

A Fenntartható Fejlődési Célok AZ ÓVODÁBAN

módszertani segédanyag
óvodapedagógusok
számára

Készült az Energiaügyi Minisztérium támogatásával

- ***a Fenntartható Fejlődési Célok támogatásának lehetőségei a Zöld Óvodákban (2020)***

- Szerző: **Bolla Zoltánné** óvodai környezeti nevelő,
Veszprém vármegye Zöld Óvoda Bázisintézmény mentora
- Lektor: **Bihariné dr. Krekó Ilona** – címzetes egyetemi docens

és

- ***az ÖTLETTÁR - Fenntartható Fejlődési Célok támogatásának lehetőségei a Zöld Óvodák ajánlásai alapján (2021)***

- A 2021-es kiadványhoz ötletet beküldő óvodák felsorolása a 90-93. oldalon szerepel
- Gyűjtő, válogató: **Bolla Zoltánné** óvodai környezeti nevelő,
Veszprém vármegye Zöld Óvoda Bázisintézmény mentora
- Olvasószerkesztő, korrektor: **Villányi Györgyné** címzetes főiskolai docens

című kiadványok szerkesztésével,
egységes szerkezetbe foglalásával és aktualizálásával.

Szerkesztő:

Borsós Zsófia szakmai vezető Zöld-Híd Alapítvány (Öko-Kuckó Oktatóterem)

Olvasószerkesztő:

Kovács Lászlóné

Szakmai lektor:

Kövecsesné dr. habil. Gösi Viktória egyetemi docens

Nyelvi lektor:

Poór Veronika környezeti nevelő Zöld-Híd Alapítvány (Öko-Kuckó Oktatóterem)

ENERGIAÜGYI MINISZTERIUM

A Fenntartható Fejlődési Célok az óvodában
módszertani segédanyag óvodapedagógusok számára

2025

ENERGIAÜGYI MINISZTERIUM

Tartalomjegyzék

Köszöntő.....	3
Előszó.....	4
A kiadvány felépítése.....	5
Világunk átalakítása: Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030.....	6
A Fenntartható Fejlődési Célok esküvői-torta-modellje.....	7
1. cél - A szegénység felszámolása.....	8
2. cél - Az éhezés megszüntetése.....	14
3. cél - Egészség és jóllét.....	20
4. cél - Minőségi oktatás.....	26
5. cél - Nemek közötti egyenlőség.....	30
6. cél - Tiszta víz és alapvető köztisztaság.....	35
7. cél - Megfizethető és tiszta energia.....	41
8. cél - Tisztességes munka és gazdasági növekedés.....	46
9. cél - Ipar, innováció, infrastruktúra.....	50
10. cél - Egyenlőtlenségek csökkentése	54
11. cél - Fenntartható városok és közösségek.....	58
12. cél - Felelős fogyasztás és termelés.....	62
13. cél - Fellépés az éghajlatváltozás ellen.....	67
14. cél - Óceánok és tengerek védelme.....	71
15. cél - Szárazföldi ökoszisztémák védelme.....	75
16. cél - Béke, igazság, erős intézmények.....	80
17. cél - Partnerség a célok eléréséért.....	84
Zöld Óvoda Kritériumrendszer.....	94
Felhasznált irodalom.....	98

Köszöntő

Az Energiaügyi Minisztérium elkötelezett a fenntarthatóságra nevelés és a környezettudatosság növelése mellett, ezért számos környezeti nevelési programot és szemléletformáló eseményt szervez és támogat a társadalom minden korosztályának.

A fenntartható fejlődés csak a társadalom egészének bevonásával valósítható meg, a jövő nemzedékek sorsa a ma döntésein és tettein múlik. A lakosság gondolkodásmódja és értékrendje stratégiai erőforrást jelent egy ország jövője és fejlődése szempontjából.

A napjaikban felnövőben lévő nemzedékek szemlélete nagy hatással lesz a jövő Magyarországra. Ebből adódóan a környezeti problémák megelőzésének egyik legfontosabb eszköze a környezeti nevelés és szemléletformálás, amit már kisgyermekkorban el kell kezdeni. E célt szolgálja a Zöld Óvoda program működtetése. Ennek részeként az Energiaügyi Minisztérium támogatja a Zöld Óvoda Bázisintézmények tevékenységét, az óvodapedagógusok továbbképzéseit és az óvodások környezeti szemléletformálását segítő programokat.

A kiadvány célja, hogy támogassa az óvodapedagógusok környezeti nevelési munkáját, segítségével könnyebben megvalósíthassák a fenntarthatóságot célul kitűző nevelési elképzeléseiket. A 17 Fenntartható Fejlődési Céllal összefüggésben a kiadvány az óvodai keretek között alkalmazható módszereket és változatos pedagógiai eszközökre épülő jó gyakorlatokat tartalmaz.

Remélem, hogy kiadványunk az óvodapedagógusok segítségére lesz a mindennapi környezeti nevelési munkájukban, valamint inspirációt nyújt újabb jó gyakorlatok és ötletek megszületéséhez is.

Dr. Raisz Anikó
környezetügyért felelős államtitkár
Energiaügyi Minisztérium

Előszó

„Egy kisgyermek, aki már látta egy kis róka lágy tekintetét, vagy megfigyelte a gém repülésének eleganciáját, sokkal érzékenyebb lesz a környezetével szemben, és könnyebben megérti azt az alapvető üzenetet is, amely szerint az ember a természet részét képezi, és azt annak értéke szerint tisztelnie is kell.” (Gilles Martin)

A ma emberének egyik nagyon fontos törekvése kell legyen az, hogy megóvja a Föld bolygót, és megtanítsa a felnövekvő generációnak azt, hogyan kell felelősséggel, tisztelettel, az alapvető emberi értékek mentén fenntartható módon élnie és cselekednie. Az óvodai nevelés során is kiemelt feladatként megjelenő terület számos lehetőséget teremt a gyermek világhoz, természetéhez, emberekhez való kapcsolódásában.

Az óvodapedagógusok nap mint nap abban a kivételes helyzetben vannak, hogy formálhatják a legfiatalabb generáció szemléletét, érzékenyíthetik őket a környezetvédelem, a felelős életmód és a természettel való harmonikus együttélés fontosságára.

Ez a könyv azoknak az elhivatott óvodapedagógusnak szól, akik hisznek abban, hogy a fenntarthatóságra nevelés nem csupán ismeretek átadását jelenti, hanem szemléletformálást, élmények közvetítését és példamutatást.

A módszertani segédanyagban a Fenntartható Fejlődési Célok önálló fejezetekben kerülnek bemutatásra, majd a rövid bemutatást követően a szerkesztő végig veszi azokat a kérdéseket, tevékenységrendszereket, amelyek segítségével az óvodai nevelés során az adott cél konkrét gyakorlatokban, cselekvésekben realizálódik. Az olvasó számára az eligazodást az is nagyban segíti, hogy az óvodai élet tevékenységformái, és nevelési területei mentén rendeződnek a tevékenységek, melyek piktogramok segítségével könnyen követhetők. A környezeti attitűdök fejlesztésében nagyon fontos azt is szem előtt tartanunk, hogy csak azt tudjuk védeni, amihez kapcsolódni tudunk, érzelmi kötődésünk alakul ki, amihez élményeink fűződnek, amiről ismeretekkel rendelkezünk. Ezt a folyamatot támogatják meg azok a gyakorlati ötletek, kipróbált módszerek, amelyek segítik a pedagógusokat abban, hogy a mindennapi óvodai nevelés során játékosan, élményszerűen vezethessék be a gyermekeket a fenntarthatóság világába.

Reméljük, hogy ez a könyv inspirációt nyújt majd, és hozzájárul ahhoz, hogy egyre több kisgyermek váljon nyitottá, érzékennyé és felelősségteljessé környezetünk iránt.

Kővecsesné dr. habil. Gősi Viktória

egyetemi docens

Széchenyi István Egyetem

Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar

A kiadvány felépítése

A kiadvány ötleteket nyújt a *Fenntartható Fejlődési Célok* által körülhatárolt témakörök óvodai feldolgozásához. Két korábbi szakmai anyag szerkesztésével, egységes szerkezetbe foglalásával jött létre, melyek **Bolla Zoltánné** munkáját dicsérik, aki a *Fenntartható Fejlődési Célok támogatásának lehetőségei a Zöld Óvodákban* (2020) szerzője (**Bihariné dr. Krekó Ilona** lektori közreműködésével) és az *ÖTLETTÁR - Fenntartható Fejlődési Célok támogatásának lehetőségei a Zöld Óvodák ajánlásai alapján* (2021) gyűjtője, válogatója volt. Az ötletgyűjtemény a kiadvány végén felsorolt óvodák példás összefogásának eredményeként jött létre, az olvasó szerkesztői feladatot **Villányi Györgyné** látta el. Az anyagok jelenleg is elérhetőek a Magyarországi Zöld Óvodák Hálózatának honlapjáról. [1]

Jelen kiadvány célja, hogy a korábbi módszertani anyagok kivonatából, egy nyomtatott formában és online is könnyen kezelhető, rövidebb gyűjteményt biztosítson a környezeti nevelés iránt érdeklődő óvodapedagógusoknak. Az ötletek mellett *számos link és QR-kód* kínál további háttéranyagokat.

A *Fenntartható Fejlődési Célok* (az utolsó kivételével) egy-egy önálló fejezetben kerülnek bemutatásra, az alábbi *tevékenységi formák alapján* sorra véve az óvodai lehetőségeket (az eligazodást *ikonok* könnyítik):

- 🍏 Egészséges életmód alakítása
- 👉 Munka jellegű tevékenységek
- ❤️ Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés
- 🧠 Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása
- ♟️ Játék
- 📖 Verselés, mesélés

- 🎵 Ének, zene, énekes játék, gyermektánc
- ✂️ Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka
- 🌀 Mozgás
- 🌿 Külső világ tevékeny megismerése
(tartalmazza a matematikai jellegű tapasztalatszerzést)

A 17. célhoz kapcsolódó fejezet a *Zöld Óvoda Bázisintézmények elérhetőségeit*, valamint a *2021-es ötlettár elkészítésében szerepet vállaló óvodák* felsorolását tartalmazza. A kiadványban helyet kapott a *Zöld Óvoda Kritériumrendszer* is.

Óhatatlan egy gyűjtemény szerkesztésekor, hogy a terjedelmi korlátok miatt kimaradnak érdekes tevékenységek, hasznos anyagok. Remélem, hogy az olvasó *ötletindítóként* tekint a kiadványra, és segítségével a korábbinál még több alkalommal tudatosítja magában az óvodai mindennapokban a fenntarthatóságra nevelés lehetőségeit.

Borsós Zsófia

szakmai vezető

Zöld-Híd Alapítvány (Öko-Kuckó Oktatóterem)

Világunk átalakítása: Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030

A 2015-ben New Yorkban megrendezett Fenntartható Fejlődési Csúcson az **ENSZ** egyhangú döntéssel fogadta el a **Világunk átalakítása: Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030** elnevezésű dokumentumot: „Jelen Agenda emberekre, bolygóra és jólétre irányuló cselekvési terv (...) Elhatározásunk, hogy a bolygót megvédjük állapotának leromlásától, (...) hogy hozzájárulhasson a jelen és a jövő generációk szükségleteinek kielégítéséhez.” [2.]

A **17 Fenntartható Fejlődési Cél (169 alcél)** szükségszerűségével, megvalósításának fontosságával **193 ország** értett egyet. A rákövetkező 15 évben megvalósítandó célkitűzéseket a keretrendszerben így fogalmazták meg:

„Valamennyi ország és érdekelt fél együttműködő partnerségben fogja végrehajtani e tervet. Eltökéltek vagyunk az emberi fajnak a szegénység zsarnokságától és a nyomortól való megszabadítása, valamint bolygónk meggyógyítása és megóvása iránt. Elhatározásunk, hogy megtegyük azokat a bátor és átalakító lépéseket, amelyekre sürgősen szükség van ahhoz, hogy a világot fenntartható és ellenálló pályára állítsuk.” [2.]

A feladatok a **Millenniumi Fejlesztési Célokra** (New York, 2000) épülnek, és azoknak a terveknek a megvalósítását szolgálják, melyeket ezidáig nem sikerült véghezvinni. A célok és részcélok szoros összefüggésben állnak egymással, biztosítva az egyensúlyt gazdaság, társadalom és környezet között, mely hármas egység a fenntarthatóság három fő pillére. Elgondolkodtató, hogy állampolgárként, óvodapedagógusként melyek azok a feladatok, amikből mi magunk is kivehetjük a részünket családjaink, a ránk bízott gyermekek és azok családjainak szemléletformálásában, mindennapi tevékenységeink során. Elsődleges célunk, hogy alaposan megismerjük, átgondoljuk a lehetőségeinket mind a 17 cél kapcsán.

Elsőre úgy érezhetjük, hogy ezek a célok, feladatok, túl nagy léptékűek a számunkra. Később, ha kicsit jobban belegondolunk, mégis rátalálhatunk a lehetőségeinkre, melyek nyilván inkább a magunk területén, lokálisan megvalósítható teendők sora.

Saját felelősségünk, lehetőségünk hogy a környezettudatos életvitelre nevelést minél előbb elkezdjük a családokban és az óvodákban is.

Óvodapedagógusként, környezeti nevelőként fontosnak tartom, hogy önnön szokásaim, életvitem folyamatos felülbírálásával, fokozatos változtatásával tegyem meg az első lépéseket, hiszen az óvodások a velük foglalkozó pedagógusoktól modellkövetéssel tanulnak.

Bolla Zoltánné
óvodai környezeti nevelő

A Fenntartható Fejlődési Célok esküvői-torta-modellje

Az alábbi ábra a *Fenntartható Fejlődési Célok* egy lehetséges csoportosítását mutatja be, a fenntarthatóság három pillére (ökoszisztéma, társadalom, gazdaság) alapján.

A kiadványban a célok eredeti sorrendje miatt a hasonló témakörhöz kapcsolódó fejezetek egyes esetekben – tartalmi összetartozásuk ellenére – távol kerültek egymástól, ezért érdemes a témák feldolgozása során ezt a felosztást is figyelemmel kísérni.

A Fenntartható Fejlődési Célok esküvői-torta-modellje

Forrás: ENSZ ESCAP (2019):

Introduction to the 2030 Agenda and the Interconnectedness of the SDGs nyomán

1

1. cél – A szegénység felszámolása

Mindenhol véget vetni a szegénység összes formájának

I. Elméleti áttekintés

Szegénynek tekintjük azokat, akik nélkülözik a többség számára rendelkezésre álló javakat. Abszolút szegénységről beszélünk, ha az érintett egyén vagy család a létminimum alatt él. Az alacsony jövedelemből további hátrányok is származnak, mint például rossz lakáskörülmények, nem megfelelő táplálkozás. A gyermekkori nélkülözés beláthatatlan károkat okoz a gyermek testi-lelki-szellemi fejlődésében, rontja az iskolai teljesítményt, beilleszkedést. [4.]

A meghatározást olvasva valószínű mindannyiunkban felmerül a gondolat, hogy ezzel vajon mit tudunk mi kezdeni, hogyan tudjuk enyhíteni ezeket a hatásokat? Elsődleges feladatunk, hogy vegyük észre a gyermekén keresztül a **családok problémáit**, nehézségeit (hiteles kapcsolat kialakítása, családlátogatás, fogadóóra, gyermek megfigyelése során), ennek ismeretében kellő tapintattal próbáljunk segíteni a település adta lehetőségek bemutatásával, illetve az óvodában gyűjtések szervezésével (pl: ruha, játék, tartós élelmiszer).

Természetesen a gyermekcsoportban is sok feladat vár ránk. Kezdetben a legfontosabb a **gyermekek érzékenyítése a téma iránt**. Figyelmük felkeltése történhet egy velük, vagy társukkal történt eseményen keresztül. Beszélgetések alkalmával megkérdezhetjük, hogy ők mit gondolnak, mi az a szegénység. Népmesékből is ismert fogalom a „szegény legény” – milyennek képzelik őt, miből van kevés neki, miből lehet sok?

Ahol olyan szerencsés összetételű a csoport, az óvoda vagy a környék, hogy konkrét tapasztalata nincs erről a gyermekeknek, ők is megértik, hogy vannak olyan családok, ahol nagyon kevés pénz van ételre, ruhára. Lehet a gyermekek érzelmeire hatva olyan programokat szervezni, amiből átérezhetik embertársaik nehézségeit, aminek segítségével elsajátíthatják a segítségadás módjait. Fontos elültetnünk bennük az elfogadást a kirekesztés elkerülése érdekében. Csatlakozhatunk olyan **helyi vagy országos kezdeményezéshez**, amelyben óvodásaink megérezhetik, hogy nem csak kapni, de adni is öröm. Jó példa erre többek között a kinőtt, már nem használt ruháik, cipőik, játékaik elajándékozása például a *Cipősdoboznyi szeretet* kezdeményezés keretein belül. Hasonló a *Csokoládégyűjtés Mikulásra* akció is, mely során a gyermekotthonokban élőknek kedveskednek adományokkal.

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- **Higiéniai szokások alapozása**, a környezetbarát tisztálkodószerek és a víz környezettudatos felhasználásával. Tisztálkodási eszközök megismertetése.
- Együttműködés kialakítása a tisztálkodás, tiszta, **időjárásnak megfelelő ruházat**, ágyneműk, törölközők heti mosása területén is. Tisztálkodási eszközök megismertetése.
- **GYERE® – Gyermek Egészsége Program**mal kapcsolatos feladatok megoldása a gyermekekkel, ismeretek átadása a családoknak.

GYERE® Gyermek Egészsége Program

a Magyar Dietetikusok Országos Szövetségének irányításával [5.]:

<https://mdosz.hu/gyere-online-program/>

Munka jellegű tevékenységek

- Munka megbecsülésére nevelés: **saját és mások munkájának tisztelete**, értéke.
- **Önkiszolgálás, naposi munka, közösségért végzett munka**, megbízatások elvégzése.
- **Takarítási világnap**: Az udvar rendezése gyermekekkel, szülőkkel közösen. Játékok javítása, válogatása, elszakadt könyvek megragasztása, a **hulladék nem szemét** elv megismertetése. Elromlott dolgok megjavítása, **javíttatása**.
- A gyermekek **takarékosságra szoktatása**, hogy koruknak és képességeiknek megfelelően tudjanak a birtokukban lévő anyagokkal, eszközökkel gazdálkodni.

A Life Plusz Kft. által kezelt

Megtakarítás - Gyerekeknek weboldaltól elérhető ötletgyűjtemény [6.]:

<https://megtakaritasgyerekeknek.hu/penzugyi-tudatossagra-neveles/>

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- Kiközösítés, csúfolódás megakadályozása. Folyamatos óvodába járás elősegítése, hiányzások számának csökkentése. Egymás segítése játék, öltözködés, étkezés közben, kisebbeknek segítségnyújtás. Olyan **párválasztó játékok**, amelyek során minden körben más-más pár kerül egymáshoz.
- A gyermekek érzelmi életének fejlesztése, a **figyelem ráirányítása** a szegénység jeleire: érezzék át a szegények nehézségeinek felismertetésével a kihívásokat, ismerjék meg a segítségadás módjait, lehetőségeit.

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

- **Fogalmakkal ismerkedés, szókincsbővítés:** szegénység, önzetlenség, önellátás, munkanélküliség, hajléktalanság, segítségadás, lemondás, adományozás, éhség, jóllakottság.
- **Beszédkedv ösztönzése, a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásának biztosítása a mindennapokban.**
- Csoportban beszélgetés kezdeményezése, ha a gyermekek séta közben hajléktalan embert látnak (**közvetlen tapasztalatszerzés felhasználása**).

Játék

- **Szerepjátékok a témával kapcsolatban** – Vásárlási játék sok, illetve kevés pénzzel. *Mikor mit vegyünk? Mire van igazán szükségünk? És abból mennyire? Miről tudnánk most lemondani?*
- **Drámajátékok** (összeállította: Nagy Magdolna óvodapedagógus, drámapedagógus)
 - **Méhkaptár** – halk zenére minden méhecske zümmögve kirepül a kaptárból (szőnyeg közepe). Amikor a zene elhallgat, a szőnyegre igyekeznek a méhecskék csukott szemmel. Egymás hangjára figyelnek, összekapaszkodva érkeznek a kaptárba.
 - **Mese a szegénylegényről** – képek mesekönyvekből
 - *Mit tennél a tarisznyájába?* Különböző tárgyak, élelmiszerek válogatása, majd indoklás. *Szükség van-e arra, amit betennél a tarisznyába? Mire használhatja?* Képjáték: egy képről lényegre törő szavakat, mondatokat mondanak a gyermekek, olyat, amit az előttük szólók még nem mondtak.
 - **Beszélgetés** – mi jut eszedbe, ha azt mondom:
 - *Nincs pénze – szegény – nincs hol laknia.*

Kapcsolódó (zöld) jeles nap(ok):

- Szegénység elleni küzdelem világnapja (október 17.)

Verselés, mesélés

- **Erkölcsei értékek közvetítése** (elfogadás, tolerancia, segítségnyújtás, erőszakmentes kommunikáció) a gyermekeken keresztül a családok felé is. **Szülőkkel való közös programok** (bábozás, dramatizálás a gyermekeknek), egymás jobb megismerésére lehetőség biztosítás pl. közös munkadélután, közös ünnepre hangolódás, családi nap, közös ünnepek.
- A **magyar népmesék** segítségével a szegénység és következményeinek megismertetése a gyermekekkel. A magyar népmesékhez fűződően beszélgetés a szegénységről.

- Mese a szegény legényről és a gazdag kereskedőről – (www.nepmese.hu)
- A szegény ember kilenc tyúkjá – (www.nepmese.hu)
- A szegény ember szőlője – (www.nepmese.hu)

- **Mesekönyvek gyűjtése, kölcsönzés** lehetőségének felajánlása a rászorulóknak, **könyvek ajándékozása**. Kulturális felemelés, könyvek megszerettetése.

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

- A nemzeti identitástudat erősítése a népi gyermekdalokkal, gyermekjátékokkal, körjátékokkal, **párválasztós játékokkal társas kapcsolatok, elfogadás erősítése**.
- A dalos játékok során az **ellentétek érzékeltetése** – az ehhez kapcsolódó tartalmú zenei anyag kiválasztása: pl. *Egyszer egy királyfi*, *Béreslegény*.

- Forrai Katalin: **Ének az óvodában (ÉNÓ)**:
 - *Hej, a sályi piacon* (88.),
 - *A komatálat hoztam* – (103.) című játék újragondolása, pl. kinek vihetünk ajándékot.
- **Zenehallgatás**:
 - Szegény legény vagyok én – (Zenei Műhely Youtube csatorna)
 - Hej, Dunáról fúj a szél – (Ringató Együttes Youtube csatorna)
 - Törzsök Béla: *Zenehallgatás az óvodában*
 - *Én elmentem a vásárba félpénzen* 130.,
 - *Három szabó legények* 124.

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- Tevékenységek a természet kincseivel, **játékeszközök készítése növényi részekből, hulladék anyagokból** (rongylabda, szövökeret faágból, malomjáték kövekből, növényi színező anyagok pl. cékla, hagymahéj, dióburok).
- **Jótekonysági célra** karácsonyi vásár szervezése.
- **Csoportos alkotás készítése** rajzzal, melynek témája: „Hogyan segíthetek másokon?”
- **Varrás, foltozás, stoppolás.**
- **Saját elképzelés alapján alkotások készítése** – témaajánlások. Hogyan képzeled el: *Hol él a királyfi, királylány és a koldus? Milyen az otthonuk?* Rávezetés a különbségekre, mitől szegény vagy gazdag valaki? Külsőségek bemutatása: ruházat, lakókörnyezet.

Mozgás

- Olyan játékokkal ismerkedés, amely eszközei **házi/alapanyagokból készülnek**: (pl. lépegető tejfölös dobozból, kukoricacsutka célba dobáshoz).
- **Népi mozgásos játékok felelevenítése**, megismertetése a gyermekekkel.
- **Szabadító fogójátékok**, mozgásos szabályjátékok.
- **Kincskereső lopakodó játék** – szőnyegre elszórtan kincseket, szép kavicsokat helyezünk el. A gyermekek felsorakoznak a szőnyeg széléhez. Egy gyermek őrizi a kincseket, aki a többieknek háttal ül egy széken. Jelre indul a kincsek összegyűjtése, ha a kincsek őrzője hangot hall, akkor megfordul a többi játékos pedig szoborrá változik, azaz mozdulatlanul válik. Aki mégis megmozdul az leteszi a kincset és a kiinduló vonalhoz tér vissza. Az a gyermek nyer, aki a legtöbb kincset találta.
- **Szomszédgyermek** – cél a szem-kéz koordináció fejlesztése. Játék menete: a gyermekeket egymás mellé állítjuk egy-egy pohárral a kezükben. Jelre az első gyermek önt magának a kancsóból vizet a saját poharába, amit aztán a mellette álló társa poharába tölt át. Ő is átönti a vizet a szomszédja poharába és így töltögetik tovább a vizet egymásnak. Az utolsó játékos beönti a folyadékot egy üres kancsóba. Lezárásképpen mindenki iszik egy pohár vizet.
- Télen a csoportszobában **Kneipp-taposó kialakítása** a gyermekekkel természetes anyagokból (pl. fakéreg, csutka, kukoricaszem, lapos kövek, napraforgómag). A Kneipp-taposó óvodai használata a szegény családokban élő gyermekek számára is lehetővé teszi a preventív nagymozgás fejlesztését és a lábboltozat formálását.
- A **Bozsik program**ba a hátrányos helyzetű gyermekek bevonása. Ovi-focin való részvétel segítése. Sikerélményhez juttatás, csapatszellem erősítése a mozgásos játékok által. Fejlesztik a társas kapcsolatokat, elfogadást, együttműködést, erősítik az önbizalmat.

Külső világ tevékeny megismerése

- **IKT-eszköz használatával képek nézegetése szegényebb és gazdagabb társadalmi környezetéről**, más országok népeiről. pl. öltözet, lakás, autó, ételek.
- A szegénység szemléltetése **filmvetítéssel** (pl. magyar népmesék). Különböző földrészek népeinek bemutatása kiemelt fókusszal a gazdasági jólétre, kik a gazdagok és szegények.
- **Takarékosságra nevelés** – aranyforint gyűjtése több héten keresztül, majd vásár formájában annak elköltése (gyümölcs, színező, apró ajándékok). Kenyérsütés a gyermekekkel, majd megosztás óvodai szinten és a szülőkkel.
- Adventi időszakban **adományok gyűjtése** a rászorulóknak. Helyi vagy országos jótékony akcióhoz kapcsolódás (árvízkárosultak, betegek, idősek, gyermekotthonokban élők számára gyűjtés).
- **Matematikai jellegű tapasztalatszerzési** tartalmak adománygyűjtéshez:
 - Összegyűjtött cipősdobozok, adományok számlálása, válogatása, sorba rendezése, bontása, csoportosítása különböző tulajdonságok szerint. (anyag, méret, becsült érték).
 - Párosítás: cipők, zoknik párosítása.
 - Beszélgetés: *Kinek hány pár zoknija van otthon? Hányra van szükség? Miért?*
- **Látogatás olyan helyszínekre**, például a Mikulás gyárba, ahol a nehéz sorsú gyermekek részére gyűjtenek.
- **Bolha- és csere-bere piac** rendezése csoport vagy óvodai szinten.
- **Titkos kívánságleső** – *hogyan szerezzek örömet másoknak?*
- **Lelki adakozás** – beszélgetés idős emberekkel.
- **Egyházi nevelési intézményben** – Szent Erzsébet legendájának megismerése. Advent időszakához kapcsolódóan: Szent Miklós püspök történetének feldolgozása.
- **Beszélgetés a régebbi időkről – múzeumlátogatás**
 - *A régi időkben a családokban magasabb volt a gyermeklétszám, mindenki egy szobában lakott. El tudjátok ezt képzelni?*
 - Ismerkedés régi, természetes anyagokból készült játékokkal.

2

2. cél – Az éhezés megszüntetése

*Véget vetni az éhínségnek,
elérni az élelmiszerbiztonságot, fejleszteni az ételmezést
és előmozdítani a fenntartható mezőgazdaságot*

I. Elméleti áttekintés

Tapasztalata mindenkinek van az **éhezés**ről a maga szintjén, mert éhséget biztos mindenki érzett már, innen indulva könnyű a témát felvetni. A gyermekek el tudják mondani ezzel kapcsolatos élményeiket, benyomásaikat. Bele tudják élni magukat, hogy milyen rossz érzés lehet annak, aki gyakran éhes. Az óvodásokat az érzelmeik vezérlik, ezért könnyebb felkelteni az **együttérzés**üket az éhezők és alultápláltak iránt, csak a saját helyes viselkedésünkkel kell jó példát adni hozzá.

Sajnos napjainkban sem egyedi eset, hogy szegényeket, hajléktalanokat látunk az utcán, nekik is tudjuk segíteni, ha elhelyezzük számukra a megmaradt ételünket egy adománygyűjtő dobozban. Sokszor pékségek, éttermek is csatlakoznak a kezdeményezéshez, erre is fel lehet hívni a gyermekek figyelmét.

A **fenntartható mezőgazdaság** is kiemelt témakör jelen célhoz kapcsolódóan. Felvetődik a kérdés: *Milyen az egészséges táplálék?* A neve is mutatja: **táplál**, azaz a szervezetünkben nem okoz kárt, javít az állapotán, segíti az egészségünk megőrzését. Ennek biztosítója lehet, ha például azokat mi magunk termeltük, tenyésztettük, esetleg ismerjük a termelőjét vagy olyan logóval, leírással ellátott élelmiszert vásárolunk, melynek garantált az eredete, minősége.

Az **óvodakertek, fűszer- és gyógynövénykertek** kialakításával nagyszerű lehetőséget biztosítunk arra, hogy a magunk termesztette növényeket fogyaszthassuk, a magunk erejéből teremtsük elő a táplálékunkat. Ez is fontos felismerést ad a gyermekeknek, hogy ők maguk is képesek rá. A kerti munkák közben megismerhetik a **vegyszermentes**, gyomszabályozással művelhető kertekben a termesztést, a biogazdálkodás alapjait, a biológiai, fizikai növényvédelmet, az öntözés takarékos változatát, a talajtakarással történő védekezést.

Az **élelmiszerbiztonság kapcsán** fontos, hogy **“A biztonságos ételkészítés 5 arany szabályát”** a gyermekekkel is megismertessük, begyakoroltassuk ételkészítés közben:

- “1. Kifogástalan alapanyag, tiszta ivóvíz.
- 2. Tiszta konyha, tiszta kéz.
- 3. Kész ételek elkülönítése a nyersanyagoktól.
- 4. Alapos sütés, főzés.
- 5. Gyors lehűtés, hűtött tárolás.” [7.]

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- Étkezés közben az *illemszabályok, kulturált étkezési szokások* megismertetése példamutatással és gyakorlással valósul meg.
- *Egészségnek megfelelő táplálkozási szokások alakítása* (szükségletnek, egyéni tényezőknek megfelelő arányok elfogadása).
- *Saláták, falatkák készítése* a szülőkkel, gyermekekkel.
- *A folyadék folyamatos biztosítása* (csapvíz, gyógytea, limonádé) vízszűrőkancsó használata.
- A gyermekek megismertetése és ízlelésének alakítása *egészséges, új ízekkel*, ételekkel. Élelmiszer-alapanyagok bemutatása, elfogadása.
- Minden nap nyers *zöldség- és gyümölcs*fogyasztás.
- *Ételmaradék megfigyelése*, megbeszélése (ki szerint sok, ki szerint kevés). Pazarlásmentes étkezési szokások kialakítása a gyermekekben. Élelmiszer-pazarlás tudatos megelőzésére, megszüntetésére törekvés (kenyérhég, almahég elfogyasztása; másik étkezés során maradék étel felajánlása; mások által nem kért étel felajánlása a többieknek).
- *Egészségét* keretében egészségfejlesztő szakemberek segítségével egészséges táplálkozással kapcsolatos programok megvalósítása. Egészségnapok, ételbemutatók témája lehet pl. olcsó, de egészséges ételek. Tudatos, egészséges táplálkozásra való nevelés.
- *Gyermek szakácskönyv készítése*, egyszerű, egészséges ételek receptjeivel, a szülők, nagyszülők ötletei alapján.

Munka jellegű tevékenységek

- Az *óvodakertek, fűszer- és gyógynövénykertek* kialakítása, lehetőség biztosítása, hogy a saját termés közös elfogyasztása is megvalósuljon.
- Kerti munka, kiskert gondozásához kapcsolódó alapvető műveletek elsajátítása.
- *Takarékossági szokások*, tevékenységek alakítása (újrahasznosítás, befőzés, maradékkezelés).
- Tartós élelmiszerek *adományozása*, adakozásra való ösztönzés.
- *Tisztasági, egészségvédő szokások* alakítása az ételkészítés, előkészítés során a gyermekekkel közös tevékenységek keretében (kézmosás, alapanyagok tisztasága, eszközök tisztasága, tárolása).

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- Gyermekben akarati tulajdonságok alakítása (együttérzés, önzetlenség, segítőkészség, lemondás) egymással való osztozkodás, megosztás, egymásra való odafigyelés.
- **Beszélgetések** témái
 - Milyen érzés, ha valaki éhes? Mit érezhet, aki éhezik? Hogy segíthetünk?
- **Játékos tevékenységben** a gyermekek megismertetése a tudatos vásárlással.
- **Egyházi fenntartású óvodákban** a hála tudatosítása a gyermekekben az ételért (étkezések előtti, utáni imádságok, énekek), Szent Márton héten a koldus alakjának megfigyelése könyvekből, festményekről, dramatizálás: Márton és a koldus.

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

- **Szókincs bővítése**, éhezéssel kapcsolatos kifejezések gyűjtése: *korog a gyomra, kopog a szeme, tele a bendője*.
- Gyermek megismertetése az ököcímkek (pl. hazai termékek, vegyszermentes termékek, helyi termékek) képével és a logók jelentésével.
- **Kirakó játék** készítése, ököcímkek kirakása közösen a gyermekekkel.
- **Boltos szerepjáték** során olyan termékek dobozainak, csomagolásainak biztosítása a játékhoz, amelyeken az említett ököcímkek megtalálhatók.

Játék

- **Élményadó témák:** Piaclátogatás, vásárlás. Élelmiszercsoportok (tejtermék, hús, pékáru stb.) megismertetése. Szülők, nagyszülők kertészetében alma, szőlő szüret, dióverés. Érzékelő (illat, íz, hallás, tapintás, látás) játékok. Egészséges ételek kóstoltatása.
- **Boltos irányított szerepjáték** során kérdések: milyen élelmiszert tud vásárolni, akinek nincs, vagy kevés a pénze. Közös bevásárlás lebonyolítása során egészséges, hasznos élelmiszerek vásárlása, bevásárlólista készítése közösen.
- Játékos tevékenységeken keresztül az ételek igazságos elosztásának gyakorlása.

Legyél te is ételmentő! – 5 és 7 év közötti korcsoporttal foglalkozó pedagógusoknak összeállított segédanyag az *Alapvető Jogok Biztosának Hivatalától* [8.]

https://www.ajbh.hu/documents/10180/2917711/legyel_te_is_etelmento.pdf/df5dbe57-61b2-22c1-df6b-18a0efe100c1

Kapcsolódó (zöld) jeles nap(ok):

- Élelmiszer-pazarlás elleni világnap (szeptember 29.)
- Élelmezési világnap (október 16.)

Verselés, mesélés

- Szegénységgel, éhezéssel kapcsolatos, de pozitív kicsengésű gyermekirodalmi művekkel az *empátiakészség alakítása*, az együttérzés felkeltése, a segíteni akarás gondolatának elindítása.

Mesék

- *A szegény és a gazdag ember* (Grimm mese)
(www.mek.oszk.hu)
- *A kispöbörce* (népmese)
(www.pompasnapok.blog.hu)
- *Mátyás király kenyeré* (népmese)
(www.nepmese.hu)
- Arató Györgyi: *Utazás a tányér körül* (mesekönyv)
- Hanna Künzl: *A fognyűvő manócska* (mesekönyv)

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

- Egészségről szóló dalok, ételekkel, étkezéssel, növényekkel, állatokkal, gondozásukkal kapcsolatos énekek, népdalok, zenei anyagok élményszerű feldolgozása, megismertetése a gyermekekkel. Ismeretfeldolgozás színesítése a zenei anyagok segítségével.
- *Méhecskék tánca* – a halk-hangos, és a magas-mély gyakorlására ajánlott. A gyermekek a méhecskék, akik a báb méhecske jelzései alapján zümmögnek: ha a báb az óvodapedagógus háta mögött van, akkor a méhecskék nagyon messze vannak, halkan zümmögnek. Amikor előkerül, akkor közeledik, egyre felerősödik, egyre hangosabb lesz a zümmögés. Ha magasan száll a méhecske, magas hangon zümmög, ha alacsonyan száll, mély hangon zümmög.

- Forrai Katalin: *Ének az óvodában* (ÉNÓ):
 - *Én kis kertem kerteltem* (64.), *Éliás, Tóbiás* (81.),
 - *Erre csörög a dió, erre meg a mogyoró* (199.), *Egyél libám, egyél már* (84.)
 - *Recse, recse, pogácsa* (132.), *Szita, szita, sűrű szita* (58.)
- Zenehallgatás:
 - *Ti csak esztek, isztok* (Zenei Műhely Youtube csatorna)

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- Változatos kézműves tevékenységek zöldségek, gyümölcsök, állati eredetű dolgok (toll, tojáshéj stb.) felhasználásával, **nyomdázás, nyomat készítése, préselés, díszítőmunka, növényekkel szövés.**
- Babakonyhai ételek készítése **sólisztgyurmából, agyagból.**
- Egészséges és egészségtelen **ételek tablójának közös elkészítése** reklámújság felhasználásával. Figyelemfelhívó plakát készítése.
- Saját **kert megtervezése**, rajzolja le, készítse el a saját elképzelt kertjét szabadon választott technikával. Legyen a kertben zöldség, gyümölcs és virág is, minden amire szükség van a gyermek szerint a mindennapi, egészséges étkezéshez.
- **Kerti napló vezetése.**
- Tartósított termények, begyűjtött magok **címkéinek elkészítése.** Kamrapolc kialakítása.

Mozgás

- Testi erő megfigyelése, alultápláltság ok-okozati összefüggésének megfigyeltetése. Mozgás fontossága a szervezet megfelelő fejlődése érdekében. A mozgáshoz energia (étel) kell, az éhes embernek nincs ereje mozogni. Mozgástevékenység után megfelelő folyadék- és gyümölcsfogyasztás szükséges.
- Különböző termékek felhasználhatóak ügyességi játékokhoz, mozgásos tevékenységekhez. Pl. „**Eleséggyűjtés**” – csoportos és egyéni gyűjtögető, eledelgyűjtő játékok.
- **Ropi, gombóc, palacsinta** – a játék menete: futkározás, „ropi” felkiáltásra megállás zárt állásban, mintha mindenki egy szál ropi lenne. „Palacsinta” kiáltásra hanyatt fekvés, és finom töltött palacsintává válás. „Gombóc” felkiáltásra leguggolás és összegömbölyödés.
- **Liszt, víz, kenyér** – a játék menete: körben ülnek székeken. A liszt szó elhangzására lányok állnak fel és cserélnek helyet, a víz esetén a fiúk, ha a kenyér szó hangzik el, akkor mindenki helyet cserél.
- **Dinnyeszedés** – eszközök: 1 dinnye vagy 1 labda és annyi kendő, ahány gyermek játszik. A játék menete: a dinnyét vagy labdát a kör közepére kell tenni. A bekötött szemű játékosoknak meg kell találni a dinnyét.
- Túlsúly, elhízás nehézségeinek megtapasztaltatása a játékos, **mozgásos terhelésekkel**, versengésekkel.
- **Kerti munka** – ásás, kapálás, gereblyezés, gyomlálás, karó beverése, fűnyesedék felhasználása mulcsózásra, talicskázás, munkálkodás a szabadban. Bodza, menta, citromfű, hársfavirág szüret.

Külső világ tevékeny megismerése

- **Tudatos fogyasztási szokásokkal** ismerkedés az éhezés, szomjazás elleni küzdelem érdekében. Szükséglet és igény közti különbség megértetése.
 - *Minek örülünk? Mit szeretünk kapni?*
 - *Elengedhetetlenek-e ezek a dolgok a túlélés szempontjából?*
- Más népek gyermekeinek élete – étkezési szokásaik megismerése.
- Természet nyújtotta táplálékokkal ismerkedés, feldolgozás, megbecsülés.
- Megfigyelések, **vizsgálódások végzése a talajjal**, növényekkel.
- Piaclátogatáson zöldségek, gyümölcsök vásárlása, az élelmiszer nyomon követése a **gazdától az asztalig** – természetstől a betakarításig.
- **Kisüzemek meglátogatása** (pl. pékség, konzervgyár, tejüzem, biofarm, tanya). Növények, állatok életének megismerése, igényeikkel, gondozásukkal, hasznukkal kapcsolatos ismeretek feldolgozása.
- Állattartás, növénytermesztés bemutatása (pl. disznóvágás, tanya, egyéb gazdaságok).
- **Érzékszervek tudatosítása**, testünk megismerése (belső szervek is) – éhezés, jóllakottság érzete. Saját testi szükségleteink felismerése.
- **Matematikai jellegű tapasztalatszerzési** tartalmak:
 - halmazképzés pl. egészséges és egészségtelen volta alapján; élelmiszerek tulajdonságai vagy termőhelyük szerint;
 - egyenlő elosztás: több, kevesebb, ugyanannyi
 - ellentétpárok keresése (sok-kevés, több-kevesebb, éhes-jóllakott, sovány-kövér).

Heti húsmentes nap a közétkeztetésben

a Magyar Természetvédők Szövetségének oktatási anyaga [9.]

https://www.mtvsh.hu/uploads/files/husmentes%20oktatocsomag_teljes_kiadva_ny_2023.pdf

3. cél – Egészség és jóllét

Biztosítani az egészséges életet és előmozdítani a jóllétet mindenki számára, minden korosztályban

I. Elméleti áttekintés

„Az egészség a teljes testi, lelki és szociális jóllét állapota, és nem csupán a betegség hiánya.” határozta meg a WHO (Egészségügyi Világszervezet) *az egészség fogalmát* 1948-ban. [10.]

Az óvodában a legfontosabb feladatunk a gyermekek érzelmi biztonságának alapozása mellett, hogy megteremtjük számukra az *egészségtudatos életvitel* lehetőségét. Ennek gyakorlati alapozása a gyermekén keresztül a *családokra* is hatással van a mindennapokban. E szokások elsajátítása, gyakorlása *mintaadással* rögzül, és nagymértékben hozzájárul az egészség megőrzéséhez vagy betegség esetén a gyógyulás támogatásához. A mindennapokból kiemelkedő programok szervezése felhívja a családok figyelmét a *testi* egészség mellett a *lelki és szociális jóllét* összhangjának fontosságára is.

Az óvodások *mentális egészségének* megóvása épp oly fontos, mint a testi egészségé. Elsősorban a szülőké és miénk, óvodapedagógusoké a felelősség és a feladat, hogy a következetes nevelésen, megfelelő életmód és napirend kialakításán túl olyan technikákkal, programokkal is megismertessük a gyermekeket, amelyek a körülöttük lévő stresszes helyzetek megoldására adnak mintát életkoruknak megfelelően. Pl: drámajáték, gyermekjoga, relaxáció, *Jobb Veled a Világ! Boldogságóra Program*. Amennyiben erre szükség van, és van hozzá megfelelően felkészült óvodapedagógus, stresszoldó technikák alkalmazása is megjelenhet a mindennapokban.

A *szociális jóllét* érdekében alapvető feladatunk az óvodai csoportokban az egyének énképének fejlesztése, kortárs kapcsolatainak segítése, a kirekesztés megelőzése, megszüntetése, a közösséghez fűződő pozitív viszony megerősítése. Ezt játékkal, differenciált bánásmóddal, példaértékű viselkedésünkkel tudjuk elsődlegesen megvalósítani.

Fontos, hogy a három területet (testi egészsége, lélek egészsége, szociális jóllét) egyaránt figyelemmel kísérjük. A családok és az óvoda partnereinek bevonásával sokat tehetünk a ránk bízott gyermekek egészséges fejlődéséért, jövőbeni életútjuk megalapozásáért.

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- Az *egészséges életmód nyolc alappilléreinek megismertetése*: tiszta víz, egészséges táplálkozás, testmozgás, lelki béke, mértékletesség, levegő, napfény, pihenés.
- Néhány ötlet a teljesség igénye nélkül:
 - Megfelelő *higiénés szokások alakítása*: testápolás, környezetbarát tisztálkodó- és tisztítószer használata, helyes mosdóhasználat, egészséges táplálkozás, időjárásnak megfelelő öltözködés
 - *Győzzük le Kossy manót! – kézmosás világnapja* megszervezése. Helyes kézmosás bemutatása gumikesztyű és tempera segítségével, a kézmosás lépésekre bontása, elsajátítása és gyakorlása.
 - *Új ízek, ételek kóstolása*, például csíranövények nevelése, fogyasztása.
 - *Egészséges tízórai* készítés közösen, egészséghét keretében.
 - A gyermekek *édesség- és cukorfogyasztásának csökkentése*, természetes édességek, aszaltványok beépítése az étrendbe.
 - *Egészséges ételek receptjeinek megosztása* online is a szülők körében.

Óvodai Dohányzás Megelőzési Program [11.]

http://kisgyermekfejlesztes.hu/cikk_111_dohanyzasmegelozo-program-ovodaskorban

Munka jellegű tevékenységek

- A jó közérzethez a *környezet rendezettsége*, esztétikussága nagy mértékben hozzájárul. Ennek érdekében naposság, egyéni és közösségi megbízatások (csoportszoba, mosdó, udvar, tornaszoba, kiskert rendben tartása).
- Ünnepekhez kapcsolódó *takarítás, teremdisztítés* gyermekekkel közösen.
- *Kertgondozás, ismerkedés gyógynövényekkel, illóolajokkal* (amennyiben senkinek nem okoz allergiás tünetet)
 - *Citrom illóolaj*: fertőtleníti a levegőt, kissé élénkít – a délelőtti órákban javasolt.
 - *Eukaliptusz, menta illóolaj*: fertőtleníti a levegőt – a téli, náthás időszakban javasolt.
 - *Narancs, édesnarancs illóolaj*: élénkít, segíti a gondolkodást – a délelőtti órákban javasolt.
 - *Levendula illóolaj*: nyugtat, ellazít - a délutáni pihenés alatt, délelőtt relaxáció során javasolt.

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- Felnőttek *példaértékű magatartása*, az egészségtudatos életvitel szokásaihoz mintaadás. Felnőtt közösség munkahelyi életmódjával, öltözködésével, viselkedésével és munkájával pozitív, egészséges, követendő mintát nyújt a gyermekeknek.
- Szeretetteljes légkör, *biztonságot nyújtó környezet* megteremtése a mindennapokban.
- *Gazdag élményforrások*, sikerélmények biztosításával, közös játékkal az együvé tartozás érzésének elmélyítése.
- Kitartás, türelem, közös alkotás örömeinek megtapasztalása. Közös munka során az *együttműködési* készség fejlesztése.

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

- Az egészség fogalmához kapcsolódó aktív- és passzív szókincsük bővítése, *szókincsgyarapítás*.
- Barkochba játék: „*Gondoltam egy testrésze*”.
- Egészséghez kapcsolódó *találós kérdések*.

Játék

- A *biztonságos közlekedésre* és játékhasználatra nevelés, a testi épségük megőrzése érdekében. Pl. közlekedési pálya felfestése az óvoda udvarára, közlekedési eszközök bővítése, szabályok elsajátítása.
- „*Jobb Veled a Világ!*” *Boldogságóra Program*, Boldogságóra kézikönyv (játékgyűjtemény) játékeinak kipróbálása.
- Orvosi játék kezdeményezése betegség, gyógyítás, megelőzés témában (védőoltás, szűrővizsgálatok, maszk).
- Interaktív játékok pl. Teddy Maci Kórház program:

A Magyar Orvostanhallgatók Szövetségének (MOSZ) tájékoztatója

a *Teddy Maci Kórház programról* [12.]

<http://www.humsirc.hu/content/teddy-0>

Kapcsolódó (zöld) jeles nap(ok):

- Látás világnapja (második csütörtök októberben)
- Tej világnapja (június 1.)

Verselés, mesélés

- A témához kapcsolódó **mondókákon, verseken, meséken** keresztül az egészséges életmód megismerése, népszerűsítése.
- A népmesékben fellelhető népi szófordulatokkal szókincsbővítés, a kifejezőkészség fejlesztése.

Mesék

- Fésűs Éva: *A fogfájós nyuszi* (www.mesenapok.hu); *Gyümölcs mese* (www.mesemorzsa.hu)
- Marék Veronika: *Boribon beteg* (meskönyv)

Versek

- Fecske Csaba: *Hapci* (www.egyszervolt.hu)
- Tóth Krisztina: *Dal a fogmosásról* (Gryllus Vilmos megzenésítette)
- *Sziromszárnyak* irodalmi szöveggyűjtemény betekintő oldalak (pl. Varró Dániel: Tüsszentgető) (www.refrantar.hu)

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

- Az ének, a zene, az énekes játékok és a gyermektánc tartalmi jellemzői hozzájárulnak az **egészséges fejlődéshez**, a **jó életérzés** erősítéséhez, a **lelki egyensúly** alakításához.
- **Élő zene, személyes előadás**, a hallott ének befogadása a **zenehallgatás** során élményt jelent. A zenehallgatás kiegészíthető **relaxálással** a csoportszoba szőnyegén.
- A közös ének és mozgás örömeinek átélése, **közösségi érzés erősítése**.
- **Népi táncház** szervezése, természetes környezetben, alkalmanként szülők bevonásával.
- „Így tedd rá!” Program, néptánc foglalkozás megvalósítása új módszertani eszköztárral.

Forrai Katalin: Ének az óvodában (ÉNÓ):

Kicsi vagyok én (268.), *Ecem pecem* (15.), *Süssünk, süssünk valamit* (180.), *Bújj, bújj, zöld ág* (152.), *Áspis, kerek* (7.), *Fehér liliomszál* (114.), *Borsót főztem* (111.), *Körtéfa* (173.), *Csicseri borsó* (153.), *Zöld paradicsom* (181.), *De jó a dió* (225.), *Egy üveg alma* (85.).

Zenehallgatás

Kányádi Sándor – Gryllus Vilmos: *Alma, alma* (Kalácsa együttes Youtube csatornája)

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- Az egészséges életvitelhez és a jóllét érzéséhez nagymértékben hozzájárulnak a természet adta lehetőségek. Kreativitás, fantázia kibontakoztatása, a **természetes környezet adta lehetőségek felhasználásával**:
 - Homok, agyag, kavicsok, kagylók, csigaházak, ásványok használata.
 - **Gyertyaöntés** különböző technikákkal méhviaszból.
 - **Szappanöntés** maradék szappanokból.
 - Lenvászonból, vagy újrahasznosított laza szövésű anyagból **zsákok varrása** gyümölcsök vásárlásához, szállításához (egyszerű láncöltéssel, tompa tűvel; az elkészült zsákokat hazaviszik).
- **Bacilusok** (jó és betegséget okozók) **tervezése**. „Milyen lehet?” Ijesztő arc rajzolása a kivágott bacilusokra (tükörrel önmaguk megfigyelése).
- **Piszkos kéz, tiszta kéz készítése** (kezek körbe rajzolása, kivágás, színezés, ragasztás kávézaccal szennyeződések megjelenítése.)

Mozgás

- A **helyes testtartás** alakulását segítő természetes mozgásformák gyakorlása játékos helyzetekben, **lábboltozat erősítő és testtartást javító torna**, mezítlábas lábtorna.
- **Relaxációs** mozgásgyakorlatokkal a mentális egészség fejlesztése.
- **Mozgásos játékok**:
 - **Mágneses játék** – nyakba akasztható, gyümölcsöt ábrázoló képet kapnak a gyermekek (egy fajtából több kép is megtalálható). Futás körben, menetirányban. Jelre: „*Tapadjanak össze a barackok!*”, és ők már együtt futnak tovább. „*Most tapadjanak össze a dinnyék!*”.
 - **Gyümölcsturm** – nyakba akasztható, gyümölcsöt ábrázoló képet kapnak a gyermekek (egy fajtából több kép is megtalálható). Séta körbe, amikor elhangzik egy gyümölcs neve akkor azok a gyermekek alakítanak egy kört (készítve egy „gyümölcsturmot”), akiknek az adott gyümölcs van a nyakukban, a többiek sétálnak.
 - **Alma, körte, szilva** – a gyermekek menetirányban futnak. Két taps esetén futás, ha azt mondom *alma*: leguggolnak, ha azt hallják *körte*: csípőre teszik a kezüket, ha azt hallják *szilva*: kúpot formálnak a kezükkel a fejük fölött.
- Egészségprojekt mozgásos napján edzőkkel, sportolókkal **új mozgásformákat ismerünk meg**: pl. karate, judo, aerobik.
- **Családi sportvetélkedő, vízi vetélkedő, Ovi Olimpia, tájfutó verseny** szervezése.

Külső világ tevékeny megismerése

• **Tevékenységek, megfigyelések, tapasztalatgyűjtés:**

- *Levegő szennyezettségének megfigyelése* hóban, vízgyűjtő edényben.
- *Kézmosás világnapjához* – két lezárt zacskóba egy-egy szelet kenyeret teszünk, az egyiket tisztán, másikat összetapogatva zárjuk le. Megfigyeljük a penészképződés ütemét. Következtetéseket vonunk le.
- *Bacilus játék* – fahéjjal kevert olajjal bekent kézzel kézfogás – a bacilusok terjedésének szemléltetése, majd alapos kézmosás.
- *Sárkány Sanyi* beteg, tüsszög (bábba rejtett, színezett vízzel töltött permetező segítségével a tüsszögés, cseppfertőzés szemléltetése).
- *Az orvos, védőnő munkája*, „kórházban voltam, /fogorvosnál voltam”
- Mit tehetünk, hogy ne kelljen orvoshoz menni? (prevenció, szűrővizsgálatok, védőoltások fontosságának éreztetése).
- Közös, óvodai *szűrővizsgálat* fontossága: fogorvos, védőnő, hajellenőrzés, szemészeti vizsgálat.

- **Egészséges ételek készítése** közösen, például zöldség- és gyümölcssaláta készítése, egészséges tízórai összeállítása. Az összetevők megnevezése, megkóstolása, tulajdonságainak megnevezése.
- **Egészséges ételek receptjeinek megosztása** online is a szülők között.
- **Ismerkedés a mézzel, méhészeti termékekkel** (pl. propolisz, méhpempő, virágpor). Váljék igényükké és szokásukká a méz rendszeres fogyasztása. A hazánkban termelt fajtamézek megismerése, ízlelése (pl. repce, akác, hárs, selyemfű, napraforgó, vegyes virágméz). A mézfogyasztás jótékony hatásainak megtapasztalása, fontosságának hangsúlyozása a gyermekeken keresztül a családok felé.
- **Matematikai jellegű tapasztalatszerzési tartalmak:**
- Mennyiségi viszonyok, összefüggések felfedezése és megfogalmazása, pl. *Mennyi levest kérsz? Melyikből adjak többet?* (több, kevesebb, ugyanannyi).

OMME (Országos Magyar Méhészeti Egyesület)

honlapja, kisfilmek [13.]

<http://www.omme.hu>, <https://fincsimez.hu/oldal/omme-kisfilmek>

4

4. cél – Minőségi oktatás

*Biztosítani az átfogó és igazságos minőségi oktatást
és előmozdítani az egész életen át tartó
tanulási lehetőségeket mindenki számára*

I. Elméleti áttekintés

Valamennyi földrészén, országban a minőségi oktatás egyik alapfeltétele a jól képzett, korszerű módszerekkel felvértezett pedagógus. A változó környezet, a változó gyermekek új ismeretanyagot, módszereket, eszközöket és új tanulási formákat, valamint új szerepeket kívánnak meg a pedagógusoktól a nevelés és oktatás minden területén. A főiskolai, egyetemi oktatás után **további képzések** biztosítása elengedhetetlenül szükséges, hiszen az új lehetőségekről, programokról ezeken a fórumokon szerezhethetnek a pedagógusok naprakész ismereteket az **élethosszig tartó tanulás** jegyében.

Másik nagyszerű lehetőség a horizontális tanulás. **Hospitálások, szakmai napok** szervezésével, tudásmegosztással, egymás munkájának megismerésével bővíthet módszertani eszköztárunk, valamint erősödhet szakmai rutinunk.

A környezeti nevelésben mutatott jártasság, a fenntarthatóság értékrendjének hiteles képviselete és a környezettudatossághoz kapcsolódó attitűdök átadásának módja elnevezésű 7. kompetencia beillesztése hangsúlyozza a környezeti nevelés, a fenntarthatóságra nevelés fontosságát napjainkban. Könczey Réka szavaival élve: „A fenntarthatóságra nevelés azáltal, hogy felkészíti a gyermekeket a változó világban való életre, javítja a nevelés, a tanítás és tanulás minőségét is.” [14.]

Az átfogó és igazságos minőségi oktatás célja az óvodapedagógusokat is olyan feladatok elé állítja, aminek megvalósítása során a **lemaradókat felzárkóztatja** (szakemberek segítségével közösen), a **tehetségigéreteket támogatja** (saját hatáskörben vagy a megfelelő tehetségpont, fejlesztési lehetőség ajánlásával) legjobb tudása szerint.

Legfontosabb célunk, hogy mindenki megtalálja a maga szintjén a **tanulás örömeit**, megtapasztalja a **tévedés és újrakezdés lehetőségét**. Ennek megvalósítása hozzájárulhat az élethosszig tartó tanulás igényének kialakulásához.

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- A gyermekek életkorának megfelelő, optimális óvodai **életritmus**, rugalmas napirend kialakítása. Az egészség és a környezet védelméhez és megóvásához kapcsolódó szokások alakítása, az egészséges életvitel és a környezettudatos magatartás alapozása.
- Az óvodapedagógusok által naponta szervezett, felkínált irányított tevékenységek minden gyermek számára **differentiáltan** valósuljon meg.
- **Feltételek megteremtése:** egészséges, biztonságos környezet kialakítása, fenntartása. Megfelelő megvilágítású tér használata, zavaró tényezők kiküszöbölése. Asztalok, székek, szőnyegek praktikus elrendezése. Az egészséget veszélyeztető tényezők megelőzése (pl. rendszeres fertőtlenítés, beteg gyermek elkülönítése). Testi szükségletek nyugodt, **egyéni igények** szerinti kielégítése.

Munka jellegű tevékenységek

- Az életkori és fejlettség szerinti **munkavégzések megtervezése és bevezetése**, például önkiszolgáló, naposi munka, felelősi munka, növény-, állatgondozási feladatok, alkalmi munkatevékenységek.
- A gyermekek számára **kis méretű eszközök** segítségével **minél több munkatípus** kipróbálása.
- **Ismerkedés a szülők munkájával.** A szülők munkáinak sokfélesége és szükségessége.
- A különböző munka jellegű tevékenységek fázisainak megismertetése, gyakorlása.

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- **Közösségi normák** alakítása, elfogadása. Fokozott figyelem a szorongó, periférián lévő gyermekekre. Nehezen szocializálható gyermekek segítése.
- Együttműködő készség, erőszakmentes kommunikáció, konfliktuskezelés megismerése, elsajátíttatása. Stressz megelőzése, feloldása.
- Meglévő értékek megbecsülése, fenntartása, óvása. Minden gyermek számára **egyéni képességeihez, fejlettségéhez igazodó, teljesíthető elvárások**.

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

- **Élmény- és tevékenységközpontú,** sok érzékszervet igénybe vevő pedagógia módszerek alkalmazása, melyek által a gyermekek hozzászoknak, hogy egy-egy témát sok szemszögből, komplex formában lássanak át. Tevékenység közbeni tévedés lehetőségének biztosítása. Annak elfogadtatása, hogy a hibázás a tanulás természetes velejárója.
- **Feltételek megteremtése** a tanuláshoz: minőségi felszerelési tárgyak, eszközök, anyagok gyűjtése. Speciális képességet fejlesztő játékok, anyagok használata.
- Az átlagos képességű gyermekek fejlesztése mellett megfelelő figyelem fordítása a kiemelkedő és az átlagtól elmaradó képességű gyermekekre (**hátránykompenzáció és tehetséggondozás**).
- A feltételek megteremtése ahhoz, hogy a felnőttek és gyermekek **egymástól tanulhassanak:** beszédfigyelem, egymás meghallgatása, figyelem és összpontosítás képességének fejlesztése.

Játék

- Optimális **feltételek biztosítása:** nyugodt légkör, megfelelő helyszín, kellő idő.
- **Játékeszközök sokfélesége,** saját készítésű játékok, gyártott játékok, régi játékok használata a játékidőben.

Verselés, mesélés

- Kommunikációs képességek fejlesztése **anyanyelvi- és drámajátékok** alkalmazásával.
- **Megtanult versek, mesék, mondókák előadása** csoportosan és egyedül.
- **Bábozással, dramatizálással** esztétikai élménynyújtás kortársaknak, a másik csoport tagjainak, szülőknek, vendégeknek. Mindezek alkalmával megmutatható, hogy mit tudnak, mit tanultak. A közös sikeres szereplés örömet okozhat, ha arra érettek a gyermekek, és önállóan, szívesen szerepelnek.

Mesék

- Boldizsár Ildikó: **Hogyan lett a buta libából okos gúnár**
(www.ijsz.hu)
- Fésűs Éva: **A kíváncsi királykisasszony**
(<https://olvasovanevels.gportal.hu/>)
- Kormos István: **Vackor iskolába megy** (mesekönyv)

Kapcsolódó (zöld) jeles nap(ok):

- Elsősegélynyújtás világnapja (szeptember második szombatja)

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

- A zenei nevelés sokféle fejlesztő hatása mellett kiemelhető a zenei **alkotókedv, kreativitás, ízlés, esztétikai fogékonyság**, valamint a mozgáskultúra fejlesztése.
- A dalos játékok gyakorlása által a gyermekek egyensúly-, és ritmusérzékének, téri tájékozódásának, **figyelemkoncentrációjának** fejlődése erősíti a tanulási alapkészségeket.
- A **fegyelmezettség, szabálytudat, kudarc-tűrés** is erősödik.

Forrai Katalin: **Ének az óvodában (ÉNÓ):**

An-tán-dó (4.), Madarak voltunk (47.), Egy utcában (22.), Katalinka szállj el (94.)

Ennek a kislánynak (100.), Erzsébet asszony (135.), Egyedem, begyedem, vaskampó (16.), Tente baba, tente (58.), Szita, szita (57.), Mese, mese (48.), Ence, Bence (25.).

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- A környező világ megismerése másképpen, ábrázoló tevékenykedés **változatos** helyszíneken (pl. szabadban, múzeumban, könyvtárban), helyzetekben (pl. ülve, állva, hasalva), egyedül, csoportosan. A gyermekek élmény-, és fantáziavilágának képi, szabad önkifejezésének támogatása tevékenységek biztosításával. A gyermekek tér-forma-szín képzeletének gazdagítása, esztétikai érzékenységük, a szép iránti nyitottságuk, igényességük alakítása.
- Új tevékenységekkel ismerkedés (**hímzés, szövés, fonás, barkácsolás szerszámokkal**).

Mozgás

- A **mozgáson keresztül az értelmi struktúrák, szociális képességek megerősödnek**, a figyelem kitartóbbá válik, a fizikai erőnlét, állóképesség javul.

Külső világ tevékeny megismerése

- Beszélgetés az iskoláról, **iskolalátogatás**. „Iskola hét” – érzelmi készülődés az óvoda-iskola átmenet megkönnyítése érdekében. **Leendő elsős tanítókkal** közös programok.
- *Hol lehet még tanulni?* – **múzeumpedagógiai foglalkozások** beépítése.
- **IKT-eszközök alkalmazása**: videók, hangok, képek vetítése.
- **Vizsgálódások** (pl. víz, levegő, elektromosság témakörben).
- **Matematikai jellegű tapasztalatszerzési tartalmak**: a problémahelyzetek megoldásával a logikus gondolkodás fejlesztése, a sikerélmények által a tanulási kedv erősítése.

5

5. cél – Nemek közötti egyenlőség

*Biztosítani az egészséges életet és előmozdítani a jóllétet
mindenki számára, minden korosztályban*

I. Elméleti áttekintés

A nemek közötti egyenlőség megvalósítása nem teljes egészében az óvodás korosztálynak való téma. **Alapvető fogalmakat tisztázhatunk** már ekkor is, melyek a későbbi életük során meghatározóak lesznek. Tudatosíthatjuk a fiúk, lányok biológiai, lelki jellemzőit, a köztük lévő különbségeket. Ekkor kezdődik a gyermekek kíváncsisága az iránt, hogy „*Ki is vagyok én?*”. Ekkor alakulnak ki azok az ismeretek bennük, amivel meghatározzák saját biológiai nemüket (fiú, lány). Mindenki saját érési tempójában ismeri fel hovatartozását, ezt a folyamatot kell támogatnunk spontán tanulás során, az értelmi fejlettség ismeretében.

Saját családjuk példáján keresztül nagyon hamar elkülönítik az **anyai és apai, férfi és női szerepeket**, amelyek általában ma már eltérnek a korábban megszokottaktól, berögzült tipikus szerepektől. A mai, változatos családmodellek sokféle példát adnak csoportunk számára. Beszéljük át a gyermekekkel, miben van nagy különbség a férfiak-fiúk-apák és a nők-lányok-anyák között. Érzékletesen látszani fog a megosztás során, hogy milyen világosan látják a gyermekek azokat a különbségeket, amik a biológiai, mentális felépítésből adódnak (apa=erős, fúr, farag, cipekedik; anya=babusgat, mos, takarít, beteget ápol). Fontos megbeszelnünk az idevágó pszichés-lelki vonatkozást is, hogy mindemellett, ha egy lánynak kedve van fúrni, faragni, vagy egy fiúnak babázni vagy szomorúságában sírni, az is rendben van.

Érzékenyítsük a gyermekeket társaik elfogadásra, és arra, hogy ők maguk is merjenek kipróbálni a másik nemhez sorolt tevékenységet! Ezt követően gyakorolhatjuk a viselkedési szabályokat is, azt, hogy hogyan illik viselkednie a fiúknak a lányokkal, illetve a lányoknak a fiúkkal. Fontos tudatosítanunk bennük a saját nemi identitásukat, és a másik nemmel való kedves, pozitív és illő viszony lehetőségeit (életkori sajátosságoknak megfelelően) is.

A gyermekek igazságérzete nagycsoportos korban nagyon erős. Például, ha különböző nehézségű pályát alakítunk ki a lányoknak és a fiúknak, vagy akár vegyes csapatoknak is, akkor az, aki később teljesíti, rögtön tudja, miért is történt ez így. Ilyen és ehhez hasonló játékokkal, ilyen helyzet után indított beszélgetésekkel rá lehet vezetni őket arra, hogy hátrányos helyzetből sokkal nehezebb, vagy lehetetlen nyerni.

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- A **gondozási feladatok ellátása** során a nemi szerepeknek megfelelő hely biztosítására, differenciált egyéni bánásmódokra is szükség lehet, amit a helyi igények és szükségletek meghatározhatnak. A mosdókban megfelelő elszeparált helyiségek kialakítása szükséges. Intimitás megtartása függönyök használatával, kisajtok létesítésével is megoldható a szükségletek elvégzése során.
- **Ételkészítési tevékenységbe** minden gyermek – nemtől függetlenül – bevonható érdeklődésének és fejlettségi szintjének megfelelően. Táplálkozási szokások alakításában a csoport minden tagja egyformán mondhat véleményt.

Munka jellegű tevékenységek

- **Nemre való tekintet nélkül valósul meg a munka jellegű tevékenységek végzése** (pl. naposi munka, babaruha mosás, játékbabák fürdetése, zöldségek, gyümölcsök feldolgozása, kerti munkák, ágak összegyűjtése).
- Ugyanez vonatkozik a **közösségért végzett, önkéntes munkavégzés** esetében is, alkalmi felelősi munkában is ugyanúgy kapnak feladatot a fiúk és a lányok.
- A **visszaigazolás** az egyéni bánásmód elvei alapján valósul meg, a fejlettségi szintnek megfelelően, és nem a nemek közötti különbségtétel a meghatározó.

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- **Elfogadó légkör** biztosítása, melyben minden gyermek szabadon önmaga lehet.
- **Dramatikus játékok alkalmazása** hagyományos női vagy férfimunka eljátszásával (szerepcserével) sok élményt adhat a gyermekeknek, és a családok is bekapcsolódhatnak.
- **Egymás tiszteletére, elfogadására, megbecsülésére nevelés.** Védői legyenek a fiúk a lányoknak, és ne egymás bántása kapjon szerepet a közös tevékenységekben, hanem egymás segítése.
- Ha tapasztalhatók a környezetben **berögzült szerepek**, azok **oldására** szükség lehet: pl. a fiú is babázhat – apa modell erősítheti, a fiú is lehet szomorú, sírhat is, a lány autózhat, fűrhat, faraghat.

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

- **Szókincsbővítés:** kisfiú, kislány, férfi, nő, anya, apa, nagymama, nagypapa, érzelmekkel, jólléttel kapcsolatos kifejezések gyarapítása, az érzelmek kifejezésének verbális megfogalmazása.
- Játékok a *Varázstükör* című gyűjteményből, *Lovas Mihályné és Tarr Ágnes* nyomán. [15.]
 - A gyermekek félkörben ülnek, az óvodapedagógus mellett egy fedett kosár, amelyből zaj hallatszik. Egy kedves mackó kerül elő a kosárból, és „súgva” elpanaszolja, hogy a „mackó oviban” nem tudta megmondani milyenek a fiúk és milyenek a lányok. Az óvodapedagógus megkérdezi a gyermekeket, tudnának-e segíteni neki? A gyermekek így gyűjtik össze a „lányos” és a „fiús” dolgok listáját (külső jellemzők, tevékenységek, belső tulajdonságok). Amikor a mackó, visszatér megköszöni a segítséget és elbúcsúzik a gyermekektől.
 - Vajon mi felismerjük-e a fiúkat és a lányokat? A következő irányított játékok alapján kiderül: a gyermekek egyik fele csukott szemmel áll. A többiek jelzésére párt választanak és párjukkal szemben helyezkednek el. Tapintás útján, a másik arcának, kezének megérintésével kell felismerniük, hogy az előttük álló társuk fiú-e vagy lány. Más alkalommal hang alapján kell döntenieük (pl. mondókázás, ének alapján).
 - Hangulatos játék lehet a „lányos” és „fiús” ruhadarabok szétválogatása is.
 - Tapsoló játék (nemi hovatartozás erősítése): a fiúk és lányok egymással szemben ülnek. Az óvodapedagógus a fiúkra, illetve lányokra, vagy mindkettőjükre jellemző dolgokat mond felváltva. A gyermekek feladata, hogy akkor tapsoljanak, ha a saját nemükre jellemzőt hallanak. Amikor olyan hangzik el, ami a fiúkra és lányokra is jellemző, doboljanak a földön az öklükkel.

Játék

- A különböző **játékszereket, eszközöket, kellékeket** a gyermekek nemre való tekintet nélkül közösen használhatják az óvodákban. Mindenki játszhat minden játékkal, nincs „fiús” és nincs „lányos” játék.
- Szabad játszótárs választás, gyermekek bevonása játékba.
- **Szerepjátékok** – „mintha” játékok alatt a fiús-lányos szerepjátékok hangsúlyozása megfelelő kellékek, anyagok biztosításával megvalósulhat (kendő, kalap, fátyol, szoknyák, nadrág, öltöny, nyakkendő stb.).

- A gyermekek jogainak világnapja (november 20.)

Verselés, mesélés

- A mondókák, versek, mesék felhasználása a nemi szerepek erősítését segítik. A *népmesékben* és *műmesékben* is gyakran megjelennek a hagyományos férfi és női szerepek.

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

- A nemek közötti szerepek megosztottságának megéreztetése a néphagyományok, népdalok, énekes- és dalos játékok gazdag repertoárjával. Az énekes játékoknál, táncnál a nemi szerepek kiemelése, különbözőségek megértetése.
 - Ezek fajtái: *páros táncok, lakodalmas játékok, párválasztók, babaringatók, altatók, huszártánc és leánykarikázók.*
- A cél az, hogy minél több tapasztalatot és élményt szerezzenek a gyermekek a közös együttlétben a különböző szabályok, mozgástevékenységek átélésével.

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- Mindkét nem számára vonzó tevékenységi lehetőségek biztosítása. A differenciált bánásmód elvei alapján a fiúk és lányok eltérő témaválasztásának, ábrázolási technika iránti érdeklődésének figyelembevétele, az átlagtól eltérő választás megengedése.
- Ajánlott tevékenységek
 - A *hagyományokhoz kapcsolódó* tevékenységek felidézése: fiúk nőnapra virágot készítenek, lányok húsvétra tojást festenek, fiúk locsolkodnak.
 - *Anya és apa megformázása* gyurmázással.
 - *Önarckép készítése* – vágás, ragasztás.
 - *Mi leszel, ha nagy leszel?* – *fantáziarajz.*

Mozgás

- *Azonos sporttevékenységek választásának biztosítása fiúk és lányok számára*, például ovifoci, néptánc lehetősége nemre való tekintet nélkül.
- Labdajátékok, labdás ügyességi játékok a *fair play (sportszerűség)* szellemében.
- *Együttműködésre, páros együttmozgásra* épülő játékok alkalmazása.

Külső világ tevékeny megismerése

- **Testünkkel kapcsolatos ismeretek bővítése**, a nemek közti testi különbségek megismerése az életkori sajátosságok figyelembevételével.
- Testünk témakör feldolgozása során a nemek szerinti hovatartozás erősítése, egymás tiszteletére nevelés.
- Beszélgetés a családról, otthoni mintákról. **Munkamegosztás** bemutatása a családban. *Kikből áll a család?* Családi fényképek nézegetése. Anya-, apa- és gyermekszerep a családban.
- **Munkáról** beszélgetés. „*Mi leszel, ha nagy leszel? Miért?*” Felnőttek munkája. Mesterségek szakmák, hivatások megismerése. Látogatás a tűzoltó-parancsnokságon, rendőrkapitányságon, találkozó egy női rendőrrel, tűzoltóval, (megállapításra kerül, hogy a különböző szakmákhoz mindkét nem képviselői alkalmasak), látogatás a gyógyszerertárba, orvosi rendelőbe.
- **Foglalkozások régen és ma** – múzeumlátogatás, múzeumpedagógiai foglalkozáson részvétel. Annak megláttatása, hogy a jól elvégzett munka nem függ a nemi hovatartozástól.
- Beszélgetés a fiúk és lányok **környezetvédelemben betöltött szerepéről**.
- **Szociális érzékenység alapozása** beszélgetéssel, fényképek, képeskönyvek, gyermekújságok, illetve IKT-eszközök segítségével.
- **Metakommunikációs jelzések iránti érzékenység alapozása**, segítése.
- **Fiúk és lányok helyzetének**, mindennapi életének **megismerése** más országokban, másik kontinensen.
- **Matematikai jellegű tapasztalatszerzési tartalmak:**
 - Szerszámok, munkaeszközök számlálása, nagyság, súly, anyag szerinti rendezése.
 - Pár fogalma, párkeresés (nem csak azonosság alapján lehet párosítani ld. fiú-lány, foglalkozások és eszközök).

6

6. cél – Tiszta víz és alapvető köztisztaság
Biztosítani a fenntartható vízgazdálkodást, valamint a vízhez és közegészségügyhöz való hozzáférést mindenki számára

I. Elméleti áttekintés

Az összes élőlény életének, így az ember mindennapjainak is elengedhetetlen kincse a víz, mely az élettelen környezetünkben is jelentős változásokat okoz. Ezt saját tapasztalatok felelevenítésével és egyszerű **vizsgálódásokkal, megfigyelésekkel** tudjuk bővíteni, megértetve az óvodásokkal a természetsarkokban, a kirándulásokon, az óvodakertben, az állat- és növénygondozás során, hogy víz nélkül nincs élet. Az ismeretek birtokában tudják, hogy miért kell **takarékosan** bánni a vízzel, gyakorlással elsajátítják a helyes vízhasználatot. A csap elzárása mellett fontos, hogy az étkezések után **megmaradt víz** öntözéshez vagy itatáshoz való **felhasználásának** is tanúi legyenek.

Alapvető annak a magyarázata is, hogy mit is jelent a „**tiszta**” víz. A gyermek számára tiszta az a víz, ami szemmel láthatóan tiszta. A valóságban ez nincs így, hiszen a szennyezés nagyon sokszor láthatatlan szabad szemmel. Ezért kell figyelmeztetni őket a vízszennyezettség lehetőségére, szabad vizekből történő ivás szabályaira. Itt hozhatjuk szóba a vizekből a szemétszedés fontosságát (szelektív hulladékgyűjtés témája is bekapcsolható), hatását a vízi élővilágra és végső soron ránk, emberekre is. Akár a víz egyéb hasznáról, munkára foghatóságáról is szó eshet.

A 6. cél másik fontos célkitűzése a **közegészségügyhöz való hozzáférés** mindenki számára. A közegészségügyhöz kapcsolódni a gyermekek szempontjából az egészség témáján keresztül lehet, hiszen vannak tapasztalataik, ismereteik a mindennapokból. Ide kapcsolódik az orvos, a védőnő munkája, a gyógyszerértékelési élmények is.

Érdemes arra is felhívni a gyermekek figyelmét, hogy a kórházakban, rendelőintézetekben nem csak betegeket ápolnak, gyógyítanak, hanem olyan **vizsgálatok, szűrések is zajlanak**, melyek a betegségek megelőzésében játszanak nagy szerepet (pl. védőoltások, szűrővizsgálatok). Ezek hasznosságát, lehetőségét már ennek a korosztálynak is ismernie kell, hogy fiatal felnőttként tudjanak róla, eszükbe jusson a fontosságuk és bátran merjenek részt venni ilyen vizsgálatokon, szűréseken.

Látogatást tehetünk a helyi **vízmuzeum, szennyvíztisztító telepen**, ha van közvetlen környezetünkben, akkor **vízimalomnál, a védőnői szolgálatnál**, rendelőintézetnél, kórház épületénél is az élményszerzés érdekében.

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- **Környezettudatos magatartás alapozása** a gyermek fejlődéséhez és fejlesztéséhez szükséges egészséges és biztonságos környezet biztosításával (víztakarékosság, környezetbarát szerek használata, allergiamentes környezet).
- **Takarékos vízhasználat** alakítása, szülők szemléletformálása a gyermekeken keresztül (zuhany használata, mosogatás, WC használat).
- **Megfelelő folyadékmennyiség** fogyasztása (víz, gyógyteák).
- A tiszta ivóvíz jelentőségének tudatosítása, **cukros üdítők káros hatásának bemutatása**, összehasonlítás.
- A gyermekek **higiéniai tevékenységének** – önálló toaletthasználata, tisztálkodás, fogápolás, körömápolás – **alakítása, formálása**.
- A vízzel való tisztítás fontosságának megismertetése: ételkészítés megmosása, ruha mosása.

Munka jellegű tevékenységek

- Mosogatás, **nagytakarítás** a babaszobában. Az óvodában, a csoportszobában lévő játékeszközök tisztántartása, közös megmosása a felnőttek irányításával. Homokozójátékok, kerti szerszámok megtisztítása.
- **Naposi munkához tartozó tevékenységek**: felmosás, friss vízzel kancsók megtöltése napközben, étkezéskor az asztalokhoz vitele, újratöltése.
- **Mosdó- és/vagy csapfelelős** választás, hogy egyetlen csöpögő csap se maradjon a mosdóból távozó csoport után.
- **Növény és állatgondozás**: madáritatás; locsolás esővízzel, vagy maradék vizek felhasználásával.
- **Összegyűjtött esővízzel** való gazdálkodás (öntözés, tárgyak lemosása).

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- **Pozitív érzelmi viszony alakítása élménynyújtással**, a közvetlen környezetben lévő vizek, vizes területek megismerése.
- Környezetvédelem, vízvédelem fontosságának elfogadtatása **pozitív példaadással**, a gyermekek életkori sajátosságából adódó érzelemvezéreltségre hatva.
- **Közös vizsgálódások, játékos tevékenységek** során a társas kapcsolatok formálása, az együtt végzett, közös tevékenység élményének megélése, az összedolgozás képességének fejlesztése.

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

- **Szókinszbővítés** a víz természetes alakjaival (pl. harmat, talajvíz, gleccser, jégcsap, dér, esővíz); valamint vízi közlekedési eszközök neveivel kapcsolatban.
- Vizes szólások, közmondások nyelvtörők, találós kérdések a vízről.
- **Esőlesők játéka** a *Varázstükör* című gyűjteményből, *Lovas Mihályné és Tarr Ágnes* nyomán. [15.]
- Egy gyermek, az „eső hozó” kiül a többiek elé, és egy felnyitott esernyő mögé rejti az arcát. Esőcseppek kopogása helyett azonban valamilyen más érdekes hangot vagy ritmust kezd el folyamatosan ismételtetni (fütyülés, cuppogás, csettintgetés, zümmögés stb.). Mindezt addig folytatja, míg a többiek rá nem jönnek, hogy hogyan kell ezt a hangot képezni, és sorra be nem kapcsolódnak a hangadásba. Végül „elered az eső”, azaz mindenki ezt a hangot hangoztatja. Egy napocska báb felmutatásával „vége lesz az esőnek”, vagyis a játéknak. A csend után megadható a lehetőség egy másik gyermeknek is az esőcsináláshoz.

Játék

- **Vizes játékok** szervezése a helyi lehetőségek kihasználásával, eszközbiztosítással:
 - Folyó, tópart, mező kialakítása *építőszőnyegen*.
 - *Babafürdetés*, hajmosás, takarítás, babaruha mosás, babakonyhai edények elmosogatása.
 - *Babakonyha* – főzéshez elengedhetetlen elem a víz, pl. tea, kávé főzése, leves készítése.
 - A *családjáték* alkalmával (babák megfürdetése, illetve a zuhanyoztatása) a kétféle tisztálkodási mód összehasonlítása a vízfogyasztás szempontjából.
 - *Vízvezető rendszer építése* (szabadban a homokozóban földmunkával, vagy a csoportszobában kockából, legóból).
- **Esőjáték** – először tenyér összedörzsölése, majd a mutatóujjal egyenletes löktetést imitálása a tenyérben, majd tapsolás, végül pedig lábbal dobantás.
- **HAPPY hét tevékenységei:** vízizsarú-szolgálat, víz világnapján igazolvány megszerzése „vizes” játékok elvégzése után.

Az Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet

HAPPY-hét kezdeményezésének háttéranyagai [16.]

<https://merokanal.hu/happy-het/>

Kapcsolódó (zöld) jeles nap(ok):

- Kézmosás világnapja (október 15.)
- Víz világnapja és HAPPY hét (március 22.)

Verselés, mesélés

Versek

- Kányádi Sándor: *Ballag a folyó* (gyerekversek.hu)
- Szabó T. Anna: *Kézmosó-vers* (gyerekversek.hu)
- Tamkó Sirató Károly: *Dal a tóról* (egyszervolt.hu)
- Weöres Sándor:
 - *Olvasás* (www.mondokatar.blogspot.com)
 - *Tó vize* (www.egyszervolt.hu)

Mesék

- *A víz tündére* (magyar népmese) – (www.magyarnepmesek.hu)
- *Az öreg halász és nagyravágyó felesége* (magyar népmese) – (www.nepmese.hu)
- Zelk Zoltán: *Párácska* (mesemorzsa.blogspot.com)

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

- **Játékok:**
 - A víz, mint *zeneszerszám* kipróbálása vízzel töltött poharakkal.
 - *Esőjáték kavicsokkal*.
 - Eső, vihar eljátszása *hangszerek* segítségével.
 - Közös *esőtánc*, *esőhívás ritmushangszerekkel*: ritmus pálca, ritmusbot, ritmus tojás, ritmuskanál, triangulum, esőbot, esőcsörgő, cseréptestű dob.
 - Hallásfejlesztés: természet hangjainak megfigyelése, felismerése (vízcsobogás, csepergő eső, zivatar, vízesés).

Forrai Katalin: **Ének az óvodában (ÉNÓ):**

- *Csepp, csepp, csepereg* (223.), *Esik az eső* (263.), *Essél eső, essél* (27.),
- *Kácsa, kácsa* (127.), *Szólj síp* (69.), *Kiszáradt a diófa* (104.), *Tó vize* (316.)

Zenehallgatás

- Törzsök Béla: **Zenehallgatás az óvodában**
A malomnak nincsen köve (45.), *A panyiti halastóba* (111.),
Által mennék én a Tiszán (346.), *Hej, halászok, halászok* (110.)
- Gryllus Vilmos: *Zápor*, *Békavacsora* (Mese TV Youtube csatorna)

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- **Élmények megjelenítése** az ábrázolás eszközeivel: a vízműnél, szennyvíztisztítónál tett látogatás, séták kirándulások után.
- **Hajtogatások:** hajó, hal, béka, esernyő hajtogatása, díszítése, felhasználása a játékban.
- **Akvárium készítése** (vágás, színezés, ragasztás, festés, újrahasznosítás).
- **Montázs** készítése a vizes témákhoz közösen, gyűjtött képekből **tabló készítése** (vízben élő állatok, élővilág).
- **Cseppentős játék pipettával:** papírtörőlnön folthagyás filctollal, majd cseppentővel víz adagolása – egybefolytatás.
- **Vízzel rajzolás** homokba, járdára.
- **Vízzel kapcsolatos festmények megfigyelése** – IKT-eszközhasználat.

Mozgás

- A vízi és **vízparton élő állatok mozgásának utánzása:** béka, gólya, sikló, csiga (2 gyermek alkot egy csigát, egyik terpeszben áll a társa felett, aki fekszik a földön – együtt haladás).
- **Átkelés a mocsáron:** átugrás, átlépés, egy lábon szökdelve.
- **Torna palackokkal.**
- Vízcseppek értől-óceánig **összekapcsolódó fogó.**
- **Béka fogó:** egy gyermek a gólya, a többiek békák, (állatutánzó mozgás), akit elkapott a gólya, az is gólya lesz.
- **Játék a csónakban:** két sorban egymás mögé székek elhelyezése, leülés, evezés, hol gyorsan, hol lassan, egy gyermek a kapitány (játékvezető) aki jelzi, mikor kell balra kanyarodni, vagy jobbra, mikor kell gyorsan és mikor lehet lassan menni.
- **Vigyázz a vízre!** – egyensúlyérzéklet fejlesztő játék.
 - Egy kanállal kell egyensúlyozva eljuttatni egyik pontból a másikba a vizet.
 - Hordó teletöltése vízzel teli kis vödörrel.
 - Játék vízzel, vödörrel és különféle eszközökkel.
- **Hogyan keljünk át a folyón, Matróz bácsi?** – sorba állnak a gyermekek, velük szemben áll a matróz bácsi pár méterre, köztük a képzeletbeli folyó. Megkérdezik "Hogyan keljünk át a folyón, Matróz bácsi?" A matróz bácsi pedig válaszol: páros lábon, szökdelve, óriásjárásban. Amikor a gyermekek elértek a matróz bácsiig, akkor a helyére másik gyermek kerül. Ha kicsi a hely, akkor oda-vissza lehet játszani.
- **Apály, dagály, özönvíz játék** – bordásfalon: apály a legalsó fok, dagály kicsit feljebb, özönvíz legfelül. A tűz, víz, repülő játékhöz hasonlóan játszható.

Külső világ tevékeny megismerése

• Megfigyelések, tapasztalatgyűjtés:

- A víz tulajdonságai: színtelen, szagtalan, íztelen folyadék, felveszi a tárolóedény alakját. *Halmazállapotai*: folyékony, szilárd, légnemű.
- *Vizsgálódások*: víz körforgásának megfigyelése, florárium (üvegbe vagy palackba zárt kert) készítése.
- *Esővíz mérése* (meteorológiai állomás használata), -*gyűjtés* (locsoláshoz).
- *Olajfoltok* a tavakon, folyókon és tengereken (vizsgálódás étolajjal).
- *Gyógyvizek* hasznosságának megismerése, palackozott gyógyvíz fogyasztása.

• Beszélgetés:

- A víz *fontosságáról, védelméről, körforgásáról*.
- A vizek *csoportosításáról* (ér, csermely, patak, folyó, tó, tenger, óceán, felszín alatti vizek – bűvópatak, termálvíz, kútvíz, bűvópatakok, gyógy-, és termálvizek, barlangi tavak, gyógyvizek).
- A víz *felhasználása* a mindennapokban.

• Minek hallod a hangját?

• Matematikai jellegű tapasztalatszerzési tartalmak:

- Űrmérték becsléssel, méréssel.
- Víz *cseppentése pipettával* növényekre, poharakba (1 vagy 2 dobókockával).
- Víz *mélységének megbecsülése* – ellenőrzése bottal. *Kinek meddig érne?* Mély-sekély.
- *Mekkora utat tesz meg?* – papírhajó fújása.

7. cél – Megfizethető és tiszta energia

Biztosítani a megfizethető, megbízható, fenntartható és modern energiát mindenki számára

I. Elméleti áttekintés

A megújuló energiával kapcsolatban természetesen nem ezek biztosítása a feladatunk, hanem megismertetni a gyermekeket a fogalmakkal, tisztázni, hogy a **megújuló, illetve nem megújuló energia** mit jelent, milyen környezeti, egészségügyi hatásokkal jár az egyes energiaforrások alkalmazása, hogyan tudjuk őket biztonságosan, hatékonyan használni.

Az **energiatakarékos használat szabályait** is meg kell mutatni, illetve tapasztalati lehetőségek teremtésével többféle módon szükséges gyakorolni a gyermekekkel. Tudatosíthatjuk bennük, hogy ők is képesek takarékoskodni a villamosenergiával, ha nem hagyják fel- és bekapcsolva az épp nem használt elektromos eszközöket, hanem mindig le- vagy kikapcsolják azokat (szükség esetén felnőttek felügyeletével). Beszéljük meg velük, mi az a **készenléti üzemmód**, magyarázzuk el az eszközök kikapcsolásának fontosságát, és alkalmazzuk ezt a szokást az óvodában és otthon egyaránt. Vízta karékosagra a mosdó használatakor van lehetőségük (csapok elzárása kéz- és fogmosás közben; elromlott, csöpögő csap vagy WC-tartály jelzése a felnőtteknek). Étkezéskor és egyéb tevékenységek után is építsük be a mindennapokba, hogy a **megmaradt vizet felhasználjuk** növény- és állatgondozáshoz, kerti locsoláshoz. **Esővíz** gyűjtésével a locsoláshoz nem kell vezetékes vizet használni. A fűtéssel úgy tudunk takarékoskodni, még központi fűtés esetén is, ha a csoportszobát többszöri, rövid szellőztetéssel frissítjük fel; a páratartalom fokozásával is növelhetjük a hőérzetünket (pl. párologtatás, növények elhelyezése), valamint, ha rétegesen öltözködünk a hidegebb időszakokban. Figyeljük meg, hogy milyen jó, ha hideg időben a nagy ablakokon át besüt a nap és felmelegíti a csoportszobát, nyáron beszéljünk az árnyékolás fontosságáról.

A természettudományos ismeretbővítésre jó lehetőséget nyújt a **vizsgálódás módszere**, hiszen alkalmazása során változatos tevékenységekre van lehetőségük, mindig nagy élményt jelentenek a gyermekeknek. Az óvodapedagógusok irányításával a megújuló energiákkal is sok érdekes tevékenység végezhető. Például papírforgó készítése, vízkerék forgatása.

Szervezzünk **kirándulást** közelben lévő **szélturbinához, napeleemes házhoz, vízimalomhoz, szennyvíztisztító telepre, termálvízhez** (geotermikus energia). Ha nincs is a közelünkben ilyen fürdő, a gyermekeknek bizonyára van tapasztalata családi nyaralások kapcsán a termálvizetről. Mondjuk el nekik, hogy ezeket a vizeket nem az ember melegíti fel, nemcsak pancsolásra, hanem gyógyításra és fűtésre is használják.

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- **Hőmérséklet-szabályozás** a csoportszobában: a fűtés szabályozásával, réteges öltözködéssel, árnyékolással (sötétítő függöny/redőny használat, klímarendszer hiányában). Takarékos, hőérzetnek megfelelő fűtés kialakítása, szabályozása, ajtók becsukása maguk után.
- **Helyes szellőztetés** szabályaival ismerkedés.
- **Párolgztatás** fontosságának megismerése központi fűtéses óvodákban. Növények elhelyezése, gondozása a csoportszobában és otthon is, a levegő páratartamának javítása érdekében.

Munka jellegű tevékenységek

- **Aszalás** a nap energiájának felhasználásával.
- A **naposi munka** része vagy **mosdófelelősi** feladat lehet a villanyok lekapcsolása, ajtó becsukása, csapok elzárása vagy egymás figyelmeztetése mindezekre.

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- **Takarékos energiahasználat** alapjaival ismerkedés. Takarékos energiahasználat szokásainak alakítása gyermekekben, felnőttekben egyaránt.
- Energiatakarékos használatra **mintaadás**, szabályok, szokások megerősítése többszöri alkalommal.

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

- **Új kifejezések** megismerése: az energia formái, energiatakarékosság, az energia útja.
- **Energia böngésző lapok** – melyek az alábbi linken érhetőek el – segítségével háztartási eszközök, energiaforrások megnevezése.

Az Öko-Kuckó Oktatóterem játékgyűjteménye:

Az energia témaköre az óvodában [17.]

https://m.blog.hu/zo/zoldito/image/energia_az_ovodaban_oko-kucko_compressed.pdf

Játék

- A *szabad játékhoz élményanyag biztosítása* látogatás szennyvíztisztító telepre, szélturbinához, vízimalomhoz, napelemekhez, csőrendszer, szélturbina építése. Séta közben napelemek, napkollektorok megfigyelése.
- Szél erejének, fokozatainak utánzása *szivárvány ejtőernyő*vel (szellő, fuvallat, szél, viharos szél, orkánerejű szél).
- Tépett papírdarabok „kergetése” legyezővel.
- Játék *vízzel, levegővel* – hogyan tudjuk mozgásba hozni valamit a segítségükkel?
- Az *E.ON Energiakaland* oktatócsomagjának *EnergiaKuckó játéka*inak alkalmazása (pl. memória játék, társasjáték, labirintus játék).

E.ON Energiakaland oktatócsomag

EnergiaKuckó [18.]

<https://www.eon.hu/energiakaland/letoltheto-segedanyagok.html>

Mozgás

- Nappal, széllel kapcsolatos mozgásos játékok, játékos utánzó mozgások:
 - *Nap, szél, eső* – a gyermekek körben futnak, amikor a játékvezető azt mondja, hogy „szél”, a gyermekek megállnak és lengetik a kezüket, mintha a szél lengetné, amikor azt mondja, hogy „eső”, a gyermekek az esőt utánozva mozgatják a kezüket, amikor azt mondja „Nap”, akkor pedig magasba emelik a kezüket és terpeszállásban állnak, ha kettő tapsol, tovább folytatják a futást.
 - *Mi vagyunk a szélmalomok* – a gyermekek körben sétálnak, amikor a játékvezető elkiáltja magát, hogy „szél”, akkor mindenki megáll és malomkörzést végez, amikor azt mondja, hogy „szélvihar”, mindenki futásnak ered, amikor azt mondja, hogy „szélcsend”, mindenki megáll.

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- *Élményrajz*: én és a szél.
- *Szélforgó, papírrepülő, papírsárkány* hajtogatása.
- *Vízzel festés*.
- Nap, hold készítése papírgolyóból *kasírozással*.
- *Napon szárított* növényekből, magvakból, virágokból barkácsolás.

Kapcsolódó (zöld) jeles nap(ok):

- Energiatakarékossági világnap (március 6.)
- Európai Mobilitási Hét, autómentes nap (szeptember 22.)

Verselés, mesélés

Dramatizáláshoz, bábozáshoz ajánlott irodalmi anyagok

- *A szalmaszál, a parázs és a babszem* (Grimm mese) – (www.nepmese.hu)
- Fésűs Éva: *Szélfiú a Balatonon, Pöttömke piros vitorlása, A pajkos napsugár*
- Marék Veronika: *Mese a csillagról* – (mesemorzsa.blogspot.com)
- Zelk Zoltán: *Hóvirág*

Mesék

- *Flupi kalandjai vízzel és levegővel* – Wilfried Vandaele *Flupi és a víz*, valamint *Flupi és a levegő* című mesekönyve elérhető a www.zoldodvoda.hu honlapról
- *Kalandos történetek Energiaországból* – (Energiakaland.hu)

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

- Dalok, énekes játékok az időjárás, éghajlat, szél, nap, eső témakörében.

Dalok és dalos játékok:

Forrai Katalin: *Ének az óvodában* (ÉNÓ):

- *Bújj, bújj, itt megyek* (183.), *Ég a gyertya, ég* (157.), *Ess eső, ess* (263.),
- *Hosszú az erdő* (274.), *Jöjj ki, napocska* (218.), *Tűzet viszek* (102.)

Zenehallgatás:

- *Tekereg a szél, kavarog a szél* (Weöres Sándor)
(Sebestyén Márta Youtube csatornája)
- Gryllus Vilmos: *Őszi falevél, Biciklizős dal, Kel a nap*
(Gryllus Vilmos és MESE TV Youtube csatornája)

Külső világ tevékeny megismerése

- „*Energia őrjárat*” megszervezése az óvodában, felesleges energiahasználat felfedezése.
- *Kirándulás*: energiaforrásokkal való ismerkedés *régen és napjainkban*: szélmalom, vízimalom, szélturbina, napelem, napkollektor.
- Fenntartható használat – *energiatakarékos épületek megismerése*: napelem, hőszivattyú, szigetelés, nyílászárók cseréje.
- *Beszélgetés az otthoni és az óvodai energiahasználatról*, lehetőségekről. *Mi a fontosabb?* Energiahasználat rangsorolásáról (egyéni szempontok szerint), „alapszükségletek” kielégítésétől (pl. főzés) a „luxusig” (pl. úszómedence üzemeltetése otthon).
- *Beszélgetés a termálvizekről*, hasznukról.
- *Terepasztal (homokozó)* – víz energiája, építő és pusztító hatása.
- *Vitorláshajó mozgása* (fűtés, hajszáritó).
- *Napelemes eszközök* használata.
- *Óvodások a Zöld laborban* – Kiskutatók Természeti Tehetségműhely
- *Matematikai jellegű tapasztalatszerzési tartalmak*:
 - Mérések, összehasonlítások: szélerősség, hőmérséklet.
 - Összehasonlítások: lufik felfújás mérete, repülési távolsága.

*Kaposvári Petőfi Sándor Központi Óvoda Búzavirág Tagóvoda (Kaposvár):
"Óvodások a Zöld laborban" – Kiskutatók Természeti Tehetségműhely [19.]*

Bemutató kisfilm

<https://www.youtube.com/watch?v=UHAMAm8SuSE>

Írásos dokumentáció:

https://drive.google.com/file/d/1y-HjNH7sS0lqFJrvzC-9dCDs7UB_CO4o/view

8

8. cél – Tisztességes munka és gazdasági növekedés
Előmozdítani a hosszantartó, átfogó és fenntartható gazdasági növekedést, a teljes és eredményes foglalkoztatást, valamint a méltó munkát mindenki számára

I. Elméleti áttekintés

A fenntartható gazdaság megvalósításához, a teljes és eredményes foglalkoztatás eléréséhez, a méltó munka mindenki számára történő biztosításához már kora gyermekkorban el kell kezdeni a ***munkához való megfelelő attitűd*** alakítását.

A jövő munkavállalói elé a mainál is nagyobb elvárásokat fog állítani a technológiai fejlődés, ezért kulcsfontosságú, hogy segítsük a megfelelő énkép alakulását, az ***önismeret fejlődését*** már óvodáskorban. A pozitív énképpel, önismerettel rendelkező emberek céltudatosak, önként, bátran vágnak bele új dolgokba, kreatívak és nagyobb teljesítményre képesek.

A ***felzárkóztatás, tehetséggondozás*** során kifejlődik a gyermekekben az egészséges, pozitív énkép, amely tovább támogatja a tanuláshoz fűződő pozitív magatartásukat, és a későbbiekben is segíti az élethosszig tartó tanulás szükségességének elfogadását. A személyiségfejlesztés fontos eszközei az óvodai nevelésben is a ***munka jellegű tevékenységek***, melyek a játékból „nőnek ki”. Ha már ekkor sikerül pozitív viszonyt alakítanunk a gyermekekben a munkával kapcsolatosan, akkor a későbbiek során olyan felnőttek lesznek, akik meg tudnak felelni a mindenkori változásoknak, kihívásoknak.

A legkisebbeknél elsődlegesen az ***önkiszolgáló tevékenységekkel*** kezdjük el a munkára nevelést, majd egyéni fejlettségtől függően következnek a ***közösségért végzett munkák*** (teremrendezés, naposi munka, udvarrendezés, kerti munkák), alkalmi megbízatások, és a környezetük élőlényének gondozása.

Az önállóság biztosítása, a pozitív visszajelzés erősíti magabiztosságukat, tevékenykedni akarásukat. Azokban a közösségekben, ahol munkanélküli szülők vannak, érdemes erről is beszélgetni a gyermekekkel életkoruknak megfelelően. *Miért dolgozunk? Mit jelent az a kifejezés, hogy valaki munkanélküli? Mi változik meg ott, ahol valaki elveszíti a munkáját?* Nagyfokú tapintatot igényel az ilyen beszélgetés, de oldhatja a gyermekekben felhalmozódott feszültséget, válaszokat kaphatnak az otthon ki nem mondott, fel nem tett kérdésekre, rávilágíthat arra a helyzetre, amit a munka hiánya okoz.

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- **Önkiszolgáló tevékenységek** elsajátítása és gyakorlása (higiéniai szabályok alakítása, étkezés).
- **Naposi munkával ismerkedés**, feladatok fokozatos bővítése, a másokért végzett munka felelősségteljes elvégzése, megszerettetése.
- A napirend, a házirend és a helyi szokások biztonságát adnak a gyermeknek.

Munka jellegű tevékenységek

- **Munkához való pozitív viszony** erősítése, felelősség, önbizalom, tudatos odafigyelés és a fontosság érzeteivel.
- **Felnőttek, társak munkájának megbecsülése.**
- **Felelősi rendszer céltudatos tervezéssel.**
- Tudatos munkavégzés megalapozása átgondolt feladatadással és megfelelő tartalmi értékeléssel.
- **Szülői példaadás** az óvoda játékeinak közös felújításával.
- Munkavégzés a **környezetért**: növény- és állatgondozás; természetsarok gondozása.
- Kerti munka végzése gyermekméretű eszközökkel, a megtermelt zöldség, gyümölcs közös elfogyasztása.
- A **befektetett munka eredményének**, a közösségért végzett tevékenység fontosságának megtapasztalása.

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- Együttműködés, együttes munka, **csapatmunka örömének megtapasztalása**, különböző feladatokon keresztül, szociális kompetenciák fejlesztése.
- **Együttérzés fejlesztése**: érdeklődés a beteg társ iránt, apró ajándék, rajz készítése.
- **Alkotói produktumok felhasználása** például a csoportszoba díszítésére.
- Közösségért végzett munka jellegű tevékenységek, egyéni megbízatások **teljesítésének elismerése**.
- Segítőkészség alakítása, **kooperatív technika alkalmazása**.

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

- **Szókincsbővítés:** új kifejezések megismerése, valamint szólások, közmondások, találós kérdések alkalmazása a munkával, foglalkozásokkal kapcsolatosan.
- **Beszélgetőkör:** *Mi leszek, ha nagy leszek?* – egyéni élmények meghallgatása a mesterségekről.
- **Kommunikációs játékok:**
 - Barkochba,
 - Amerikából jöttem... (foglalkozások elmutogatása),
 - Kakukktójas – *Mi nem illik oda?* – egyes foglalkozásokhoz szükséges eszközökkel.

Játék

- Különböző *foglalkozások megjelenítése szerepjátékban.*
- *Játékeszközök, kiegészítők készítése hulladék anyagokból* (pl. edények, kötények, orvosi eszközök, szerszámok).

Verselés, mesélés

Versek

- Fecske Csaba: Pici pék
(mek.oszk.hu, Fecske Csaba: Halpénzen vett világ című kötet, 15. oldal)
- Nemes Nagy Ágnes: Vízimolnár, Bors néni beszélget az aszfaltozókkal, A kukások
(<https://jatsszunk-egyutt.hu>)
- Weöres Sándor:
 - Tudom én már... (www.mesemorzsa.blogspot.com)
 - Dolgozók (<https://jatsszunk-egyutt.hu>)

Mesék

- A szorgalmas és a rest lány (népmese) – (www.nepmese.hu)
- A mezeinyúl és a sündisznó (népmese) – (www.nepmese.hu)
- Nyakigláb, Csupaháj meg Málészáj (népmese) – (www.nepmese.hu)
- Grimm testvérek: A suszter manói – (www.nepmese.hu)
- Fésűs Éva: Bundavásár – (www.mesemorzsa.blogspot.com)

- Javítás nemzetközi napja (október 3. szombatja)

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

- *Az ének, a zene összekapcsolása a munkával.* Pl. tevékenységek közben kedvenc dalok éneklése, hogy jobban menjen a munka.
- Néphagyomány, néptánc segítségével a *munka felejtése, kipihenése*, örömszerző, a mindennapok könnyebbé tételét is szolgálja.
- Hallásfejlesztés: mesterségekhez, tevékenységekhez kapcsolódó zörejek azonosítása.

Forrai Katalin: *Ének az óvodában (ÉNÓ):*

Dolgozni szaporán, felmossuk a konyhát (226.)

Hej, a sályi piacon (88.)

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- *Játékkiegészítők készítése:* sztetoszkóp, séf sapka, rendőrsapka, ápolónő fityula, kalauz, rendőr, irányjelző tábla.
- Pasztellkréta rajz, ábrázolás vegyes technikával, *fakanálbáb készítése:*
 - *Mi leszek, ha nagy leszek?*
- *Népi kismesterségek:* szövés, fonás, varrás, hangszerkészítés hulladékok hasznosításával. Különböző anyagok megmunkálása (textil – batikolás, varrás, szövés, fonás; fa – csiszolás, fűrészelés; papír – hajtogatás, tépés, ragasztás; bőr – vágás; fonal – szövés).

Mozgás

- A munkavégzéshez *összerendezett mozgásra* van szükség. (Víz töltése pohárba, tálalás, eszközök elrakása.)
- Különböző „*akciók*” hirdetése (pl. *gyere gyalog, biciklizz az óvodába*).
- *Munkafolyamatok játékos elmozgása* (pl. szüretelés).

Külső világ tevékeny megismerése

- *Mesterségek, foglalkozások régen és ma.* (Képek, könyvek, archív felvételek segítségével).
- *Látogatás a szülők munkahelyére, települési lehetőségek kihasználása.* Skanzen tematikus programjain való részvétel (pl. népi mesterségek és régi ház körüli munkatevékenységek: vajköpülés, kaszálás, kenyérdagasztás).
- Beszélgetés az otthon végezhető munkákról. *Kinek, mi a feladata a családban otthon?*
- *Matematikai jellegű tapasztalata szerzési tartalmak:* a munkához kapcsolódó tárgyak, eszközök válogatása, csoportosítása.

9

9. cél – Ipar, innováció, infrastruktúra

Alkalmazkodó infrastruktúrát építeni, előmozdítani az átfogó és fenntartható iparosodást, valamint elősegíteni az innovációt

I. Elméleti áttekintés

Az itt meghatározott célok elérésében ismét nagy hangsúlyt kap a korai nevelés, hiszen a munkavállaló személyisége, szemlélete, munkához való pozitív viszonya nélkülözhetetlen a sikerhez.

Lényeges, hogy a gyermekek érzékenyek legyenek a környezetünket veszélyeztető helyzetekre, egy-egy probléma felmerülése ösztönözze őket **további gondolkodásra, problémamegoldásra.**

A bátorító nevelés, a konstruktív pedagógia, az élménypedagógia, a projektpedagógia, a kooperatív tanulás és drámapedagógia is nagy segítségünkre lehet a mai kor stresszes környezetében élő gyermekek fejlesztésében.

Közös értékük, hogy:

- segítik, támogatják a gyermekeket önbizalmuk fejlődésében azáltal, hogy érdeklődésüket, erősségeiket feltárva dolgoznak,
- cselekvésekkel fejlesztik a gyermekek kommunikációs készségét, képességeit és szociális kompetenciáit, hiszen aktív tevékenykedtetés, élményalapú tapasztalások, problémamegoldások jellemzik őket,
- erősítik a gyermekek fantáziáját, munkakedvüket, közösségben való munkálkodásukat - általuk a gyermekek megtanulnak önállóan és csoportokban is dolgozni,
- a gyermekek megtapasztalják, hogy szabad tévedni, lehet újrakezdeni, új utakat keresni minden negatív következmény nélkül.

Ezeknek a képességeknek, készségeknek a fejlesztése elengedhetetlen tulajdonságai lesznek az **innovatív, környezettudatos munkaerőnek.**

Az **infrastrukturális fejlesztések, gyermekközpontú berendezéseket** igénylő tevékenységek biztosítása és az energetikai korszerűsítések érdekében elengedhetetlen együttműködni a fenntartóval, szülőkkel, helyi ipari szereplőkkel a jövő nemzedékének eredményes nevelése érdekében.

Az **okos internethasználat** alapozása céljából a szülőkkel közös szokás- és szabályrend kialakítása szükséges.

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- Az óvodák mosdóinak **korszerűsítése**, a fűtési rendszer lehetőségek és igények szerinti átalakítása, az udvari játékok előírásoknak megfelelő cseréje.

Munka jellegű tevékenységek

- Papír, műanyag és komposztálható hulladék **szelektív gyűjtése** barkácsoláshoz.
- A fel nem használt hulladékok elszállítása közösen a szelektív hulladékgyűjtő szigetre.
- **Kerti munkák**ban való részvétel:
 - komposztálás,
 - magaságásban kertészkedés megtervezése és megvalósítása,
 - növények termesztése, gyógy- és fűszernövények szárítása, illatszákok készítése, elhelyezése az öltözőkben, mosdókban,
 - magok gyűjtése, csoportosítása, magszalag vagy magtasak készítése.
- A munka elvégzése után az **ellenőrzés és értékelés** segíti az önértékelés és az önellenőrzés megalapozását. Ha van rá mód nagycsoportban érdemes megteremteni az **önértékelés lehetőségét**.

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- Problémamegoldásra, csapatmunkára nevelés, **együttműködés** eredményének megtapasztalása, értékelése.
- Társas kapcsolatok pozitív erősítése minden területen (verbálisan, cselekedetekkel, metakommunikációval).
- Tevékenykedés **önállóan, mikro- és makró csoportokban**, kooperatív technikák alkalmazása.
- Az önálló feladatvégzés képességének fejlesztése, az önálló vélemény megfogalmazása. Társak véleményének elfogadása, tisztelete.
- **Kreatív, vizsgálódó szemlélet** alapozása, innovatív gondolkodás, látásmód alakítása.
- Az **alkotás öröme**nek átélése.

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

- **Kommunikációs készségek fejlesztése** (társakkal, felnőttekkel egyaránt) gyermekeknek beszélgetési alkalmak teremtése különféle kommunikációs partnerekkel.
- **Megy a mese vándorútra** – fantáziát fejlesztő játék: a résztvevők terpeszülésben ülnek a földön. Az első játékos elkezd egy ismert mesét vagy kitalált történetet, majd 2-3 mondat után abbahagyja, és odagurítja a labdát egyik társának, akinek folytatnia kell. Ha valaki nem tudja folytatni, szó nélkül tovább guríthatja a labdát.
- **A csoportszoba átrendezése:**
 - Tervező munkák: rajzok, tervrajzok készítése.
 - Átalakítás és kipróbálás.
 - Újratervezés, elfogadás, véglegesítés. Megbeszélés. Értékelés.
- Gyermekek által hozott új ötletek beépítése a játéktevékenységekbe, újabb élmények biztosítása.

Játék

- **Építő, konstruáló játékok** – építősarok eszközeinek, elemeinek folyamatos bővítése szokásoktól eltérő formákkal, anyagokkal. Környezetbarát város építése dobozokból.
- **Dramatikus elemeket tartalmazó játékok:**
 - *A három részes krokodil* – célja az együttműködés megtapasztalása, a kreativitás fejlesztése. A résztvevők 3 fős csoportokká alakulnak, egy-egy állatot jelenítenek meg a testükkel úgy, hogy a figura három részből áll és mindegyik része mozog.
 - *Utazunk – közlekedési játék* – menete: a székeket szorosan egymás mellé állítjuk, négyzet alakban. Ez lesz a busz. Sorra szállnak fel az utasok, és amikor már mindenki fent van (áll a széken), a széléről elveszünk egy-egy széket. Az utasoknak össze kell húzódnuk, megtartva egymást. Nagy figyelmet, egyensúlyérzéklet, ügyességet igénylő feladat, ezért csak nagycsoportosoknak ajánlott. Pozitívuma, hogy ilyenkor a csoportban egyébként periférián lévő gyermeket is átölelik, vigyáznak rá, nehogy leessen.

Verselés, mesélés

- Olyan versek, mesék alkalmazása, melyekben megjelennek a **környezet épített elemei**.
- **Fantáziajáték** (meseszereplők helyében „Te mit tettél volna?”), mese kitalálása.
- Ismert **mese eljátszása** csoport feldolgozásában.
- **Pantomim játék** (történet eljátszása némán).

- Csomagolásmentes nap (szeptember 30.)

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

- **Klasszikus zene** hallgatása közben rajzolás, képzelet fejlesztése.
- Innováció a zenei nevelésben: **saját készítésű ritmushangszerek** alkalmazása, hangszerek készítése a környezet eszközeinek felhasználásával (fa-, műanyag kocka, fém evőeszközök, szék, asztal, termések: gesztenye, dió, faágak).
- **Műsoros, zenés rendezvényeken részvétel** a településen. Szerepléssel is létrejönnek olyan élmények, melyek segítik az együtt gondolkodást, a kreativitást, közösségi formálódást.

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- **Mozaikkép papírtépéssel** – ragasztás (hulladék papírok felhasználásával).
- **Papírmerítés** (tojástartó, újságpapír, szárított növények felhasználásával).
- **Rongybabák** (maradék anyagokból), zokniból kislabdák.

Mozgás

- **Különböző mozgásvariációk** megismerése, egyéni **újítások**:
 - Élőlények *mozgásának utánzása*.
 - Gépek *mozgásának utánzása*, saját ötlet alapján.
 - Új *mozgáskombinációk*, szabályok kitalálása adott eszközökkel.
 - *Zenére mozgás* saját koreográfia kitalálása.
- **Mászófal, bordásfal** használata:
 - *Színcápa*, különböző színű fogások, jelzések keresése a falon.
 - *Babzsák átadás* – több gyermek is fent van egyszerre a falon, a szélső oldalon lévő gyermek a jobb kezében elindítja a babzsákot, ő átteszi a bal kezébe, majd elviszi a legközelebb lévő gyermeknek a jobb kezébe, és így tovább).
 - *Hozd le a zászlót!* (A megjelölt zászló lehozása a bordásfalról.)

Külső világ tevékeny megismerése

- Terepi foglalkozások az **épített környezetünk** megismerése érdekében.
- **Közlekedési játszóhely** felszerelése KRESZ táblákkal, jelzések felfestése. KRESZ táblák, szabályok megismertetése (memória játék, kirakók, *ovi jogsí*), gyakoroltatása.
- **IKT-eszközökkel ismerkedés**, például bekamerázott fészek megfigyelése.
- **Matematikai jellegű tapasztalatszerzés**:
 - óvoda feltérképezése (legnagyobb- legkisebb helyiség megkeresése),
 - kézi eszközzel és gépi eszközzel való munkavégzés megfigyelése, összehasonlítása.

10. cél – Egyenlőtlenségek csökkentése

Csökkenteni az országokon belüli és az országok közötti egyenlőtlenségeket

I. Elméleti áttekintés

Az egyenlőtlenségek csökkentéséért elsősorban saját **közösségünkön belül** tehetünk. Első feladatunk, hogy óvodánkban, saját csoportunkban felmérjük kik, és hányan vannak, akik valamely okból hátrányban vannak a többséggel szemben. Ismét a pedagógiai gyakorlatot tudjuk segítségül hívni. Meghatározó, hogy az alkalmazotti közösség milyen szemlélettel bír a „másság” elfogadása terén, hiszen **minták, modellek** vagyunk valamennyien a gyermekek számára.

„A »másság elfogadása« az integrált nevelés sarkalatos problémája, és hogy sikerül-e működtetni azt az óvodapedagógusnak az óvodai nevelés folyamatában, az nemcsak az adott óvodai csoport békés, nyugodt, szeretetteljes együttélése szempontjából fontos, hanem a jövő nemzedék társadalmi együttélése szempontjából is.” – fogalmazta meg Körnöci Katalin. [20.]

Szerencsére a gyermekek nyitottak, életkorukból adódóan érzélemvezéreltek, így érzékenyebbek a körülöttük élők érzelmeire – bár fontos tudatosítani, hogy ez nem azt jelenti, hogy meg is értik ezeket az érzelmeket. A szülők, rokonok, óvodapedagógusok dolga, hogy ezt az érzékenységet fenntartsák és jó irányba fordítsák. Az **érzelmi intelligencia** tanulással alakítható, fejleszthető, hiszen ez a képesség nem velünk születik. A gyermekek fejlődésére a kimondott szavaknál sokkal nagyobb hatással vannak cselekedeteink, ezért fontos, hogy hiteles mintát kapjanak, hogy könnyebben eligazodjanak az őket körülvevő világban. Az óvodai csoportban mindenki más és más. Ez a másság jelenthet **etnikai, kulturális, testi, szellemi, viselkedésbeli** és ki tudja még hány féle „másságot”. Ebben a szociális közegben, ha tőlünk **elfogadást, megértést, segítőszándékot tapasztal**, akkor számára is ez a viselkedés lesz a norma másokkal szemben.

Akit elfogadnak, **beilleszkedik egy közösségbe**, későbbiekben ő is elfogadóbbá válhat. Ilyen légkörben, mintákkal **megelőzhetjük az előítéletek kialakulását, a társak kirekesztését**, vagy csökkenthetjük azt. Létfontosságú, hogy ha mégis kialakul előítélet vagy kirekesztés, nem szabad hagynunk, hogy megmérgezze a csoport életét, egy vagy több kisgyermek önbecsülését, jó példával kell elől járnunk, játékokkal, mesékkel, jól megtervezett módon kezelve a helyzetet.

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- *Terülj, terülj asztalkám!* – nemzetek hete keretein belül **ismerkedés más népek ételéivel**, étkezési szokásaival.
- Az **étélérzékeny gyermekek** számára a megfelelő étkeztetés biztosítása. A gyermek(ek) betegségének ismertetése a közösséggel – gyermekekkel és felnőttekkel egyaránt.

Munka jellegű tevékenységek

- Más országok főzési szokásainak, ételeinek megismerése, **közös elkészítése**.
- Az **önkiszolgálás** a legfontosabb tevékenység, amire minden óvodáskorú gyermeknek szüksége van ahhoz, hogy az életben meg tudja oldani szükségleteinek kielégítését.
- Játékos megoldások keresése, **képek használatával az eligazodás segítése** egyes munkafolyamatok végzésénél.

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- **Inkluzív szemlélettel** a különbözőséget elfogadó viselkedés alakítása, különös tekintettel a türelem, megértés, figyelmesség, segítőkészség, empátias készségek megerősítésére.
- **Más nemzetiségű családok** jellemző **szokásainak, ünnepeinek bemutatása** (szülők, gyermekek bevonásával).
- **Egyforma elosztás, játékok csereberélése, tevékenységek együttes végzése**.
- A különböző szociokulturális háttérrel rendelkező családokból érkező gyermekeknél a fejlődések és változások fokozott figyelemmel kísérése.

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

- **A szókincs bővítése** és a fogalmak értelmezése: egyenlőség, egyenlőtlenség, egyenlő, egyenlőtlen, egyforma, különböző, ismerkedés új kifejezésekkel: szegénység, éhezés, kevés ruha, másság, más népek, nemzetek neve, hazájának, nyelvének neve.
- Nyelvi nehézségek leküzdésében támogatás nyújtása. A **migráns gyermekek segítése** a magyar nyelv elsajátításában a leghatékonyabban az anyanyelvi játékok alkalmazásával végezhető. A gyermekek egymástól való tanulása is hangsúlyos. A kezdeti időszakban fontos a migráns gyermek érzelmi biztonságának megteremtése. Az eltérő nyelv, szokások, viselkedés módok, étrend elfogadása és értékként való bemutatása a csoport többi tagja számára.

Játék

• **Drámajátékok:**

- *Csomójáték* – játék menete: A csoport tagjai szorosan egymás mellett állnak egy körben és a kezeiket hálószerűen összefonják. A feladat a csomó kibogozása bújásokkal, fordulásokkal úgy, hogy ne szakadjon el a kezekből, gyermekek által kialakuló fonalrendszer. [21.]
- *Életmentő tutaj* – a játék menete: Az óvodapedagógus a játék elején újságpapírt terít a padlóra. A gyermekek szabadon sétálnak a csoportszobában, a padló szimbolizálja a tengert, ahol úszhatnak, az újságpapír pedig az életmentő tutajt. Amikor az óvodapedagógus azt mondja: *“Jön a cápa!”* mindenkinek a tutajra kell menekülnie, vigyázva egymásra, segítve, hogy mindenki megmeneküljön. Minden körben félbe kell hajtani az újságpapírt. Akinek belelóg a tengerbe a lába, a cápa zsákmánya lesz, a későbbiekben segítheti a játékvezetőt. [22.]

• **Különböző népek kultúrájának megismerése:**

- Népcsoportok játékainak, eszközeinek megjelenítése;
- játék népek babáival;
- különböző országok, népek tematikus hetének szervezése.

• **Metakommunikáció fejlesztése:** különböző érzelmeket ábrázoló arcok rajzolása és megbeszélése, tükör előtt arckifejezések utánzása, újabbak kitalálása.

Verselés, mesélés

• **Folytatásos történetek** meghallgatása, kitalálása, **bábozás**, dramatikus játékok, árnyjáték kipróbálása.

Mesék

- Marék Veronika: *Kavicsmese* (mesekönyv)
Népek meséi sorozat – 1-18. Kossuth Kiadó (2010-2011)
- „*Jobb veled a világ*” – Boldogságprogram anyagának használata
- Boldizsár Ildikó: *Az elveszett madártoll* beszélgetős mesekönyv (pl. Új játék az óvodában) – (www.ijsz.hu)

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

- *Népi hangszerek* megismerése, használata.
- *Zenehallgatás:* Magyarország különböző néprajzi tájegységeinek népdalai, néptáncai.
- *Más országokból érkező gyermekek* népzenejének megismerése, beépítése a zenehallgatási anyagba. Jellegzetes hangszereik, táncaik bemutatása.

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- *Nemzeti jelképek* megjelenítése különböző technikákkal (zászló, címer, kokárda, korona, országalma).
- *Földgömb készítése kasírozással.* Benépesítése emberekkel, állatokkal, növényekkel. (vegyes technika).
- *Egymás körberajzolása csomagolópapíron.* Kiegészítés során külső, karakterjegyek kiemelése.
- Hazai és más országok *népi mesterségeinek felelevenítése.* Díszítési technikák megismerése. *Hol jártál már hazánkban? Melyik más országban jártál, mit láttál ott?*

Mozgás

- *Közös mozgásélmények* összehozó erejének felhasználása: az irányított és szabad mozgásban egymás segítése, támogatása. Közös mozgás örömeinek átélése.
 - *Hát a háthoz:* a gyermekek egymásnak háttal párba állnak. Hátukkal egy babzsákot tartanak közösen és együtt mozognak (sétálnak, leülnek, felállnak) úgy, hogy ne essen le a babzsák.
- A gyermekek mozgásába beépíthetők olyan játékok, mely során *valamilyen érzékszervüket „elhagyva” kell elvégezni egy adott mozgásos feladatot*, ezzel érzékeltetve egy sérült ember helyzetét, korcsoportjukat és egyéni képességeiket figyelembe véve. Például bekötött szemmel valamilyen egyszerűbb mozgásos tevékenység elvégzése – látássérült ember helyzetének átélése. Fogyatékkal élő emberekkel ismerkedés, korlátaik kipróbálása mozgás közben (kerekeszék, fehérbot).

Külső világ tevékeny megismerése

- Képek gyűjtése a *települési értékekről.*
- *Nemzetek hetei:* jelképek, táncok, mesék, ételek, szokások megismerése.
- *Matematikai jellegű tapasztalatszerzési tartalmak:* távolságmérés az országok között, ERASMUS programok, testvéróvodák helyszíne, külföldről érkező családok lakóhelyének megkeresése.

11. cél – Fenntartható városok és közösségek

A városokat és emberi településeket befogadóvá, biztonságossá, alkalmazkodóvá és fenntarthatóvá tenni

I. Elméleti áttekintés

Fontos, hogy a gyermekek megismerjék lakóhelyük **természeti és épített környezetét**, sajátosságait, ezzel **erős kötődést alakíthatunk ki szülőföldjükhöz, hazájukhoz** is. A természeti, épített és kulturális örökségünk megóvásában, megőrzésében segítségünkre lehetnek – a sétákon, kirándulásokon túl – a skanzenek, múzeumok, tájházak, települési és megyei értéktárak, **hungarikumokkal** kapcsolatos tevékenységek, könyvtárak, régi, családi fotók. A múzeumpedagógiai vagy könyvtári foglalkozások is nagyban hozzájárulhatnak a település régmúltjának és jelenének megismeréséhez, összehasonlításához.

Fel kell hívnunk az óvodások figyelmét a **környezetüket károsító anyagok** hatásaira (településtől függően). Vizsgálódásokkal láthatóvá tehetjük a szabad szemmel nem tapasztalható, vagy csak kevésbé megfigyelhető károkat (pl. korom, por, füst, közlekedés szennyező hatása), ismertetve az egészségünkre gyakorolt negatív hatásukat.

Beszélgetést kezdeményezhetünk a hatások csökkentésének lehetőségeiről, megoldásokról. Például ha **helyi termékeket** vásárolunk, rövidebb a szállítás útja és a járművek kevésbé szennyezik a környezetet.

Utazhatunk autó helyett **közösségi közlekedéssel** (busz, metró, vonat), hiszen ha nem saját járműveinkkel közlekedünk, hanem többen osztozunk egy közlekedési eszközön, akkor kevesebb lesz a károsanyag-kibocsátás.

A **megújuló energiaforrások** (pl. napenergia) alkalmazásának tudatosítása ide is kapcsolódhat.

Lényeges már ebben a korban tisztázni **a szemét és a hulladék** közti jelentős különbséget is. Sétáink közben megfigyelhetjük a **szelektív hulladékgyűjtő** szigeteket (ha van a településünkön), beszélhetünk a kukák színeinek jelentéséről. A későbbiek során felhívjuk a gyermekek figyelmét arra is, hogy fő cél a keletkező **hulladék mennyiségének csökkentése** és a visszaváltható csomagolású termékek vásárlása.

Fektessünk nagy hangsúlyt a mindennapokban a környezettudatos életvitel szokásainak megismertetésére, hiszen személyes példaadással és a szokások gyermekekkel való közös gyakorlásával őket és a családjaikat is pozitívan befolyásolhatjuk.

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- **Balesetvédelmi szabályok**, valamint kulturált viselkedés szabályainak betartása különböző helyszíneken.
- **Közlekedési szabályok gyakorlása**: gyalogos, biciklizés, rollerezés, közösségi közlekedés.

Munka jellegű tevékenységek

- **Az udvar, az óvoda környezetének rendbetétele**, évszaknak megfelelő munkák elvégzés, gyermekméretű szerszámokkal zöld javak komposztálóba helyezése.
- **Esővíz** gyűjtése, felhasználása a kerti munkákhoz, locsoláshoz.
- **Szelektív hulladékgyűjtők** (műanyag, papír) elhelyezése és használata.

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- **Pozitív viszonyulás alakítása a természeti és épített környezet értékeihez**, környezet óvása séták, kirándulások alkalmával is.
- Társas magatartás, **együttműködési képesség** és alkalmazkodás fejlesztése.
- **Szülőföldhöz, szülővároshoz való kötődés erősítése** történelmének, legendáinak, híres elődök megismertetésével. (*Akikre büszkék vagyunk* – sportolók, tudósok, művészek.)

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

- **Szókincsbővítés** – szógyűjtés labdagurítással. (pl. környezetszennyező közlekedési eszközök, elektromos árammal működő használati tárgyak sorolása.)
- **Kakukktojás játék** – járművekkel, növényekkel, állatokkal, település nevezetességeivel.
- **Memória játék** – energiatakarékosságra, közlekedésre, településre jellemző képekkel.
- **Környező világ megépítése** kreatív módokon.
- **A jövő városa** – terepasztalon városépítés: napelem, szélturbina, növényekkel borított területek, háztetők kialakításával.
- **Kert, mező, erdő építése** a természet által elengedett elemekből (pl. gally, levél).

A pécsi Zöld-Híd Alapítvány - Öko-Kuckó Oktatóterem játékgyűjteménye:

Zöldülő városok és falvak-komplex foglalkozásterv és játéksomag [23.]

https://m.blog.hu/zo/zoldito/image/energia_az_ovodaban_oko-kucko_compressed.pdf

Játék

- Szabadban *vizes játékok*, páraikapu.
- *Közlekedési játékok*, KRESZ-táblák készítése.
- *Vonatozás, buszozás* (papírdobozokból vonat, busz készítése).
- *Elektromos busz, hibrid autó megépítése*, zöld rendszám készítése.
- *Ovijogsi megszerzése* (Biztonságos Óvoda program).
- LEGO-város építése, benépesítése.
- *Piacos* játék, *boltos* játék.
- *Memóriajáték, puzzle készítése* település térképével, nevezetességeivel.

Mozgás

- A rendszeres *gyalogtúrák, kirándulások, séták* során a szabadban való mozgás örömeinek átélése.
- *Különböző mozgásformák* alkalmazása környezetbarát udvari játékeszközökön, *változatos terepen* (pl. domb, füves rész, mászóakák, mezítlábas ösvény használata).
- *Kirándulás* környék terepi viszonyainak felhasználásával, *akadálypálya* készítése. Állomások elnevezése a településről, település közeli területekről, épületekről.

Külső világ tevékeny megismerése

- *Hol lakunk és hogyan élünk?* – Kapcsolat kialakítása és fenntartása a helyben és környéken található intézményekkel, kölcsönös, tartalmas együttműködés: fenntartó, könyvtár, művelődési ház, múzeumok, színház, civil szervezetek. Beszélgetés, adatgyűjtés, projektmunka szervezése helyi igények alapján.
- *Az én településem* – egyéni projekt (fotóválogatás a településről a szülők segítségével, egyedi gyermeki összeállítás). Az óvodában *kiállítás* szervezése a témában.
- Régi, *népi ételek* megismerése.
- *Hungarikumok* és a helyi értéktárban szereplő értékek megismerése.
- *A városi és falusi életmód összehasonlítása*, szempontok szerint: lakókörnyezet, épületek, közlekedés, természetes élővilág, zöldfelületek, házi- és háztáji állatok, hulladékkezelés.
- Vásárlás a *vásárcsarnokban, piacon, helyi termelőknél*.
- Különböző „*akciók*” hirdetése, pl. *gyere gyalog, biciklizz az óvodába!*
- *Matematika jellegű tapasztalatszerzési tartalmak:*
 - térbeli relációk, téri irányok felfedeztetése közlekedés során, illetve épületekkel kapcsolatban;
 - térkép használata.

Kapcsolódó (zöld) jeles nap(ok):

- Takarítási világnap (szeptember 3. szombatja)
- Ne vásárolj semmit nap (november utolsó pénteke)
- Környezetvédelmi világnap (június 5.)

Verselés, mesélés

- Versek, mesék, legendák, mondák a településekről, közvetlen környezetünkről.

Móra Ferenc: Falu és város (www.mek.oszk.hu)

Lackfi János – J. Kovács Judit: Százérintő – Ölbeli játékok és mondókák

Fésűs Éva: A hinta, Veszekedős mese (www.mesemorzsa.blog.hu)

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

- *Település környékén gyűjtött népi játékokkal*, mondókákkal ismerkedés. Népi hagyományok, gyermektáncok megismerése, megjelenítése.
- *Környezet hangjainak felfedezése*, megnevezése, csoportosítás különböző rendezési szempontok szerint.

Kolozsváros olyan város (Gryllus Vilmos Youtube csatornája)

Bőrönd Ödön (Kaláka együttes Youtube csatornája)

Meseváros (Halász Judit Youtube csatornája)

Lakótelep – (100 Folk Celsius Youtube csatorna)

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- *Az én településem* – egyéni, csoportos rajz.
- *Térkép készítése* vegyes technikával: az óvodától a település központjáig, emlékezetből, kooperatív módszerrel.
- *Az évszakok váltakozásának megfigyelése* – élményrajz, festés.
- A település *nevezetes épületeinek megrajzolása, megfestése*.
- „*Időutazás*” – plakátok, táblók készítése régi képekből.
- *Közös falu és város készítése*:
 - nagyméretű csomagolópapírra útfestés, épületek lerajzolása: lakóházak, óvoda, bolt,
 - papírdobozokból házak készítése, a házakból város makett kialakítása,
 - kerékpárút kijelölése, szelektív gyűjtők készítése kupakokból, piac felhelyezése a térképre,
 - útjelző és közlekedési táblák készítése kartonpapírból.
- *Társasjáték készítése* a településről az ismeretszerző séták tapasztalatai alapján.

12

12. cél – Felelős fogyasztás és termelés

Biztosítani a fenntartható fogyasztási szokásokat és termelési módokat

I. Elméleti áttekintés

Az **élelmiszer-pazarlás** globális probléma, mely a Fenntartható Fejlődési Célok 12. pontjának részfeladataként is megjelenik. Az élelmiszer-hulladék felére csökkentését irányozták elő 2030-ig. Földünkön **a megtermelt élelmiszer egyharmada válik hulladékká**, miközben több millió ember éhezik. A kidobás során nemcsak az étel megy kárba, hanem az öntözéshez használt víz, a szállítás, az energia, amivel hűtötték, a csomagolás és a munka is. Valamint a lebomló élelmiszerek nagy mennyiségű metánt bocsátanak ki, ami nagy károkat okoz a légkörben.

Hazánkban is egyre több szervezet foglalkozik az **élelmiszer-hulladék csökkentésének témájával** (pl: Magyar Élelmiszerbank Egyesület, Budapest Bike Maffia, Médiaunió Alapítvány), és sorra jelennek meg ehhez a célkitűzéshez kötődő honlapok, kiadványok, reklámok, valamint szerveznek országos akciókat is: áruházakból, gyártók raktáraiból felesleg eljuttatás a rászorulókhhoz; országos szemléletformáló roadshow; piacokról mentett élelmiszerek felvásárlása, ételfőzés, ételosztás.

A környezettudatos fogyasztás és a hulladék megelőzése a vásárlásnál kezdődik. Kit értünk **tudatos vásárlón**? Olyan embert, aki saját érdekein felül figyelembe veszi mások (jövő nemzedék, állatok, növények) jogait, érdekeit is.

Néhány szempont a környezettudatos vásárláshoz:

- *Vásárolj kevesebbet, csak azt, ami valóban szükséges!*
- *Figyeld a **termékcímkéket**!*
- *Hozd meg önállóan döntéseidet, **ne hagyd, hogy a reklámok döntsenek helyetted!***
- *Eldobható holmik helyett **tartós árucikkeket** vásárolj!*

Amikor már mi magunk elsajátítottuk ezeket a fontos szabályokat, és alkalmazzuk is mindennapi életünkben, akkor tervezzünk ebben a témakörben foglalkozásokat, játékokat óvodás csoportunknak.

Látogassunk el **kistermelői piacra**, zöldség-, gyümölcspiacra, beszélgetssünk az árusokkal, mutassunk példát a gyermekeknek arra, miként követhetik nyomon a megvásárolni szánt terméket a kerttől az asztalukig.

A gyermekek egyik legkedveltebb szerepjátéka a **boltos játék**, így ennek segítségével könnyen tudjuk bővíteni a gyermekek tapasztalatait a játék irányítása közben a tudatos vásárló új 12 pontjának az életkori sajátosságokra jellemző értelmezésével. A szempontokat megoszthatjuk a szülőkkel is.

A Tudatos Vásárlók Egyesülete által közzétett **tudatos vásárlók 12 pontja**:

”

- 1. Az állattartás jobban hozzájárul a klímaváltozáshoz, mint a közlekedés. Egyél kevesebb húst és tejterméket. A klíma és az egészséged is meghálálja.
- 2. Egyél több, a környékről származó zöldséget, gyümölcsöt, élelmiszert. Így a helyi gazdaságot támogatod, és a szállítással járó környezetterhelés is csökken.
- 3. Igyál csapvizet. A legtöbb helyen tökéletes, nem kell csomagolni és kamionnal szállítani. Olcsóbb is.
- 4. Szigetelj. A legtöbb energiát fűtésre használjuk.
- 5. Kapcsold ki, vedd lejjebb a légkondit! Vedd lejjebb a fűtést!
- 6. Kerüld a vegyszereket: válaszd a bioélelmiszert, a friss élelmiszert, a minősített bio, és natúr kozmetikumokat és tisztítószeret, a vegyszeres kezelés nélküli ruhákat, bútorokat, házakat.
- 7. Járj többet gyalog, biciklivel vagy közösségi közlekedéssel. Így többet mozgatsz és kevesebbet füstöl(ög)sz.
- 8. Nyaralj itthon. Fogadjunk, hogy még egy csomó jó helyen nem voltál.
- 9. Tartós, hosszú élettartamú, javítható tárgyakat vásárolj. És előtte mindig kérdezd meg magadtól: biztos kell ez?
- 10. Ha elromlott: javíttasd.
- 11. Tanuld meg, hogyan hatnak a reklámok. Így tudsz majd tényleg ellenállni.
- 12. Nézz utána, milyen céghez kerül a pénzed, jó vagy rossz vállalatok működését támogatod. (Hogyan bánnak az alkalmazottakkal, az állatokkal, környezetbarát-e a működésük, etikus-e a marketingjük stb.)
- +1: Nem kell mindent egyszerre. Kis lépésenként alakítsd át az életmódod. Kezdd a legvonzóbb, legérdekesebb vagy legkönnyebb dologgal, de ne ragadj le ezeknél! Sose vedd szem elől: a fogyasztás nem boldogít. [24.]

“

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- Az óvoda családi programjai keretében részvétel a **“TeSzedd – Önkéntesen a tiszta Magyarországért”** akcióban.
- **Helyi piacon vásárlás, kis gazdaságok** felkeresése, tanyák megismerése.
- Az óvodakertben – a helyi lehetőségek alapján a termelt növények felhasználása, gyümölcsfák terméséből **kompót, lekvár készítése**. Ismerkedés a gyógynövényekkel. **Levendulából különböző termékek készítése**: szörp, lekvár, fürdőgolyó, illatpárna, illatos buzogány.
- A növények tisztelete, a megtermelt **zöldségek, gyógynövények pazarlásmentes felhasználása**. A vásárolt ételek frissen tartása, fogyasztási módja feleljen meg az egészségügyi elvárásoknak.

Munka jellegű tevékenységek

- **Gyógy- és fűszernövénykert** létrehozása, gondozása, hasznosítása.
- A **vegyszermentes gazdálkodással** ismerkedés, szabályok elsajátítása.
- **Kertészkedés hete tavasszal**, szülőkkel közösen az óvoda udvarának megszépítése.
- **Gyógynövényláda létesítése a csoportban**. Ültetés, gondozás, termények leszedése.
- Zöld javak **komposztálóba helyezése**, érett **komposzt felhasználása** virágok ültetéséhez, ágyások talajának javítására.

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- A tudatos vásárlás segítése érdekében az **igény és a szükséglet közötti különbség** megbeszélése.
 - *Mit mikor kell venni, és mi az ami felesleges?*
 - *Mikor mire van szükség?*
- Beszélgetés a **takarékos és korszerű szempontok** szerinti vásárlásról.
 - *Milyen táskában, kosárban, vagy szatyorban lehet hazavinni a vásárolt árut?*
 - Kevés csomagolású élelmiszer vásárlásának pozitív hatása: kevesebb hulladék keletkezik.
 - Eldobható, többszörös csomagolású termékek kerülése (műanyagpohár; szívószál; fogkrémes flakon, amit még dobozba is csomagolnak).
- **Látogatás a piacra**: kis kosarakkal, kis zsákokkal **csomagolásmentes vásárlás**.

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

- **Szókincsbővítés és fogalmak értelmezése:** pazarlás, újrahasználat, újrahasznosítás, tudatos vásárló, szükséglet, igény, ökocímke, logó, hulladék keletkezése és megelőzése.
- **Kirándulások, séták alkalmával érzékenyítő játékok:**
 - *Találd ki* – a játék menete: egy lepedő alá diót, mogyorót, mohapárnát, fenyőtobozt, gesztenyét, üres csigaházat rejt a játékvezető óvodapedagógus. A játékosoknak tapintással kell kitalálniuk mit fogtak meg. Ha van elegendő szemkötő, a körbeülők kezébe is adhatók ezeket a tárgyakat. A játék zöldségekkel, gyümölcsökkel is kipróbálható.
 - *Egy zsák kő* – a játék menete: keressen minden gyermek egy számára kedves követ. Jól nézze meg, mesélje el a többieknek, miért tetszik neki, hogyan nevezné el, mit gondol, hogyan alakulhatott ilyenné. Miután mindenki jól megvizsgálta a sajátját, gyűjtsük össze egy zsákba, majd minden gyermek próbálja meg megtalálni a sajátját tapintás útján.
- **Vásárlás a piacon** – gyümölcsválogatás. A gyermekekben annak tudatosítása, hogy a kevésbé tökéletes külsejű gyümölcs, zöldség ugyanolyan beltartalmi értékekkel bír, mint szép külsejű társa. Kóstolás: élelmiszer pazarlás csökkentése érdekében görbe, és egyenes foltos és sima héjú termékek kóstolása. *Van-e különbség?* (Sok zöldség, gyümölcs azért kerül a szemétkébe, mert eltér a külseje az átlagtól, vagy elvárttól.)

Játék

- **Játékok átválogatása** a gyermekekkel közösen, javításra szoruló félrerakása és **megjavítása, megjavíttatása**. Játékokhoz kiegészítő eszközök készítése hulladékból.
- Babaruhák rendbetétele a babaszobában (javítás, mosás, vasalás). Varrással javítás, maradék anyagokból új ruhák készítése.
- **Piacos, boltos szerepjáték** közben:
 - ökocímkével megjelölt termékek csomagolásának használata,
 - kosár, textil szatyor választása,
 - bevásárló lista készítése szórólapokból kivágott képek felhasználásával.
- **Memóriajáték, kirakók, dobble készítése** öko címkékkel, zöldségekkel, gyümölcsökkel.

- Európai Hulladékcsökkentési Hét (november)
- Komposztálás napja (október 10.)
- Újrapapír napja (március 1.)

Verselés, mesélés

- A Magyar Környezeti Nevelési Egyesület *Módszertankönyve* – (www.mkne.hu)
“Nem minden hulladék szemét!” tematikájú száma – pl. *Kukamánó* mese
- Pásztai Amina: *Glóbi kalandjai* c. mesekönyv – (részletek: Glóbi Youtube csatorna)

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

- *Hallásfejlesztés*: környezetünkben lévő anyagok hangjai (*tárgyak megszólaltatása*).
- Mondókák ritmusának érzékeltetése *saját készítésű ritmusjátékos hangszerekkel* (dió kasztanyetta, ritmushenger sörös dobozból).

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- *Ökotáskák, zöldség-, és gyümölcshálók készítése* maradék anyagokból, szülők felé a mindennapos használat népszerűsítése.
- *Méhviaszos kendő* (alufólia helyettesítő csomagolóanyag) *készítése* maradék anyagokból.
- *Újraszappan készítése*: maradék szappanok gyűjtése, reszelés, felfőzés, formába öntés, becsomagolás ajándéknak anyák napjára.
- A használt pólókból vágással *pólófonal készítése*, a pólófonalból *szövőkereten szövés* (tároló, pénztárca, babaházba szőnyeg).
- Óvodában képek, fotók *kiállítása*, újrahasznosított kincsekből *ötletbörze*.

Mozgás

- *Utánzó mozgások végzése*: kapálás, ásás, hajlongás, fa emelése, fűrészelés, kosár cipelése.
- *Célba dobás* játék textil gyümölcsökkel.
- *Zöldség kereső a labirintusban (szabályjáték)*: tornaeszközök segítségével labirintus építése. A gyermekek szabadon sétálnak. A játékvezető szavakat mond, ha egy zöldség neve hangzik el, akkor a játékosoknak rá kell ülniük az úton elhelyezett babzsákokra.

Külső világ tevékeny megismerése

- *Zöld sarok kialakítása* az intézményben, természetes anyagokból dekoráció készítése.
- *Kinőtt ruhák, megunt játékok adományozása rászorulóknak* vagy *cserébere börze* tartása.
- *Matematikai jellegű tapasztalatszerzési tartalmak*:
 - halmazalkotások: szelektív hulladékgyűjtés anyag, szín, forma szerinti csoportosítás,
 - mérleg használata: tömeg, méret becslése (több, kevesebb, ugyanannyi).

13

13. cél – Fellépés az éghajlatváltozás ellen *Sürgősen cselekedni a klímaváltozás és hatásai leküzdése érdekében*

I. Elméleti áttekintés

A **klímaváltozás** a **Föld éghajlatának tartós és jelentős mértékű megváltozása**, amely egyszerre helyi és az egész világra kiterjedő. Okai lehetnek természeti eredetűek: Földünkre a világűrből érkező hatások (pl: a Naptevékenység változása), a Föld belső erői (pl. vulkánok működése), valamint az emberi tevékenység következménye (pl: az erdők mértéktelen kivágása és nagyrészt a motorizáció miatt az üvegházhatású gázok mennyiségének növekedése). Napjaink gyorsuló ütemű változásainak sajnos, túlnyomó részt, mi magunk vagyunk az okai.

Milyen jeleket tapasztalhatunk mi magunk is? **Emelkedik az átlag hőmérséklet**, olvadnak a gleccserek, **aszályok, szélviharok és villámárvizek** pusztítanak, az **évszakok eltolódnak** ennek egyenesági következménye az **élőhelyek megváltozása** is.

A korábbi céloknál bemutatott lehetőségek mindegyike a **környezettudatos életmód**, alakításához kapcsolódott, ezáltal valamennyi az éghajlatváltozás hatásának csökkentését is szolgálja.

Bővíthetjük ötlettárunkat különböző **vizsgálódásokkal**, amelyek a gyermekek számára kézzelfoghatóbbá teszik a változások okát, vagy következményeit. Például talajerózióval kapcsolatos vizsgálódások a természetsarokban; séták közben növények levelein légszennyezés bemutatása nedves vattán, főút mellett és parkban.

Változatos módszerek segítségével a gyermekeket tapasztalataik, ismereteik révén rávezethetjük arra, hogy képesek legyenek eldönteni, hogy a tevékenységeik közül mely hasznos és mely káros a természetre nézve.

Ennek a képességnek a fejlődéséhez **gyűjthetünk meséket, verseket, készíthetünk olyan kártyákat, amelyeken környezetbarát és környezetszennyező cselekedeteket ábrázolunk**. A gyermekek szétválogathatják ezeket és beszélhetnek egy-egy képről, felidézve hozzájuk kapcsolódó történeteket is.

A klímaváltozás kapcsán is alapvető célunk a **természeti és épített környezethez való pozitív viszony alakítása**, erre épülhet a **környezettudatos magatartás alapozása**.

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- A **hőmérséklet szabályozása** a csoportszobában: a fűtés szabályozásával, réteges öltözködéssel, árnyékolással. Rövid, intenzív szellőztetés beépítése a napirendbe.
- **Nyáron bőr védelme** magas faktorszámú krémmel a káros UV sugárzástól, kritikus időben (hőségriadó) épületben tartózkodás.
- **Hideg időben** a kéz, arc, láb védelme.

Munka jellegű tevékenységek

- **Szülőkkel és hulladékgyűjtést végző céggel közösen** olaj, elem, elektronikai hulladék gyűjtése és leadása.
- **Esővíz, maradék ivóvíz gyűjtése** és felhasználása (pl. öntözés, akvárium vizének frissítése, tisztítás).
- **Hajtatás, csíráztatás** (csoportszobában is).
- **Növények, facsemete ültetése** a tisztább levegőért, természetes párologtatás biztosítása. (csoport fája, egy gyermek – egy palánta akció). Elöregedett fák cseréje, fásítással zöldfelület növelése.
- Időjárás változásainak figyelemmel kísérése, naponta az elkészített **időjárás tábla** aktualizálása.

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- **Közösségi élet erősítése**, vélemények, ötletek felkarolása, türelmes meghallgatás, egymásra figyelés és segítségadás nehéz helyzetekben.
- **Fák örökbefogadása**, gondozása, megfigyelése az óvoda udvarán, parkban.
- **Beszélgetés** a klímaváltozásról, környezeti gondokról. *Mit tehetünk mi a Földünkért?* Pozitív viszony alakítása az állatokhoz, növényekhez (megismerése, védelme).
- **Gondoskodás az állatokról** (etetés, itatás).

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

- **Szókincsgyűjtés, fogalmak értelmezése** a témával kapcsolatban: időjárás, klíma, klímavédelem, klímaváltozás, sivatagosodás, napelem, szelektálás.
- **Ok-okozati összefüggésekre** való felfigyelés, értelmezés: talajerózió → növények hiánya; élettér megszűnése → állatok kipusztulása.
- **Ismeretterjesztő könyvek nézegetése**, képolvasás.

Játék

• Szabályjátékok:

- Igaz-hamis játék a természetről, környezetvédelemről.
- Képes lottó a természetről.
- Memóriajáték (pl. időjárás, környezettudatos magatartás témakörében).

- **Trópusi vihar** – a játék menete: a gyermekek kört alkotnak. A játékvezető kérje meg a játékosokat, hogy egyenként, láncban kezdjék el utánozni a mozgását, és ismételjék az általa kiadott hangokat. Először összedörzsöli két tenyerét. Ezt a tőle balra ülő játékos átveszi, majd a következő gyermek is, egyesével, sorban mindenki. Amikor a játékvezetőhöz visszajut ez a mozdulat, vált, és elkezd csettinteni. Amikor mindenki átvette a csettintést, az irányító abbahagyja. Akikhez még nem ért el a csettintés, folyamatosan dörzsölik a tenyerüket. A csettintés után combcsapkodás, majd lábdobogás következik. Ha mindenki jól csinálja a saját tevékenységét, akkor egy trópusi vihart imitálnak, mely erősödik, majd elül.

Verselés, mesélés

- **Lukács Józsefné: Kerek egy esztendő** című könyvéből találós kérdések az időjárással kapcsolatban: szél, eső, napsugár.
- Az időjárási változások megjelenése irodalmi alkotásokban.

Mesék

- Orgoványi Anikó: [A Föld napja](#) – (www.boldogsagora.hu)
- Szepesi Zsuzsanna: [Ökomese-gyűjtemény](#) – *Miért késett a tavasz?* – (www.recity.hu)
15 történetet tartalmazó, ingyenesen letölthető kiadvány
- Zelk Zoltán: [Párácska](#) – (www.mesenapok.hu)

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

- **Hangszerek készítése** természetes anyagokból, például tökszárból furulya.
- **Természet hangjainak meghallgatása**, felismerése: patak, erdő, állatok hangjai.

Énekek

- Gryllus Vilmos – Bial Brigitta: [Zöld-kék bolygó](#) (Mese TV Youtube csatorna)
- Endrődi Ági és a Fellegjárók: [A Föld dala](#) (Glóbi Youtube csatorna)
- Iszkiri Zenekar: [Fele kék, fele zöld...](#) (A Föld dala)

- Nemzetközi klímaváltozási nap (május 15.)
- Meteorológiai világnap (március 23.)

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- *Szélforgó* készítése hajtogatással. *Szélszalagok* készítése vágással, ragasztással. *Szélmalom barkácsolás* tejfölös pohárból, tojástartóból. *Szélkakas, papírsárkány, ejtőernyő, papírkígyó* készítése. *Legyező, papírrepülő* hajtogatása.
- *Esőcseppek készítése*: dugónyomattal, ujjnyomattal, pacázással.
- *Nap készítése* pókháló szövessel.
- *Plakát* készítése – autómentes nap, víz vagy Föld napja alkalmából.
- *A Föld meséje – fantáziarajz*.
- *Kerti növényjelölők készítése* minden ágyáshoz, kövek, régi kanalak festésével.
- *Tolltartó összeállítása* dobozból, papírhengerből, konzervdobozból.
- *Kéz körberajzolása fának*, színezése, díszítése évszaknak megfelelően.
- *Lámpások készítése* a Föld órája kezdeményezéshez, bébiételes üvegből.

Mozgás

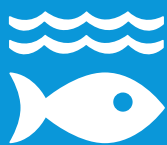
- Az elkészített *szélszalagok reptetése futással*, szalagokkal mozgás: szellő, szél, hurrikán eljátszása.
- *Víz körforgásának megelevenítése* dalokkal – gyermekek a vízcseppecskék. Felhő kialakítása mozgással: vízcseppek felszállnak, szorosan összekapaszkodnak, miután mindenki összekapaszkodott, elered az eső, széthullik a felhő.

Külső világ tevékeny megismerése

- *Időjárás megfigyelése*, udvari meteorológiai állomás figyelmemmel követése, esővízgyűjtés, szélforgók kihelyezése. Évszakokhoz köthető időjárási jelenségek összehasonlítása régi idők időjárásával, megfigyelések, következtetések levonása. Időjárásnaptár készítése minden évszakban.
- *Vizsgálódások* – növények fejlődésének megfigyelése (minden szükséges feltétel rendelkezésre áll, illetve növekedés fény nélkül, víz nélkül).
- *Minek örül a Föld?* – képek válogatása (környezetbarát vagy környezetkárosító).
- *Őshonos fák megismertetése*, faültetés.
- *Matematikai jellegű tapasztalatszerzés*:
 - Űrmértékek megismerése, űrtartalom mérése különböző alakú edények segítségével (víz, homok).
 - Esővíz becslése, mérése időjárás állomáson.
 - Csöpögő csapból elfolyó víz mennyiségének mérése, utólag víz felhasználása.

14

14. cél – Óceánok és tengerek védelme

A fenntartható fejlődés érdekében megőrizni és fenntarthatóan használni az óceánokat, tengereket és tengeri erőforrásokat

I. Elméleti áttekintés

Sok kisgyermeknek lehet *saját élménye is a tengerekről, óceánokról*. Éljük a lehetőséggel, kérjük meg őket, hogy meséljenek róla, hozzanak be néhány emléket. A beszélgetést tovább vihetjük abba az irányba, hogy amíg a turistáknak kikapcsolódás, szórakozás az ott töltött idő, az ott lakóknak munkát (pl: halászat, hajózás), élelmet ad a tenger és az óceán. Bővíthetjük a zöld jeles napok ünneplését az *óceánok világnapjával* is (június 8.).

Térképek, földgömbök nézegetése közben elmondhatjuk azt is, hogy a messzi tengerekért és óceánokért is sokat tehetünk, ha vigyázunk a közeli patakok, folyók tisztaságára, mert a vízfolyások összekapcsolódnak és a szennyezések messzire juthatnak.

Kereshetünk azonosságokat, különbségeket az édesvíz és a sós víz élővilága között. Azt azonban hangsúlyozzuk, hogy mindkettőnek a pusztulásához vezet a *szennyeződések* bekerülése, fokozódása, ezért is kell vigyáznunk a vizek tisztaságára.

Az ökológiai egyensúly felborulásáért nagyban felelős a *túlhalászat*, a tengerekben és óceánokban is sok veszélyeztetett faj él. Könyveket, videófilmeket is bemutatathatunk erről a témáról. Természetesen csak olyan mértékben, amit a gyermekek fel tudnak dolgozni.

A *vizsgálódások* is sokféle lehetőséget nyújtanak a felfedezésben óvodásainknak:

- Florárium telepítésével megfigyeltethetjük a víz körforgását, különböző halmazállapotát, Földünk életének egyik éltető körforgását.
- Az édesvíz és a sós víz fagyáspontja közötti különbséget.
- A járdákra kiszórt só kártékony hatását a növényekre, talajra.

Elengedhetetlen a *vízszennyezés elkerülésére törekvés*, szennyezettségre figyelés, a víz fontosságának tudatosítása. Ennek része lehet a *lufieregetés helyett környezetkímélő hagyományok kialakítása* évzárón, gyermeknapon, például közös faültetés.

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- **Vízparti viselkedés** szabályainak alakítása, a helyi előírások megismerése, alkalmazása.
- A gyermekek megismertetése a **környezetbarát tisztító- és tisztálkodási szerekkel**, vízvédelem.
- Napi rendszeres, elegendő mennyiségű **vízfogyasztás**.
- **Zöld konyhában** közös teák, egészséges ételek készítése. Tengeri állatok fogyasztásának megismertetése, kóstolás. Ételek ízesítése tengeri sóval.

Munka jellegű tevékenységek

- Természetsarokban élő állatok gondozása. **Akvárium**, terrárium tisztításában segédkezés, halak, teknősök etetése.
- **Florárium készítése, víz körforgásának megfigyelése.**
- **Esővíz gyűjtése** – magaságys, fűszerkert, virágok és egyéb növények öntözése.
- **Fürdő felelős** – környezetük tisztaságára, rendjére, víztakarékos használatára figyelmeztetés.
- **Kerti tó** környéki munkákban feladatok vállalása, teljesítése.
- Az udvaron a **madáritató** és etető ellenőrzése, feltöltése szükség szerint.

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- **Pozitív viszony alakítása a természettel**, környezettel, ennek erősítése vonatkozik a hazánktól távol lévő természeti képződményekre – tengerekre, óceánokra is. Vízi élővilág szeretetére, védelmére nevelés.

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

- **Könyvek, leporellók segítségével beszélgetés** tengerek, óceánok, vízpart élőlényeiről, a víz építő és romboló munkájáról.
- **Kis hajó fűjása** a homok-víz asztalon.
- **Éhes krokodilok** – a *Varázstükör* című gyűjteményből, Lovas Mihályné és Tarr Ágnes nyomán. [15.]: A szőnyeg a tó, melynek a közepére kosarat helyezünk, amiben apró tárgyak vannak pl. dió, gesztenye, babszemek. Ezek lesznek a zsákmányok. Zenére a gyermekek megindulnak a tóparton körbe, eljátszva, hogy ők az éhes krokodilok. Amikor a zene elhallgat, minden krokodil igyekszik megszerezni magának egy zsákmányt. Ez az első körökben még nem nehéz, de a játék végén bizony többen éhesen maradnak.

Játék

- **Ismerkedés a horgászattal, halászattal:** azonosságok és különbségek a két tevékenységben és az eszközökben.
- **Mágneses horgászjáték** segítségével szemét kiszedése a tengerből, szétválogatás, megfelelő tárolóba helyezés, elszállítás.
- **Eltévedt állatok** – a játék menete: világtérképen állatok (figurák, plüssök, gyermekek által rajzolt képek, fotók) elhelyezése nem az élőhelynek megfelelő területre, például zebra az északi sarkon, medve az óceánban, cápa a sivatagban. A játék célja, hogy a gyermekek helyezték vissza az állatokat a természetes élőhelyükre. „Egy gonosz boszorkány elvarázsolta az állatokat az élőhelyükről, segítsük megtalálni nekik az otthonukat!”
- **Folyók, tengerek, óceánok** összekapcsolódásának modellezése a **homokozóban** (pl. összegyűjtött esővízzel).
- **Vízikerék forgatása** vízzel.

Verselés, mesélés

- Vízzel kapcsolatos versek, mesék. Lazító, csendesítő, relaxációs mesék.
- Találós kérdések, szólások, közmondások, nyelvtörők vízi élőlényekről.

Mesék

- Bernáth Zsolt: [A megszeppent esőcsepp](http://www.mesemorzsa.blogspot.com) – (www.mesemorzsa.blogspot.com)
- Kormos István: [Az aranyhalacska és a csuka](http://www.mesemorzsa.blogspot.com) – (www.mesemorzsa.blogspot.com)
- Szepesi Zsuzsanna: [Ökomese-gyűjtemény](http://www.recity.hu) – *Turcsi a kíváncsi palackorrú* - (www.recity.hu)

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

- **Hallásfejlesztés:** víz és élőlények hangjának felismerése.

Zenehallgatás:

- C. Debussy: [A tenger](#)
- G.F. Handel: [Vízizene](#)
- Smetana: [Moldva](#)

- Vizes élőhelyek napja (február 2.)
- Óceánok világnapja (június 8.)

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- Térbeli **tenger készítése** papírdobozból, vegyes technikával. **Akvárium készítése** dobozból, majd játék az akváriummal.
- **Halak** pikkelyének mintázása **dugónyomattal**, hal és pikkelyek tojástartóból.
- Parafadugóból **vízi élőlények, hajó készítése**.
- **Polip összeállítása** maradék ruhaanyagból fonással, töméssel.
- **Hal készítése** papírszövéssel.
- **Ruhacsipeszre ragasztott** hal, cápa megalkotása.
- **Szivárványhal készítése** – előre kivágott halformákra tetszés szerint zsírkréta forgácsot rakunk, maradék kréták felhasználásával. Zsírpapírral fedjük be és meleg vasalóval átdolgozzuk, így a hő hatására a színek keverednek.

Mozgás

- Óceánok, tengerek élővilágával kapcsolatos **mozgásutánzások** (pl. rák, csiga, teknős).
- **Árbóccra, hajóra, vízbe!** – „Árbóccra!” – a matrózok felmászna a bordásfalra. „Hajóra!” – padra, székre kell felállni. „Vízbe!” – lehasalás és úszó mozdulatokat végzése.
- **Tengeri szoborjáték** – a tengerben nagyon sok hal él, csendben ússzatok (fussatok), és ha meghalljátok a hajókürtöt, dermedjete szoborrá, változatok valamilyen vízi állattá.

Külső világ tevékeny megismerése

- **Gyűjtemények létrehozása** – tengeri homok, kagylógyűjtemény.
- Diavetítéssel, ismeretterjesztő videófilmekkel a tengerben, óceánokban élő növény- és állatvilág, a **tenger, óceán mélyének bemutatása**.
- **Veszélyeztetett vízi fajok megismerése** – képek nézegetése, könyvek lapozgatása.
- **Vizsgálódások:**
 - Sós víz készítése és tulajdonságainak megfigyelése, fagyasztás, olvasztás közben.
 - Édes- és sós víz közötti különbség megismerése tapasztalati úton.
 - *Mi lebeg, mi úszik?* Van-e különbség az édes- és a sós vízben történt megfigyelések között?
 - Vízvédelem: vízszennyezés hatásainak bemutatása: vízbe olaj csepegtetése, madártoll elhelyezése. Az olaj hatására a madártoll összeragad. A vízfelszín teljes felületét elzárja az oxigéntől az olaj.
- **Matematikai jellegű tapasztalatszerzési tartalmak:**
 - *Becslés* – különböző hajótípusokon utazók száma.
 - Méretarányos képek *sorba rendezése*.

15

15. cél – Szárazföldi ökoszisztémák védelme

Védeni, visszaállítani és előmozdítani a földi ökoszisztémák fenntartható használatát, fenntarthatóan kezelni az erdőket, leküzdeni az elsivatagosodást, valamint megfékezni és visszafordítani a talaj degradációját és a biodiverzitás csökkenését

I. Elméleti áttekintés

Szakítanunk kell azzal a régi elgondolással, hogy az ember ura a természetnek. Ugyanúgy részesei vagyunk, mint bármely más élőlény, csak hatásunk legtöbb esetben nagyobb és károsabb. Ezen hatások következményéről már sok szó esett, elemi szükséglet, hogy védjük meg, állítsuk vissza, ***segítsük a szárazföldi ökoszisztémák fenntartható használatát.***

Óvodai szinten azzal tudunk hozzájárulni a cél megvalósításához, hogy megismertetjük, ***megszerettetjük a gyermekekkel a biológiai sokféleséget,*** bemutatjuk az ökoszisztémák érzékenységét, az élőlényeknek az élőhelyükkel való szoros összekapcsolódását. Korábban már szó esett arról is, hogy védeni csak azt tudjuk, amit szeretünk. Az érzelmi kötődés alakítása az élőlények iránt fontos tényező a környezeti nevelésben.

Kirándulás közben olyan pozitív kapcsolat alakul ki a gyermek és a természet között, ami semmivel sem pótolható. A játékon, pihenésen túl a természetben és az óvodában is legyen idő a szemlélődésre, rácsodálkozásra, megismerésre, mesére, versre, ábrázoló tevékenységekre, hogy minél komplexebben tudják befogadni, feldolgozni az élményeket.

A ***biodiverzitást veszélyeztető tényezők*** között tartjuk számon az élőhelyek csökkenését vagy megzavarását, az erdőirtást (fakitermelés, mezőgazdasági terület növelése), invazív (idegen) fajok terjedését és a túlhasználat okozta károkat. A fajok sokféleségének védelme fontos a jövő generáció élete szempontjából, hiszen véges természeti erőforrásként tartjuk számon, melynek pusztítása nagy felelőtlenség és pótolhatatlan veszteségeket okoz.

Óvodai udvarokban, kertekben ***alakítsunk ki természetes részeket,*** sarkokat, ahol az állatok élőhelyre találnak. Ilyen területek lehetnek a ***madárvendéglők, rovarhotelek, gyíkpáloták, lepkeitatók, kis tavak.*** A biológiai sokféleség védelme kapcsán mindenképpen hívjuk fel a gyermekek és a szülők figyelmét arra, hogy a ***beporzók*** (nemcsak a méhek, hanem denevérek, kolibrik, zengőlegyek és más rovarok is) nagy veszélyben vannak az élőhelyük csökkenése, elvesztése miatt. A beporzás hiánya pedig nekünk embereknek is nagy károkat okozna, hiszen a beporzók munkája nélkül nem jutnánk hozzá a rovar beporzású növényekből nyert élelmiszerekhez (hüvelyesek, zöldségek, gyümölcsök, olajos magvak), gyógyszerekhez, bioüzemanyagokhoz. [25.]

Beszélgethetünk a ***talaj fontosságáról*** is, hiszen fontos természeti erőforrás, növények termőhelye, állatok élőhelye.

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- Gyermekek egészségét nem veszélyeztető, *őshonos növények* választása, *vegyszermentes gondozás* az óvoda udvarán és kertjében.
- Minden lehetőség kihasználása *szabadtéri foglalkozások tartására*.
- Természetben történő felfedezés, szabad mozgás lehetőségének biztosítása természeti környezetben (*kerti munkálatok, séta, kirándulás, erdei óvoda, tanösvény*).
- *Piktogram jelölések* mosdóban, kapcsolóknál, hulladékgyűjtő edényeken a takarékoság érdekében.
- A *szülők figyelmének felkeltése* a természetvédelem iránt kiemelt jelentőségű az együttnevelés és közös mintaadás érdekében.

Munka jellegű tevékenységek

- *Sokszínű kert kialakítása a gyermekekkel közösen*.
 - Lepkekert rendben tartása, lepkeitatók feltöltése.
 - Rovarhotel készítése, kihelyezése, méhlegelő biztosítása lehetőségeink szerint.
 - Gyíkpalota készítése.

Magyar Természetvédők Szövetsége

Javaslatok a biodiverzitás-barát intézmény kialakításához [26.]

<https://www.eon.hu/energiakaland/letoltheto-segedanyagok.html>

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- *„Mit üzen a természet?”* – a gyermekek önállóan fogalmazzák meg, hogy a természet mit kérne tőlük, hogyan viselkedjenek a séták, kirándulások során. Közösen alkotnak szabályokat, így magukénak érzik, pl. *“Ne dobd el a szemetet! Ne lépj rá a virágra! Vigyázz az erdő csendjére!”*
- A *„nem szeretem állatok”* elfogadtatása, megszerettetése játékokon, meséken keresztül.

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

• Anyanyelvi játékok:

- *Mesélő természet* – a gyermekek körben ülnek, középen egy nagy kosárban különböző természeti tárgyak vannak. Az óvodapedagógus választ egyet, elkezd egy történetet róla, majd átadja a melléte ülő gyermeknek, aki folytatja a mesét. Jele másik gyermek veszi át a szót. Addig tart a játék, amíg az adott tárgy körbeér.
- *Mit viszel a hátizsákban?* – hasznos dolgok az erdőben.
- *Keresd meg a kakuktktojást!* – nem az erdőbe való tárgyak kiválogatása.
- *Mit hibáztam?* – egy állatra jellemző tulajdonságok felsorolása, egy kakuktktojás kerül a jellemzők közé.

Játék

- **Ökológiai szemlélet alapozása:** élőhelyek képeinek nézegetése, életközösségek megismerése, tápláléklánc puzzle, képes élőhely kirakó.
- **Szenzitív játék** – „Érintsd meg a fát!”
- **Kaparászó egerek** – az egyik gyermek a "macska" az asztal alatt van. A többiek az "egerek", az asztal körül állnak, kezükkel az asztalt kaparják. A macska egy óvatlan pillanatban kezével odakap az asztal tetejére. Amikor valakinek a kezét sikerül megfognia, helyet cserél vele. Ha nem, továbbra is ő marad a cica.

Verselés, mesélés

Mesék

- Berg Judit: *Lengemesék* – a 4. kötet, a lengék és a harácsok örök harcának megismerése segíti a gyermekek környezettudatos gondolkodásának alakítását
- *A háromágú tölgyfa tündére* (népmese) – (www.nepmese.hu)
- *Erdő Ernő bácsi meséi* – (Vadász Erdész Youtube csatorna)
 - Az erdővel kapcsolatos legelemibb tudnivalókról készített érdekes sorozatot a *Kamerával az Erdőért Egyesület*. Az egyperces rövidfilmekből a kicsik és a nagyok is megtudhatják, hogy hányféle erdő létezik, miért vastagodik a fa törzse, miből áll a talaj, vagy hogy miért pettyesek az őzgidák, mivel táplálkoznak a fák, és miért énekelnek a madarak?

- Biológiai sokféleség napja (május 22.)
- Vadvilág napja (március 3.)
- Beporzók napja (március 10.)

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

A Székelyudvarhelyi Ficánka Napköziotthon, a Recski Csengővár Óvoda,
a Füleki Daxnerova Óvoda és a Tempo-Legato Oktatásszervező és Tanácsadó Kft.:

„Zenei készségfejlesztés a hagyományéltetés útján határon innen és túl”

Módszertani kézikönyv óvodapedagógusoknak (tavasz-nyár) [27.]

https://www.filakovo.eu/documents/projekty/erasmus_daxner/modszertani_kezikonyv_ovoda_pedagogusoknak_tavasz-nyar.pdf

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- **Festőpaletta készítése** – rajzlapból festőpaletta-alak kivágása, foltokban kétoldalú ragasztó felhelyezése. Tevékenységek: üres paletta feltöltése színekkel, a természetben talált növényekkel. Lehet egy szín árnyalatait is gyűjteni, vagy a teljes színskálát.
- **“Nem szeretem állatok” megformázása, rovarok festése** köre.
- **Hangszer készítése** növények részeiből: fűzfagallyakból, ágakból, illetve nádszárból sípot, a kergétől és a belső puha részétől megszabadított bodzagallyból ritmusbotot.

Mozgás

- **Tavaszi természeti szervezett mozgásos játékok:**
 - **Százlábú** – 4-5 fős csapatokkal játszható. A gyermekek egymás mögött sorakoznak, az előttük álló derekát fogják. Adott jelre megpróbálnak eljutni a kijelölt célig.
 - **Hangya** – gyűjts élelmet! Kijelöljük a „hangyák” éléskamráját, az udvaron szétszórt termékek a morzsák. Adott jelre a gyermekek a hasukon gyűjtögetni kezdik az élelmet, melyet pókjárásban bevisznek a kamrába. Akkor ér véget a játék, amikor mindent összegyűjtöttek, de egy hangya, egyszerre csak egy morzsát vihet.
 - **Vezesd haza!** – adott jelre a gyermekek minél előbb próbálják feltekerni a kötél végére kötött plüss csigát, méhet, katicát.
 - **Cigánycsuk** – a gyermekek a madár csőrével (csipesszel) adott jelre élelmet (papírgalacsinokat) gyűjtenek a fészkükbe (szénatekeres), adott időn belül, figyelve arra, hogy mindig csak egy galacsint vegyenek fel. Számlálás, mennyiségek összehasonlítása, ha elfogyott az eleség.
 - **Virágültetés** – fogójáték – a gyermekek a virágok, és szabadon szaladnak a kijelölt területen. A kertész egy virágot megfog, majd beülteti a virágágyásba (párhuzamosan lefektetett kötelek közé). A gyermek megnevezi magát, hogy milyen virág. Minden ültetésnél a virágok újra megnevezik magukat, hogy ugyanolyan virágnév ne szerepelhessen.

- Állatok világnapja (október 4.)
- Méhek napja (április 30.)
- Madarak és fák napja (május 10.)

Külső világ tevékeny megismerése

- **Menhelyek, állatmentők bemutatása**, munkájuk megismerése.
- Természeti és épített környezet (séták, kirándulások, könyvtár, múzeum, parkok, játszóterek, vadasparkok, erdei óvoda, tanösvény, helyi múzeum, emlékház, skanzen) látogatása; **helyi értékek megismerése**, ahol a gyermekek közvetlenül megtapasztalhatják az élőhelyek, valamint élőlények sokféleségét, összefüggéseit.
- **Vizsgálódás**
 - *Miféle üvegház? – kell hozzá:* befőttes üveg, tetővel, 1 teáskanál víz, napfényes hely a kertben. *Mi a teendő?* Öntsünk egy teáskanálnyi vizet a befőttesüvegbe, szorítsuk rá a fedőt, és állítsuk napfényes helyre 1 óra hosszára! *Mi történik?* Az üveg falán vízcseppek jelennek meg. *Miért?* A nap melege felforrósítja az üveget. A víz elpárolog, de a nedvesség nem tud kiszabadulni a befőttesüvegből, ezért vízcseppek formájában kicsapódik az üveg falára. A befőttesüveg remekül szemlélteti az üvegházhatást. A Föld persze nem befőttesüveg csapdájába esett, hanem a fosszilis energiahordozók égetéskor felszabaduló szén-dioxid von köré pajzsot.
 - *Gilisztatanya* – gilisza talajban végzett munkájának bemutatása, az élőlény hasznos szerepének felidézése, tudatosítása.
- **Méhecske nap** – mézkóstoló, méhészlátogatás, ismerkedés méhek életével.
- **Az év élőlényének és természeti képződményeinek** megismerése (pl. képek vetítése).
- **Natura 2000 területekre kirándulás** szervezése.

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Natúrázzunk! - Natura 2000 kézikönyv zöldóvoda-pedagógusoknak [28.]

<https://ofi.oh.gov.hu/letoltheto-dokumentumok>

- **Matematikai jellegű tapasztalatszerzés:**

- *Páros játék* – a páros egyike választ egy állat figurát és a lábát a homokba vagy gyurmába nyomja. A páros másik tagja megszámolja a lábnyomot, megkeresi a megfelelő dominóképet és a számképet. Párja ellenőrzi, majd cserélnek.
- *Madarak képeinek válogatása*, családok fészekbe rendezése, számlálás (fán, talajon, vízen, cserjén fészkelők).
- *Könnyebb-nehezebb relációk gyakorlása* – úszik, lebeg, elmerül fogalmak vizsgálódásokkal szemléltetve.

16

16. cél – Béke, igazság, erős intézmények

A fenntartható fejlődés érdekében előmozdítani a békés és befogadó társadalmakat, biztosítani a mindenki számára elérhető igazságszolgáltatást és minden szinten hatékony, felelősségre vonható és befogadó intézményeket létrehozni

I. Elméleti áttekintés

Az óvodás korosztály akkor érzi magát biztonságban, békében, ha minden **kiszámítható, jól ismert, megszokott rendben zajlik a mindennapokban**. Ennek megteremtése az óvodapedagógusok feladata is. Az óvodai mindennapokat a **házirend, a csoport szokás- és szabályrendszere, és a napirend** határozzák meg. A kicsiknek ezek a szabályozások épp olyan meghatározóak az eligazodásban, mint a felnőtteknek a törvények. A pontos megismerésük után az elvárások betartatása mindenkire nézve kötelező, gyermekekre, felnőttekre egyaránt.

6-7 évesekkel érdemes már beszélgetni arról is, szerintük **mikor van béke, mi az igazság vagy az igazságtalanság**. A nagyobbak a **mesék** után már meg tudják fogalmazni, ki a jó és a rossz, ki nyerte el méltó büntetését és miért. **Saját és társaik cselekedetét is meg tudják ítélni**, főleg, ha ahhoz vannak szoktatva, hogy kikérjük a véleményüket, hogy mindenki álláspontjára kíváncsiak vagyunk, mindenkit meghallgatunk, csak aztán döntünk közösen. Ezzel a hozzáállással tovább bővülnek, mélyülnek, finomodnak elképzeléseik a fogalmakról.

A különböző **intézmények munkáját** bemutatathatjuk az ott dolgozó szülők, nagyszülők, ismerősök bevonásával (**polgármesteri hivatal, bíróság, rendőrség**), vagy a gyermekek ismereteire, kíváncsiságára támaszkodva projekt keretében is. Az önkormányzati hivatalban tett látogatás során a helyi segítő elmagyarázza a demokratikus szavazás módját, beszélgethetünk ennek értékéről. Ezt követően a mindennapi óvodai életünkbe bevihetjük ezt a szokást, amikor **a gyermekek is dönthetnek néhány kérdésben** a csoport életével kapcsolatosan.

Az érzelmi nevelés kapcsán (a szegénység, betegség, kirekesztettség témakörénél) többször szóba került már az **együttérzés és szolidaritás alakítása**. Az igazságtalanságot elszenvedőkkel is hasonló módon tudnak a gyermekek azonosulni, együttérezni, ha a felnőtt viselkedése is ezt sugározza, megértik, hogy nem csak a fizikai bántalmazás vagy betegség okozhat fájdalmat, amikor valakivel igazságtalanul bánnak az is rossz érzést kelt.

II. Ajánlások a nevelőmunkához

Egészséges életmód alakítása

- **Befogadó szemlélet, integrált nevelés** alkalmazása valósul meg az egészséges életmód alakításával.
- A bántalmazás, erőszak megelőzése, szükség esetén védelem biztosítása a lehetőségekhez mérten.

Munka jellegű tevékenységek

- **Munkamegosztás** – munka jellegű tevékenységek során békés egymás mellett végzett tevékenység meg tapasztalása.
- A **csoport által létrehozott** produktum, vagy **gyűjtés** egy gyermek számára, jó ügy érdekében.
- Örömszerzés, **ajándékkészítés ünnepeltnek**.
- **Kisebbségi gyermekek segítése** is örömet okoz, főleg, ha dicséret is társul hozzá, ez erősíti a segítő nagyobb gyermek önbizalmát és a kapcsolatokat erősítést a gyermekek között.

Érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés

- **Közösségi szokások alakítása**, egymás elképzeléseinek, fejlettségi szintjének tiszteletben tartása (békében élés a csoportban és az egész intézményben; vitában érintett felek meghallgatása; gondolatok szabad kifejezése, ígérek betartása, betartatása).

Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

- **Szókincsbővítés** – béke, igazságosság, igazság, szabadság, harc, háború, harag.
- **Beszélgetés** – mindenkinek joga van: tiszta levegőhöz, tiszta vízhez, rendezett környezethez.
- **Érzelmek eljátszása**, kitalálása.
- **Illemszabályok** elsajátítása:
 - Köszönés, elköszönés fontossága, tiszteletadás mások felé.
 - Bocsánatkérés fontossága.
 - Beszédfegyelem alakítása. Akinél a plüss van, az mesél.
- **Széleskörű kommunikációs kapcsolat alakítása, fenntartása az óvoda és a partnerei között.** (Nyílt nap, családi nap, személyes találkozók, digitális platformok.)

Játék

- Az *élményszerző előzetes tapasztalatok* is hatnak a játékok tartalmára, és adnak tapasztalati élményeket (pl. látogatás a rendőrségen, bíróságon, önkormányzati hivatalban).
- *Társasjátékok* során a *versenyszellem* megtapasztaltatására is lehetőség nyílik, miközben békés, igazságos játékra, küzdelemre, kitartásra nevel. Alkalmazhatunk *kooperációs játékokat* is az együttműködés megtapasztalása érdekében.
- *Együttérzés formálására* is mód nyílik irányított, vagy spontán tevékenységekkel: csukott szemmel toronyépítés, félkézzel cipő felhúzása.

Verselés, mesélés

- Béke, szabadság, öröm, szomorúság, hazugság, félelem, harag megjelenése irodalmi művekben.

Mesék

Benedek Elek: *A hazug legény* – (www.nepmese.hu)

Csukás István: *Sün Balázs* – (www.varazsbetu.hu)

Fésűs Éva: *A kis mókus fél diója* – (www.mesemorzsa.hu)

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc

- Népi játékok alkalmazása, *kérdezz-felelek dalos játékok*.
- Énekléssel bátor *kiállítás a közösség elé*.
- *Himnusz, Szózat* megismerése.

Ajtó, ablak nyitva van

(Toppantó Youtube csatorna),

A part alatt, Benn a bárány, kinn a farkas, Három szabó legények

(Zenei Műhely Youtube csatorna),

- Föld napja (április 22.)

Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

- A *béke jelének*, szimbólumainak (békegalamb, béke jel, olajág) felhasználásával kézművesség, vegyes technika alkalmazása.
- *Galamb* készítése *tenyérlenymattal*, békegalamb festése, barkácsolás, hajtogatás.
- Békegalamb elkészítése közösen (kivágott karton, felület díszítése).
- *Ajándék készítése* ünnepekre, szülőkkel közös barkácsdélutánok megvalósítása.
- *Mesekönyv és szeretet-befőtt* készítése.
- *Érzelmek* festése, *gyurmaarckép* készítése tükör használatával.

Mozgás

- *Akadálypálya* leküzdése tornaszobában.
- *Királyi hintó*: az egyik gyermek karikában fut, második gyermek a karikát tartja.
- *Szabadítsuk ki!* – fogó által megdermesztett játékos kiváltása úgy, hogy a körülötte levők szeretetkört alkotnak.
- Mozgásos játékoknál alapvető *szabályok betartása*, *fair játék*, kudarcűrő képesség fejlesztése.

Külső világ tevékeny megismerése

- *Természeti értékek megóvása*: tavaink, folyóink, erdeink megismerése.
- Szülők és a munka: *látogatás a szülők munkahelyére*, és az ottani szabályok, feladatok megismerése, és ebben a szülők szerepének megfigyelése.
- *Ovizaru, Biztonságos Óvoda program* – rendőrök meghívása az óvodába, rendőr által vezetett séta.
- *Matematikai jellegű tapasztalatszerzés*:
 - *Rész-egész viszonya* – gyümölcsök, zöldségek igazságos elosztásával, osztózás segítése számlálással. *Testvérek között hogy osztható meg igazságosan egy alma?*
 - A matematikai jellegű tartalomhoz a béke, igazság, szabadság különböző jelképeinek felhasználása, beépítése.

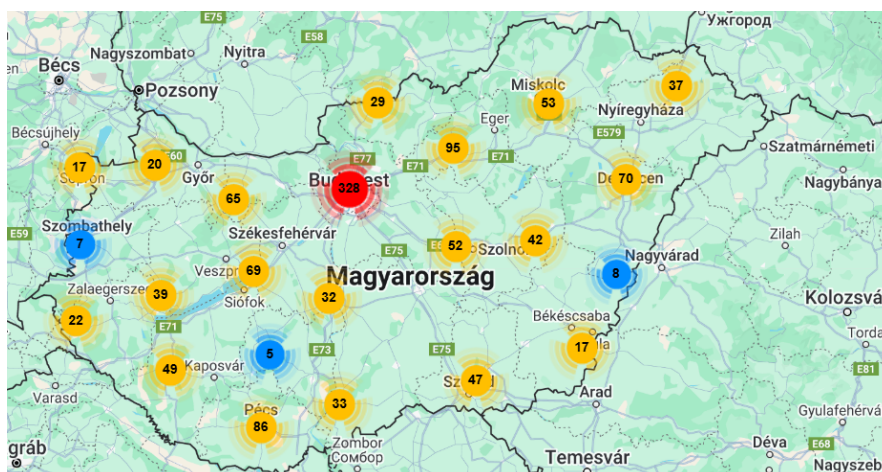
17. cél – Partnerség a célok eléréséért

Megerősíteni a végrehajtás módjait és feléleszteni a fenntartható fejlődés globális partnerségért

I. Elméleti áttekintés

Partneri összefogással hatékonyabbá válik a feladatvégzés. Néhány lehetőség:

- **Helyi kapcsolati háló erősítése:** családokkal bizalommal teli kapcsolat, együttműködés kialakítása a gyermekek közös nevelése érdekében. Helyi kapcsolattartási formák: szülői értekezletek, fogadóórák, családi munkadélutánok, családi, gyermekközösségi programok, nyitott ünnepek, online kapcsolati lehetőségek kialakítása.
- **Zöld Óvoda Bázisintézményekkel** való együttműködés: a bázisok segítik a nem Zöld Óvodákat a cím elnyerésében, hospitálási lehetőséget biztosítanak, szakmai programokat szerveznek, Zöld Óvoda mentoruk segíti az adott vármegye óvodáit a fenntarthatóságra nevelés területén. (Az intézmények listája a következő oldalon indul.)
- Fontos lehetőségek rejlenek az **iskolákkal, közművelődési intézményekkel** (könyvtár, múzeum), **civil szervezetekkel** való együttműködésekben. Óvodások látókörének szélesítésével, ismeretátadással, programok szervezésével tehetik eredményessé a nevelőmunkát, bővíthetik az óvodapedagógusok módszertani eszköztárát is.
- **Országos szakmai szervezetekhez** kapcsolódási lehetőségek: Magyarországi Zöld Óvodák Hálózata, Iskolakertekért Alapítvány, Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége (KOKOSZ), Környezetünkért Óvodai és Bölcsődei Egyesület, Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME). Célok: szakmai tudás bővítése, hálózati tanulás.
- **Nemzetközi kapcsolatok bővítése** – Erasmus pályázatok során, testvértelepülések intézményeivel kapcsolat kialakítása.

Magyarországi Zöld Óvodák Hálózata - Forrás: www.zoldovoda.hu

II. Zöld Óvoda Bázisintézmények

II.1. Benedek Elek Óvoda Bervavölgyi Tagóvodája

- Cím: 3300 Eger, I. sz. ltp. 9. ép.
- Telefonszám: 36/427-268; 30/384-3006
- Honlap: <https://be-bervavolgyi.egerovi.hu/>
- E-mail cím: bervaovieger@gmail.com
- Bázisóvoda vezető: Gál Judit, gal.judit@freemail.hu
- Zöld Óvoda mentor: Krinszkiné Dulai Judit, bervaovieger@gmail.com

II.2. Corvina Óvoda Zöldike Óvodája

- Cím: 6000 Kecskemét, Ifjúság útja 1.
- Telefon: 76/480-712 Fax: 76/504-590
- Honlap: www.ifjusagovoda.hu
- E-mail: corvinaifjusagovi@gmail.com, ifjusagovivez@gmail.com
- Bázisóvoda vezető: Fodorné Ivony Zsuzsanna
- Zöld Óvoda mentor: Winterné Békefi Andrea, wintiandi@velvet.hu

II.3. Dombóvári Szivárvány Óvoda és Bölcsőde (Dombóvári Szivárvány Óvoda székhely)

- Cím: 7200 Dombóvár, Zrínyi u. 10.
- Telefonszám: 74/465-315
- Honlap: <https://www.balmazovi.hu/ovodak/nyitnikek-ovoda>
- Honlap: <http://szivarvanyovidvar.hu/>
- E-mail: szivarvanyovi.szivarvany@dombovar.hu; szivarvanyovi@dombovar.hu
- Intézményegység-vezető: Kovácsné Kollár Ágnes
- Zöld Óvoda mentor: Engert Miklósné, majagi63@gmail.com

II.4. Egyesített Óvoda és Bölcsőde Intézmény Hortobágy Utcai Telephelye

- Cím: 4060 Balmazújváros, Hortobágyi út 18.
- Telefonszám: 52/370-083
- E-mail cím: nyitnikekzoldovi@gmail.com
- Igazgató: Tarné Szabados Éva Erzsébet
- Zöld Óvoda mentor: Pálné Takács Zsuzsanna, palnetakacszsuzsanna@gmail.com

II.5. Gál Ferenc Egyetem Szarvasi Gyakorló Általános Iskola és Gyakorlóóvoda

- Cím: 5540 Szarvas, Szabadság út 6-8.
- Telefon: 66/312-332
- Honlap: www.gyakorloovi-suli.hu
- E-mail: gyakorlo@gff-szarvas.hu
- Igazgató: Bíró Gyula, birogyulameister@gmail.com
- Zöld Óvoda mentor: Bajomi Nagy Éva, bajominagyeva@gmail.com

II.6. Kaposvári Petőfi Sándor Központi Óvoda Búzavirág Tagóvoda

- Cím: 7400 Kaposvár, Búzavirág u. 19.
- Telefon: 82/511-075
- Honlap: <https://www.petofiesbuzaviragovi.hu/buzavirag-tagovoda/>
- E-mail: buzavirag.ovoda19@gmail.com
- Igazgató: Semostyán Róbertné
- Zöld Óvoda mentor: Semostyán Róbertné, erika.semostyan@gmail.com

II.7. Komáromi Tóparti Óvoda

- Cím: 2900 Komárom, Tópart ltp. 4.
- Telefon: 34/340-968
- Honlap: <http://www.topartiovoda.hu>
- E-mail: topartiovi@komarom.hu
- Igazgató: Nagy Márta
- Zöld Óvoda mentor: Nagy Márta

II.8. Madarász Imre Egyesített Óvoda Gépgyár Utcai „SZIM” Óvodája

- Cím: 5300 Karcag, Gépgyár u. 1.
- Telefon: 59/313-250
- Honlap: <https://karcagiovodak.hu/szim.html>
- E-mail: szim@karcagiovodak.hu
- Igazgató: Tóthné Török Judit, tothne79judit@gmail.com
- Zöld Óvoda mentor: Szabóné Szentesi Mária, szmara20@gmail.com

II.9. Miskolci Integrált Óvodai Intézmény Brunszvik Teréz Sport Tagóvodája

- Cím: 3533 Miskolc, Mátyás király u. 17.
- Telefon: 46/509-622
- Honlap: <https://miovi.hu/intezmenyek/miovi-brunszvik-terez-sport-tagovodaja>
- E-mail: ovibrunszvik@gmail.com
- Igazgató: Csizmárné Gede Erika Judit
- Zöld Óvoda mentor: Pásztorné Palcsó Tünde

II.10. Nagykanizsa Központi Óvoda

- Cím: 8800 Nagykanizsa, Muraközi út 5.
- Telefon: 30/756-7672
- Honlap: <https://www.nkkozpontiovi.hu/>
- E-mail: nkedit@nkkozpontiovi.hu
- Igazgató: Dr. Némethné Kovács Edit
- Zöld Óvoda mentor: Lenkovits Szilvia, szilvia.lenkovits@gmail.com

II.11. Pusztaszabolcs Városi Óvoda és Bölcsőde Manóvár Óvoda Telephelye

- Cím: 2490 Pusztaszabolcs, Velencei út 65.
- Telefon: 25/273-056
- Honlap: <https://www.ovodaesbolcsode.hu/>
- E-mail: pszabovoda@gmail.com
- Igazgató: Csiki Andrea
- Zöld Óvoda mentor: Szőkéné Sági Erzsébet, szne.sagierzsi@gmail.com

II.12. Rákosmenti Százszorszép Óvoda

- Cím: 1171 Budapest, Rezgő u. 15.
- Telefon: 1/257-8817 Fax: 1/257-8817
- Honlap: <http://www.szazszorszepovoda.hu/>
- E-mail: ovoda@szazszorszepovoda.hu
- Igazgató: Pádárné Tóth Andrea
- Zöld Óvoda mentor: Békési Zita, zita.bekesi@gmail.com

II.13. Salgótarjáni Összevont Óvoda és Bölcsőde Körúti Tagóvodája

- Cím: 3100 Salgótarján, Fáy András körút 35.
- Telefon: 32/312-798
- Honlap: <https://stovodak.hu/ovodainkrol/koruti-tagovoda>
- E-mail: korutiovi@stovodak.hu
- Igazgató: Zsótér Melinda
- Zöld Óvoda mentor: Fábián Zoltánné, korutiovi@stovodak.hu

III.14. Szegedi ÓVI Földmíves Utcai Óvodája

- Cím: 6723 Szeged, Földmíves u. 3.
- Telefon: 62/442-248
- Honlap: <https://ovi.szegedvaros.hu/szegedi-ovi-foldmives-utcai-ovodaja/>
- E-mail: foldmives.ovoda@int.ritek.hu
- Igazgató: Biténé Harmat Erika
- Zöld Óvoda mentor: Fehérné Bodó Anikó

II.15. Szent Jácint Görögkatolikus Óvoda

- Cím: 4233 Balkány, Fő u. 11.
- Telefon: 42/561-004
- Honlap: <https://ovi.szentjacint.hu/>
- E-mail: ovi@szttjacint.t-online.hu
- Igazgató: Pásztor Lászlóné
- Zöld Óvoda mentor: Balla Andrásné

II.16. Szombathelyi Mocorgó Óvoda

- Cím: 9700 Szombathely, Váci Mihály u. 5.
- Telefon: 94/501-297
- Honlap: <https://mocorgo.szombathely.hu/hu/>
- E-mail: toth.csabane@mocorgo.szombathely.hu
- Igazgató: Tóth Csabáné
- Zöld Óvoda mentor: Fallerné Nagy Ildikó, fallerne.ildiko@gmail.com

II.17. Tapolcai Kertvárosi Óvoda

- Cím: 8300 Tapolca, Darányi Ignác u. 4.
- Telefon: 87/321-303
- Honlap: <https://www.tapolcaiovodak.hu/>
- E-mail: kertvarosi@tapolcaiovodak.hu
- Igazgató: Horváth Zoltánné
- Zöld Óvoda mentor: Szokolcskyné Hangodi Éva, evahangodi@gmail.com

II.18. Trefort Téri Óvoda Dózsa György utcai Tagóvoda

- Cím: 9400 Sopron, Dózsa György u. 29.
- Telefon: 99/334-860
- Honlap: <https://dozsagyorgyutiovoda.hu/>
- E-mail: dozsautcai.ovoda@gmail.com
- Igazgató: Hessné Markó Ibolya
- Zöld Óvoda mentor: Tóthné Hauguel Klára, tothne.klari75@gmail.com

II.19. Váci Alsóvárosi Óvoda

- Cím: 2600 Vác, Vám u. 11.
- Telefon: 27/317-092
- Honlap: <https://alsovarosiovi.hu/>
- E-mail: ovoda.alsovarosi@gmail.com
- Igazgató: Lambekné Gál Gabriella
- Zöld Óvoda mentor: Bodnár Melinda

II.20. Városközponti Óvoda Köztársaság Téri Tagóvodája

- Cím: 7623 Pécs, Köztársaság tér 1/2.
- Telefon: 72/514-540 Fax: 72/514-540
- Honlap: <https://varoskozpontiovoda.hu/index.php/tagovodak/koztarsasag-teri-tagovoda>
- E-mail: koztarsasagteriovi@gmail.com
- Igazgató: dr. Herendiné Hencz Adrien
- Zöld Óvoda mentor: Vadicskó Edina, vadicskoedina@gmail.com

III. Az ÖTLETTÁR - Fenntartható Fejlődési Célok támogatásának lehetőségei a Zöld Óvodák ajánlásai alapján című kiadványhoz ötletet szolgáltató óvodák 2021. évi listája:

(Egyes feladatellátási helyek azóta megszűnhettek vagy megváltozott a nevük.)

Bács-Kiskun vármegye

- Corvina Óvoda Ifjúság Úti óvodája, Kecskemét

Baranya vármegye

- Városcsoponti Óvoda Köztársaság Téri Tagóvodája, Pécs

Békés vármegye

- Gál Ferenc Egyetem Szarvasi Gyakorló Általános Iskola és Gyakorlóóvoda, Szarvas
- Gyomaendrőd-Csárdaszállás-Hunya Kistérségi Óvoda (Százszorszép, Margaréta és Csemetekert Óvoda)
- Kölcsey Utcai Óvoda, Békéscsaba
- Lencsési Óvoda „Zöldovi”, Békéscsaba
- Ligeti Sori Óvoda, Békéscsaba
- Mezőberény Város Óvodai Intézménye Mosolygó Központi Óvoda, Mezőberény
- Vésztői Négyszínvirág Óvoda és Bölcsőde, Vésztő

Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye

- Miskolci Diósgyőri Óvoda Lorántffy Zsuzsanna Tagóvodája, Miskolc

Budapest Főváros

- Bethlen Gábor Református Általános Iskola, Óvoda, Budapest XVII.
- Podmaniczky János Evangélikus Óvoda és Általános Iskola, Budapest XVII.
- Rákosmenti Hétszínvirág Óvoda, Budapest XVII.
- Rákosmenti Százszorszép Óvoda, Budapest XVII.

Csongrád-Csanád vármegye

- CSÓI Széchenyi Úti „Gézengúz” Tagóvodája, Szeged
- Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata ÓVI Földmíves Utcai Óvoda, Szeged
- Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata ÓVI Jerney Óvodája, Szeged

Fejér vármegye

- Brunsvik Teréz Óvoda, Martonvásár
- Dunaújvárosi Óvoda Katica Tagóvodája, Dunaújváros
- Ercsi Napfény Óvoda, Ercsi
- Pákozdi Nyitnikék Óvoda, Pákozdi
- Pusztaszabolcsi Városi Óvoda és Bölcsőde Manóvár Óvoda Telephely, Pusztaszabolcs

Győr-Moson-Sopron vármegye

- Trefort Téri Óvoda Dózsa György Utcai Tagóvoda, Sopron

Hajdú-Bihar-Bereg vármegye

- Egyesített Óvoda és Bölcsőde Intézmény, Hortobágyi utcai Telephely (Nytitnikék Óvoda), Balmazújváros
- Furtai ÁMK Bakonszegi Zöldliget Óvoda, Bakonszeg
- Hajdúnánási Óvoda Szivárvány Tagintézménye, Hajdúnánás
- Napsugár Óvoda és Bölcsőde, Polgár
- Tiszacsegei Városi Óvoda és Bölcsőde, Tiszacsege

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye

- Baptista Szeretetszolgálat Kisújszállási Óvodája, Béla király úti Tagóvoda, Kisújszállás
- Baptista Szeretetszolgálat Kisújszállási Óvodája, Mocorgó Tagóvoda, Kisújszállás
- Baptista Szeretetszolgálat Kisújszállási Óvodája, Petőfi Tagóvoda, Kisújszállás
- Baptista Szeretetszolgálat Kisújszállási Óvodája, Pitypang Tagóvoda, Kisújszállás
- Baptista Szeretetszolgálat Kisújszállási Óvodája, Sásastó úti Tagóvoda, Kisújszállás
- Maci Alapítványi Óvoda, Jászberény
- Madarász Imre Egyesített Óvoda Gépgyár úti „SZIM” Tagóvodája, Karcag
- Madarász Imre Egyesített Óvoda Jókai úti Tagóvodája, Karcag
- Madarász Imre Egyesített Óvoda Zöldfa úti Tagóvodája, Karcag
- Dr. Hoffman Zsoltné és Kézsmárki Irén környezeti nevelő óvodapedagógusok, Szolnok

Komárom-Esztergom vármegye

- Tóparti Óvoda, Komárom

Nógrád vármegye

- Salgótarjáni Összevont Óvoda Körúti Tagóvodája, Salgótarján

Pest vármegye

- Váci Alsóvárosi Óvoda, Vác

Somogy vármegye

- Búzavirág Óvoda, Kaposvár

Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye

- Búzaszem Nyugati Óvoda Gyermekkert Tagintézménye, Nyíregyháza
- Búzaszem Nyugati Óvoda Városmajori Tagintézménye, Nyíregyháza
- Szent Jácint Görögkatolikus Óvoda, Balkány
- Tündérkert Keleti Óvoda, Nyíregyháza

Tolna vármegye

- Dombóvári Szivárvány Óvoda, Dombóvár
- Hétszínvirág Óvoda, Paks

Vas vármegye

- Csepregi Óvoda és Bölcsőde Közös Igazgatású Köznevelési Intézmény, Csepreg
- Szombathelyi Mocorgó Óvoda, Szombathely
- Szombathelyi Napsugár Óvoda, Szombathely

Veszprém vármegye

- Ajka Városi Óvoda Hétszínvirág Óvoda, Ajka
- Ajka Városi Óvoda Katica Óvoda, Ajka
- Ajka Városi Óvoda Patakparti Óvoda, Ajka
- Ajka Városi Óvoda Vizikék Óvoda, Ajka
- Ajka Városi Óvoda Zöldikék Óvoda, Ajka
- Bakonynánai „Aprónépek” Német Nemzetiségi Óvoda, Bakonynána
- Csetényi Óvoda és Mini Bölcsőde, Csetény
- Egry Úti Körzeti Óvoda, Veszprém
- Édenkert Pápai Református Óvoda, Pápa
- Köveskáli Közös Fenntartású Napközi Otthonos Óvoda, Köveskál
- Mesevár Óvoda és Bölcsőde, Nagyvázsony
- Nivegy-völgyi Óvoda, Szentantalfa
- Összevont Óvoda és Bölcsőde, Szivárvány Tagóvoda és Bölcsőde, Várpalota
- Pápai Városi Óvodák Fáy A. lakótelepi Tagóvodája, Pápa
- Szent Margit Római Katolikus Óvoda, Veszprém
- Tapolcai Kertvárosi Óvoda, Tapolca
- Veszprémi Kastélykert Körzeti Óvoda, Gyulafirátót

Zala vármegye

- Nagykanizsa Központi Óvoda
- Nagykanizsa Központi Óvoda Hétszínvirág Tagóvodája
- Nagykanizsa Központi Óvoda Kertvárosi Tagóvodája
- Nagykanizsa Központi Óvoda Palini Tagóvoda
- Nagykanizsa Központi Óvoda Pipitér Tagóvodája
- Nagykanizsa Központi Óvoda Rozgonyi Tagóvodája
- Nagykanizsa Központi Óvoda Rózsa Tagóvodája
- Vonyarcvashegyi Nyitnikék Óvoda, Vonyarcvashegy

Zöld Óvoda Kritériumrendszer
(és kapcsolódása az Önértékelési szempontsorokhoz)

Forrás: <https://zoldovoda.hu/palyazatonline/kriteriumrendszer>

A feladatellátási hely által benyújtott pályázati anyag önértékelésében megjelennek azok az elvek, tartalmi követelmények, amelyek a Zöld Óvodai Kritériumrendszer szerinti működést bizonyíthatóvá teszik.

1. Az óvoda a pedagógiai küldetésében, pedagógiai programjában és szellemiségében, konkrét hivatkozásokkal kimutathatóan és tetten érhetően az országos, hatályos tartalmi szabályozó által – 363/2012. (XII. 17.) Korm.rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról – megfogalmazott környezeti és egészségnevelési prioritások alapján működik, összhangban a helyi önkormányzati dokumentumokban megfogalmazottakkal. Az óvoda pedagógiai programja a környezettudatos nevelést kiemelten kezeli, erre építi a fejlődést elősegítő tevékenységeket, tartalmazza a fenntarthatóság pedagógiája iránti elkötelezettséget, előtérbe helyezi a helyi értékek megismerését, védelmét és megőrzését. (Az önértékelési szempontsor minden pontja, de hangsúlyosan: 1., 3., 7., 8. pontjai)

2. Az óvodai nevelés dokumentumaiban hangsúlyosan megfogalmazásra kerülnek a fenntarthatóságra nevelés elvei alapján folyó nevelőmunka jellemzői, a környezet-és egészségtudatosságra nevelés elvei és területei. A helyi természeti értékek védelmének nevelése hangsúlyosan jelenik meg. (Az önértékelési szempontsor 1. pontjának óvodai dokumentumokra vonatkozó része).

3. A helyi óvodai nevelési célok, feladatok megfogalmazásában kiemelten jelennek meg a természet- és környezet védelme, a helyi adottságok megismerésével kapcsolatos tevékenységek (pl. fák védelme, faápolás, faültetés, madárvédelem, a lakóhely megismerési tevékenységek, az épített és a természeti környezet védelme, stb.). Részletesen szerepelnek a dokumentumokban és az óvodai nevelőmunka folyamatában a pedagógiai programban rögzített zöld tartalmak. A tevékenységek rendszerében tükröződnek a környezeti vonatkozások. A kapcsolatokban megjelennek a zöld témával összefüggő partnerkapcsolatok is. (Az önértékelési szempontsor 1., 3., 5. és 8. pontjai).

4. Célként, valamint feladatok elemeként az óvodai tevékenységekbe beépülnek a „hungarikumok” – a helyi sajátosságok figyelembevételével. Megfogalmazásra kerül az óvodapedagógusok által szervezett és irányított, valamint külső szakmai segítséget igénybe vevő népművészeti és kézműves képzés, mely megjelenhet a kézműves tevékenységektől a néptáncig, a népdaltól, a magyar növény- és állatfajoktól a gyógynövényekig, a magyar konyha jellemzőitől a magyar népi viseletekig, vagy akár az építészet ismeretéig. (Az önértékelési szempontsor 1., 3. és 8. pontjai.)

5. A nevelőmunka hatékonysága érdekében az óvodapedagógusok alkalmazott módszerei segítik a tanulási környezet megteremtését. A tevékenységközpontú tanulásszervezéshez, tapasztaláshoz biztosítja a megfelelő helyszínt, az alkalmazott módszerekben rejlő közösség- és személyiségformáló lehetőségeket. Kiemelt helyet kap a játék, a játékba integrált tanulás, a szenzitív módszerek, a terepi tapasztaltatás, a tevékenykedtetés, a felfedeztetés, az élménypedagógia, a projektpedagógia, a kooperatív tanulási elemek alkalmazása. Az óvoda rendelkezik külön kidolgozott erdei óvoda programmal. (Az önértékelési szempontsor 1., 3. és 8. pontjai.)

6. A nevelés folyamatában a mit, mivel, mikor, hogyan és kivel kérdésekre épített fejlődést elősegítő tevékenységek kerülnek megvalósításra (pl. az igényeknek, szükségleteknek megfelelően valósul meg a képességek fejlesztése, a különféle eszközök használata, az ismeretszerzés és alkalmazás modern módszerei stb.) A gyermekek nevelése, fejlesztése egyéni képességükhöz és fejlettségükhöz igazodó differenciált bánásmód elve alapján valósul meg. Figyelembe veszi a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek (SNI, BTM, tehetségígéretes gyermek) nevelését is. Kiemelt szerepet kap a fogyasztói, táplálkozási, ételkészítési ismeretekre nevelés, szoktatás. (Az önértékelési szempontsor 1., 3., 4., 6., 8., 9., 10., 11. pontjai.)

7. Széles körű kommunikációs kapcsolat folyik az óvoda és partnerei között (a szülőkkel, a lakossággal, az óvoda környezetében élőkkel, a környező óvodákkal, más gondozási-nevelési, valamint nevelési-oktatási, közművelődési intézményekkel, civil szervezetekkel, egyesületekkel, magánszemélyekkel stb.). Az adott vidék szellemi és fizikai infrastruktúrája, az életképes vidéki települések, helyi közösségekhez kapcsolódó nevelési folyamatok hangsúlyában a helyi térségi identitás erősítése kap nagy hangsúlyt. Ezzel biztosított a társadalmi hatás, közvetetten a fenntarthatóság, vagyis partneri kapcsolat működik a környezet- és természetvédelem érdekében. (Az önértékelési szempontsor 1., 3., 5., 8., 9., 10., 11. pontjai)

8. Az intézmény kapcsolatrendszerében (a fenntartói oldal vonatkozásában, a vidékfejlesztési tézisek érdekében) a tervezésben és a megvalósításban fontos feladatként jelenik meg a helyi igények, lehetőségek és szükségletek összhangja. (Az önértékelési szempontsor 1., 3., 5., 7., 9., 10., 11. pontjai)

9. A gyermekek életkorának megfelelő hagyományok ápolása, gazdagítása megvalósul az óvoda életében a szülők bevonásával, és így a családdal való kapcsolatban, valamint a település speciális színterein. A népszokások, jeles napok – világnapok nemzetközi és hazai akciónapok – ünneplésénél érvényre jutnak a helyi környezeti adottságok.

Az óvodapedagógusok folyamatosan gyarapítják a környezeti neveléshez kapcsolódó szakirodalmat, a felnőttek és a gyermekek környezet- és egészségbarát szemléletét formáló kiadványokat, könyveket. Alakítják a gyermekek közvetlen és tágabb környezetének (család, település) környezettudatos szemléletét, fogyasztói szokásait. (Az önértékelési szempontsor 3.,4., 5.,7.,9.,10.,11.pontjai)

10. Az óvoda dolgozói tisztában vannak a beosztásuknak, valamint feladatkörüknek megfelelő elvárásokkal, a fenntarthatóság tartalmi jellemzőivel, és ez az óvoda minden tevékenységében megnyilvánul. Ezáltal az óvoda felnőtt közössége munkahelyi életmódjával és munkájával pozitív mintát nyújt a környezettudatos magatartásra, az ökológiai szemléletformálásra, az egészséges életmód szokásainak megalapozására, a közösségi egészséges életvitelre. (Az önértékelési szempontsor 2., 3., 6., 7., 8., 9., 10., 11. pontjai.)

11. A nevelőmunka folyamatában résztvevő szakemberek és a pedagógiai munkát segítő alkalmazottak, (logopédus, gyógypedagógus, fejlesztő pedagógus, pedagógiai asszisztens, szociális munkás, pszichológus. dajka, óvodatitkár, karbantartó stb.), tiszteletben tartják az adott óvoda helyi nevelési elveit, melyek a település- és vidékfejlesztéssel, egészségneveléssel és környezeti neveléssel is kapcsolatosak. (Az önértékelési szempontsor 1., 2., 3., 5., 8., 10., 11. pontjai.)

12. Az intézményvezető és az óvodapedagógusok példamutató magatartása, és elkötelezett szemléletbeli meggyőződése biztosítja a Zöld Óvoda Kritériumai szerinti működést, a nevelőmunka megvalósítását. Az óvodában munkaközösség működése, valamint a Zöld Óvodai tevékenységekkel foglalkozó mentori feladatok megfogalmazása és megvalósítása elengedhetetlen követelmény. Elhivatottsága, elkötelezettsége függvényében vesz részt az óvoda Zöld Óvodai Bázisintézményi feladatok megvalósításában is. (Az önértékelési szempontsor 1., 5., 7., 8., 9., 10., 11. pontjai.)

13. Az óvodapedagógusok külső és belső továbbképzésében meghatározó szempont a Zöld Óvodai programokkal kapcsolatos témák frissítése, kiegészítése, a folyamatos fejlesztés, az innováció, a tudásmegosztás. (bázisóvodai, mentori, erdei óvodai feladatok ellátása stb.) (Az önértékelési szempontsor 1., 2., 7., 8., 9., 10., 11. pontjai.)

14. Az óvodában a pedagógusok a gyermekekkel, a gyermekek szüleivel, hozzátartozóival együtt a rontott (használt) papírokat külön tárolóba teszik, hogy a gyermekek újból és sokféleképpen felhasználhassák tevékenységeik során. (Az önértékelési szempontsor 3., 6., 8., 9. pontjai)

15. A biztonságos élelmiszerellátás, a piachoz kapcsolódóan a tudatos fogyasztó és vásárló program célkitűzése kap helyet az óvoda működésében, a népegészségügyért felelős tárcák célkitűzéseivel összhangban.

Az intézmény a lehetőségeihez mérten a nyersanyagok beszerzésénél előnyben részesíti a helyi piacot, a helyi termelőket. (Az önértékelési szempontsor 1., 3., 5., 7., 8., 9., 10., 11. pontjai.)

16. Az óvodaépület helyiségeinek berendezése segíti a környezetbarát szemléletmód, valamint az egészséges életmód megalapozását. Az óvoda berendezése az egyszerűség, a takarékoság, a praktikusság jegyeit mutatja, a helyi sajátosságot is tükröző természetes anyagok felhasználása érvényesül. A gyermekek által használt eszközöket, játékokat, berendezési tárgyakat ezen elvek felhasználásával biztosítják. (Az önértékelési szempontsor 4., 6., 9., 10., 11.pontjai)

17. Minden csoportszobának egyéni hangulata, arculata van, sok-sok növényrel, a természetsarokban a természet által adott „kincsekkel”. A gyermekek folyamatosan növényápolási, állatgondozási feladatokat látnak el az egészségügyi előírásoknak megfelelő és megengedett mértékben. (Az önértékelési szempontsor 1., 3., 4., 6., 8., 9., 10., 11. pontjai)

18. Az óvoda udvara mentes a legtöbb allergiát, valamint az esetleges mérgezést és sérülést okozó növényektől. Az óvodakertben a helyi lehetőségek figyelembevételével valósul meg a zöldséges- és virágoskert, a gyógy- és fűszernövény rész, a komposztáló a sziklakert, a kerti tó stb. A gyermekek kertgondozásához kisméretű kerti szerszám biztosított. Az udvari játékok környezetbarát anyagból készülnek, és megfelelő helyet, teret, időt adnak a gyermekek egészséges mozgásához, szabad játékához. Az udvari árnyékolók és ivókút, illetve ivási lehetőség biztosított. (Az önértékelési szempontsor 4., 6., 8., 9., 10., 11. pontjai)

19. A szelektív hulladékgyűjtés lehetősége biztosított az óvodában (pl. papír, műanyag stb.), kivéve a veszélyes hulladékokat (pl. elem, olajos palack stb.). A „hulladék nem szemét” elv érvényesül az újrafelhasználás érdekében (ajándékkészítés, játékkészítés stb.) is megvalósul. (Az önértékelési szempontsor 3., 4., 6., 8., 9., 10. pontjai)

20. Az óvoda működtetése során az óvoda vezetősége kiemelten törekszik a környezetkímélő anyagok használatára (környezetbarát tisztítószer használata), a tudatos takarékosagra. A takarékosági rendszer kiépített az óvodában a villany-, a vízhasználat és a fűtés terén. Az épületen belül a megújuló energia lehetőségek kihasználására, kiépítésére kell törekedni a fűtés, világítás, meleg víz, stb. biztosítása terén. Energiatakarékos izzók vannak a folyosókon, termekben a világítás megfelel az egészségügyi előírásoknak. A fűtési rendszer környezetbarát. Automata WC öblítőket, hideg-meleg kevert csapvizet, a levegő illatosítására gyógynövényeket használnak stb. (Az önértékelési szempontsor 4., 6., 9., 10., 11. pontjai)

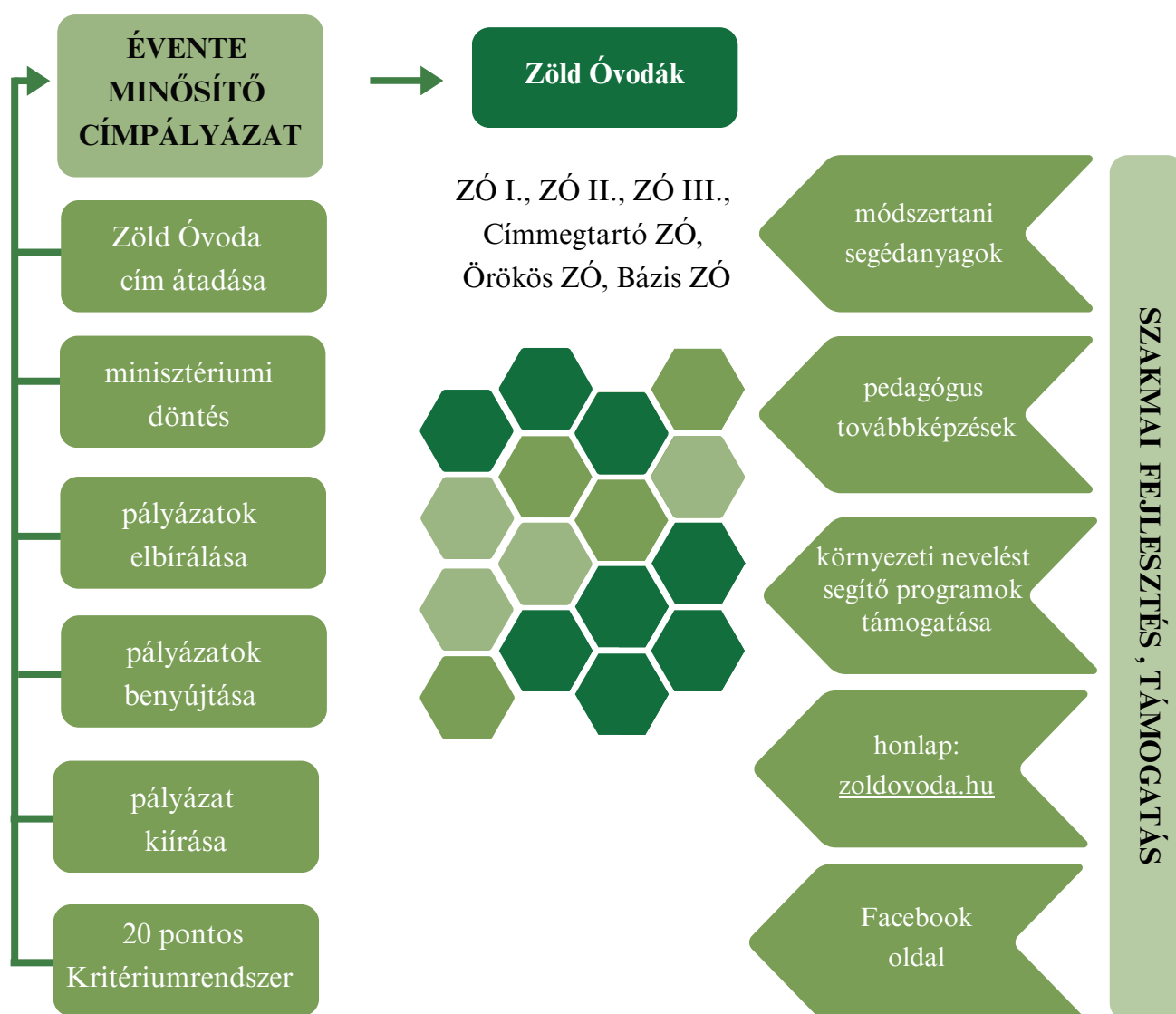
Felhasznált irodalom

- [1.] Magyarországi Zöld Óvodák Hálózatának honlapja
- [2.] Világunk átalakítása: Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030
- [3.] ENSZ ESCAP (2019): Introduction to the 2030 Agenda and the Interconnectedness of the SDGs
- [4.] Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába (Budapest: Osiris tankönyvek, 2006)
- [5.] Magyar Dietetikusok Országos Szövetsége: GYERE® Gyermek Egészsége Program
- [6.] A Life Plusz Kft. által kezelt Megtakarítás - Gyerekeknek weboldáról elérhető ötletgyűjtemény
- [7.] Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal szórólapja - Készült az Egészségügyi Világszervezet (WHO) ajánlásai alapján
- [8.] FAO és az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, Jövő Nemzedékek Érdekeinek Védelmét Ellátó Biztoshelyettes Titkársága. 2020. Legyél te is Ételmentő!
- [9.] Magyar Természetvédők Szövetsége: Oktatócsomag - Heti egy húsmentes nap a közösségi étkeztetésben
- [10.] 1948. évi XII. törvény az Egészségügyi Világszervezet Alkotmányának becikkelyezéséről
- [11.] Óvodai Dohányzás Megelőzési Program
- [12.] A Magyar Orvostanhallgatók Szövetségének (MOSZ) honlapja, tájékoztató a Teddy Maci Kórház programról
- [13.] OMME (Országos Magyar Méhészeti Egyesület honlapja), kisfilmek
- [14.] Könczey Réka (szerk.): Fenntartható fejlődési célok oktatása - Tanulási célok (2017)
- [15.] Lovas Mihályné, Tarr Ágnes (2011): Varázstükör drámapedagógiai játékgyűjtemény óvodásoknak a kommunikációs neveléshez. Nemzeti Geográfia Kft.
- [16.] Az Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet HAPPY-hét kezdeményezésének háttéranyagai

- [17.] Az Öko-Kuckó Oktatóterem játékgyűjteménye: Az energia témaköre az óvodában
- [18.] E.ON Energiakaland oktatócsomag - EnergiaKuckó
- [19.] Kaposvári Petőfi Sándor Központi Óvoda Búzavirág Tagóvoda (Kaposvár):
"Óvodások a Zöld laborban" - Kiskutatók Természeti Tehetségműhely
- Bemutató kisfilm
 - Írásos dokumentáció
- [20.] Kőrmöci Katalin idézi Kovács Anna: Inkluzív játszóház és eszközök tervezése. In: Tudomány és hivatás 5. évf. 2. sz. (2020.)
- [21.] Dr. Előd Nóra (szerk.) ADD TOVÁBB! drámajáték-gyűjtemény, Veszprém: Candy Kiadó, (1994)
- [22.] Játékok a Drámapedagógiai Magazinból: 1999/2. szám, szerkesztette: Kaposi László
- [23.] A pécsi Zöld-Híd Alapítvány - Öko-Kuckó Oktatóterem játékgyűjteménye:
Zöldülő városok és falvak-komplex foglalkozásterv és játékcsomag
- [24.] Nonprofit.hu: Tudatos Vásárlók Egyesülete (TVE) - A tudatos vásárlók új 12 pontja
- [25.] OMME: Pungor Adrián: Beporzók napja (2023)
- [26.] Magyar Természetvédők Szövetsége: Javaslatok a biodiverzitás-barát intézmény kialakításához
- [27.] A Székelyudvarhelyi Ficánka Napköziotthon, a Recski Csengővár Óvoda, a Füleki Daxnerova Óvoda és a Tempo-Legato Oktatásszervező és Tanácsadó Kft.: „Zenei készségfejlesztés a hagyományéltetés útján határon innen és túl” Módszertani kézikönyv óvodapedagógusoknak (tavasz-nyár)
- [28.] Oktatókutató és Fejlesztő Intézet: Natúrázzunk! - Natura 2000 kézikönyv zöldóvoda-pedagógusoknak
- [29.] Alapvető Jogok Biztosának Hivatala: ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok

A linkek letöltési ideje: 2025.02.07.

Magyarországi Zöld Óvodák Hálózata

A program és hálózat működtetője az Energiaügyi Minisztérium

Szerkesztette: Bánszki Judit

